

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliya navîn

bîrnebûn

ZIVISTAN/2009

GERA LI DÛ KOKA XWE:
MIKAÎLÎYÊN WAN Û AGIRÎYÊ

EŞÎRA BİLİKAN

DAWETÊN DEMA NÛ

GİZLİ BELGELER IŞIĞINDA
DERSİM'DE KATLIAM VE ASİMİLASYON

40

bîrnebûn

ISSN 1402-7488

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.
Sê mehan carekê derdikeve / Üç ayda bir çıkar.

Utges av Apec-Förlag AB

Hejmar 40 zivistan 2009

Ansvarig utgivare

Ali Çiftçi

Redaksiyon

A. Çiftçi, Dr. Mikaili, H. Erdoğan, M. Bayrak, İ. Türkmen
M. Duran, Muzaffer Özgür, Nuh Ateş, Sefoyê Asê, Vahit Duran

Adress

Navnişana li Swêdê

Box: 8121, SE 163 08, Spånga/Sverige

Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post

info@birnebun.com

Internet

www.birnebun.com

Têkili/İlişki

Danimarka: İrfan Baysal, 0045-27 11 58 83

Avusturya: Cüneyt Dagdalan, 0043-69 91 11 55 294

Belavkirin / Dağıtım

Ewropa: Muzaffer Özgür/Birnebûn

Postfach 900348, 51113 Köln / Almanya

Tfn: 0049-172 298 24 51

Türkiye/Ankara:

Dipnot Kitebevi, Selanik Caddesi No: 82/32

KIZILAY / ANKARA

Tfn: 0312-419 29 32

Anatolia Muzik Center

Cumhuriyet Mah. Turan Cad. No: 29 A

Polatlı-Ankara

Tfn.: 0090-312-622 94 36

İstanbul: Selahattin Bulut/Medya Kitapevi

İstiklal Caddesi, Elhamra Pasaj No: 130/6, Beyoğlu

Biha/Fiyatı

Europa: 5 Euro • Türkiye: 2,5 YTL

Abone

Swêd: 400 SEK • Almanya 40 Euro

Welatên din ên Ewropayê: 50 Euro

İsveç hesap numarası

(Birnebûn) postgiro: 468 65 12-7

Ji bo aboneyên li derveyî Swêdê / İsveç dışındaki aboneler için

APEC, "Birnebûn" PlusGiro-Stockholm/Sweden

BIC: NDEASESS

IBAN: SE85 9500 0099 6026 4686 5127

Çap / Baskı

Apec-Tryck AB

Ji piroziya 21ê Sibatê, *Roja Zimanê Zikmakî* li dibistana Tallid a Fittjayê

Her nivîskar berpîrsê nivîsa xwe ye.

Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji Birnebûnê re tîn, serrast û kurt bike. Ger nivîs çap nebin jî, li xwedîyan nayên vegerandin.

Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê û

Komela Ziman li Almaniyayê pişgirên kovarê ne.

Wêneya li berg: ji firca Bekir Dari

- 2 Gerek dewlet ziman û nasnameya kurdan bi rêya qanûnî biparêze! Ali Çiftçi
- 4 Helbijartina Herêmi / Yerel Seçim
- 5 Roja zimanê zikmakî û zarokên kurdên Anatoliyê, Mehmet Balta
- 7 TRT 6: Dewleta tirk heqê weşana bi zimanê kurmançî da xwe! Nuh Ateş
- 10 Xelatgirê xelata edebiyata Nobela sala 2009an
- 11 Gera li dû koka xwe Mikailiyê Wan û Agiriyê, Dr Mikailî
- 33 Dawetên dema nû, Muzaffer Özgür
- 37 Li ser daxkirinê, Altun Başaran
- 38 Li ser romana Yusuf Yeşiloz, Bettîna Spoerri
- 39 Şopa zengilê dil, Xizan Şilan
- 41 Di şerê Çanakkaleyê de ciwanên kurd, Rohat Alakom
- 45 Eşira Bilikan, Nuh Ateş
- 51 Allê Oxçî, Bekir Dari
- 60 Derewîn, Seyfi Doğan
- 63 Sucê bê bexşê, Seyfi Doğan
- 64 Çend gotin li ser Newrozê, Jordan
- 65 Min tu nediyî, Mem Xelikan
- 69 Wê malê şêş lavikên xwe hene, Ahmed Gezer
- 71 Oy oy etê, Gürsel Dayan (Qemerî)
- 72 Danasîna kitêban
- 75 Gizli Belgeler Işığında Dersim`de Katliam ve Asimilasyon Mehmet Bayrak

Gerek dewlet ziman û nasnameya kurdan bi rêya qanûnî biparêze!

Bi krîza abori re em bi gelek bûyerên balkêş û guhartinên nû ve ketin sala 2009an. Senator Obama yekem amerîkiyê afrîqî ye ku bû serokê Amerîkayê. Birêz Obama li meha yek ya sala 2009an wek serok dest bi karê xwe kir. Bi hilbijartina serok Obama re li seranserê dunyayê bi taybetî di nav gelên bindest de hêviyeka nû bi guhertinên nû ve hatiye girêdan.

Kurdên bakur jî ji hêvi û destkevitiyên nû re rû bi rû dibin. Bi destpêka serê salê re televîzyona Turkiyê ya fermî, TRTê bi navê TRT6ê dest bi weşana zimanê kurdî kir. Herçiqas navê kurdî lê nehatiye kirin jî bernameyên xwe bi tevayê bi kurdî ne. Lê navê fermî *Kanala Pirzimanî* lê hatiye kirin.

Li ser vê bûyerê ku di dîroka kurdên bakur û dewleta Tirkîyê de yekem car e, qenaleke televîzyonê bi zimanê kurdî weşanê dike. Ev yeka bi serê xwe dîrokî ye. Ev zimanê ku hê jî di resmîyeta (fermî) dewleta Tirkîyê de tu zimanekê wiha tune ye û nayê qebl kirin, ew zimanê ku hê do serokdewletê Tirkîye birêz Tayip Erdogan digot; *çênabe bi wî zimanî perwerde bibe* û zimanekî paşdemayî di-

hat dîtin. A niha jî ji nîşke ve 24 saetan pê weşanên di her warî de tê kirin. Programên agahdarî yên civakî, zanistî, edebî, sohbet, folklorîk, xeber, muzîk, dîrokî û heta programên zarokan tene weşandin.

Li ser TRT6ê di çapemeniya kurdan de pir dîtinên ji hev pir cudatir hatin nivîsîn. Helbet bi bûyereka wiha re dîtinên ji hev cuda tiştêkî bir normal e.

A niha tiştêk eşkere bû, ew dîtinê dewletê ya fermî ku zimanê kurdî heta niha înkâr dikir û ji bo ku ew ziman ji holê rabe çî ji destê xwe hat, kir. Asîmîlesyona herî dijwar li hember gelê kurd û zimanê wî bikaranî. Zarokên kurdan bi wê politikaya xwe ya înkârî zêdeyî 80ê salî ye, asîmîle dike û ji ber berjewendiyên xwe yên rojane, îro ra dibe bo xwe bi kar tîne. Eger ev ne ji bo berjewendiyên xwe yên rojane be, divê berê hertiştî li hember wî xelkî ku bi salan hebûna wan, kesayetîya wan înkâr kiriye, bi daxûyanîyeka fermî, hem lêborina xwe bixwesta û hem jî navê wî zimanî rast lê bikira!

Ne tenê ji bo televîzyona TRT ya fermî, herwiha divê ew ziman bi qanûnî bi-

hata parastin, rê û destûr bo hemû kanalên din bihata dayîn.

Ku dewlet, hêz an jî partiyeke li Tirkîyê bi rastî jî bixweze pirsgerêka gelê kurd û zimanê kurdî çareser bike, divê ev heq û parastina zimanê kurdî bi qanûnî rê jê re veke û di çarçeweya qanûnekê de biparêze. Çawa zimanê tirkî bi rêya qanûnê hatiye parastin, divê zimanê kurdî jî wusa were parastin. Ne tenê weşanên radyo û televîzyonî, ya herî girîng dîsan bi rêya qanûnî perwerdeya bi zimanê kurdî jî wek heqê her zarokê/a kurd bêt parastin.

Îro ku ev destkevtî bo zimanê kurdî vebûye ji ber berxwedan û têkoşîna gelî kurd û dewlemendîya kewneşopiyên gelê kurd bi xwe ye. Divê ev tişt neyê ji bîr kirin!

Erê, armanca dewletê çi dibe bila bibe, ma gelo ev weşan bo kurda dê çi bide? Ev pirsêka ku divê baş li ser bêt rawestin.

Bi ya me, bi vê weşanê re naskirin û erênîkirina zimanê kurdî herçiqas îro fermî nahatiye qebulkirin jî politika xwe ya înkariya 80 salî zîdetir înkâr kir û ew qedexekirin û înkariya zimanê kurdî hat şikandin!

Bi vê bûyerê re rê û îmkân dê bîn vekirin bo pêşdabirin û parastina zimanê kurdî. Ev heqê gelê kurd e ku heta niha pir bi derengî maye!

Em wek gelê kurd nikarin spasdarên dewletê bin, divê em spasdarê wan kesan

bin ku bi rastî dixwezî heqên kurdan bi rêya qanûnî bîn dayîn, zimanê kurdî jî bêt parastin. Herwiha heqê me ye em ji dewletê bixwazin ku ew bi tevayî lêborînê ji gelî kurd bixwaze. Ji ber ku îro piraniya kurdan li Tirkîyê ji aliyê zimên de hatine qetilkirin.

Xwendevanên birêz, hûn ê di vê hejmarê de dîsa çend nivîsên balkêş bixwînin: Li ser mikaîliyan gername û lêgerîneke dirêj û hêja, ferqa dawetên kevn û nû, lêkolîna li ser ciwanên kurdên ku beşdarî şerê Çanakkaleyê bûne, lêkolîneke li ser eşîra bilikan, çîrok û metelokên folklorîk... û ji pênuşa Bekir Darî û Xizan Şîlan du kurteçîrokên hunerî û hwd... Herweha di beşa tirkî de jî dîsa weke hertim, birêz Mehmet Bayrak ji bo vê hejmara me ya nû li ser qetlîama Dersimê bi belgeyên veşartî bi me re ye.

Bi hêviya buhareke rengîn, em demsala hejmara zivistanê jî li dû xwe dihêlin.

Ev roja ku me amadekariya kovarê dikir, xebereke ne xweş hat ku bavê endamê redaksiyona me Hecî Erdoğan çûye rexmetê. Rehma Xwedê lê be û ciyê wî cennet be! Li vir li ser navê redaksiyonê em ji birêz Hecî û malbata wî re dibên: bila serê we sax be!

Ev hejmara jî tê de, ji vira ha kovara me bideng jî li ser CD tê weşandin. Kes an dezgehên ku bixwezî, dikarin sparişê xwe wek abonetiya bideng bidin.

Ali Çiftçi

Helbijartina Herêmî/ BANG: DENGÊ XWE BÎDÎN NAMZETÊN KU QEDRÊ NASNAMA KURDAN DÎZANÎN!

Roja 29ê adara 2009an li Tirkîyê helbijartina herêmî heye. Di vê helbijartinê da serdar, azayên bajar û dîwanên wan û yên herêmî yê werin helbijartin. Wê rojê helbijêrin herin ser sindoqan û dengê xwe bidin.

Helbijartinên herêmî(şaredar/mux-taran) ji bo başîdareya di cîh da, demokrasîya nêzikî xelkê û rêlêkirina derd û dexwazên herêmî giring in. Ji serketina di van xalan da, helbijartina namzetên durist, fedekar, azad, aştxwaz û di karê xwe da jêhatî gerek in.

Namzedê baş, gerek e ku terefdarê wekhewî û adil be û heqê jin û feqîr, kom û xelkên bîndest biparêze.

Divê ji namzetan zanîna qedra zîman û nasnameya kurdî were payîn û xwestin.

Ji ber vê yekê; em rêxistin û sazîyên kurdên Anatolîyê bangî helbijêrên li Anatolîyayê dikin ku ew dengên xwe bidin namzetên ku qedra zîman û nasnameya kurdî dizanin.

DENGÊ XWE BÎDÎN NAMZETÊN KU QEDRÊ NASNAMA KURDAN DÎZANÎN!

Yerel Seçim / ÇAĞRI:

OYUNUZU KÜRT KİMLİĞİNE SAYGI DUYAN ADAYLARA VERİN!

29 Mart 2009 Mahalli İdareler Seçimleri için seçmen sandık başına gidip oyunu kullanacak.

Mahalli İdareler Seçimi demokrasi kültürünün ve geleneklerinin yerleşmesi en küçük yerleşim biriminden başlar. Katılımcı, dürüst yönetim anlayışını yaşama geçirmek için önemli bir fırsattır.

Seçimlerle sınırlı kalmayan bir katılımçılık anlayışı ile şeffaflık sağlanması kültürel ve sosyal politikaların geliştirilmesi de yerel yönetimlerin görevleri arasındadır. Her şeyden önce adayların dürüst, deneyimli ve yerel düzeyde de halkın ve örgütlü toplum kesimlerinin yabancı olmaması, her türlü feodal bağlardan arınmış ve aşiretçiliğe pirim vermeyen kişiler olması son derece önem taşımaktadır.

Halk yolsuzluklardan, kayırmacılıktan ve bunlara göz yuman yerel yöneticilerden bıkmış durumdadır. Temiz siyaset, temiz ve saydam yerel yönetim istemektedir. Kültür mirasının korunması ve gelecek nesillere ulaştırılması için kamusal girişim gereklidir. Kültür mirasının korunması ve iletilmesi için ekonomik ve idare imkanların oluşturulmalı. Unutulmamalı ki kültür mirası kimliği toplumun ve bireyin en önemli ögesidir.

OYUNUZU KÜRT KİMLİĞİNE SAYGI DUYAN ADAYLARA VERİN!

ROJA ZIMANÊ ZIKMAKÎ Û ZAROKÊN KURDÊN ANATOLÎYÊ

Mehmet Hakki Balta

21 ê Sibatê

21 ê Adarê

û 21.

Hin dem hene evînê bi êşan dilefîne, tîne ber dilê mirovan. Hin dem hene, dema tîn bîra mirov histiran dişimitînin ser dilan. Hin dem jî hene ku di wan de-

man de dil ji ber evînê dixwaze ji qefesa sîng bifire.

Wek dema Newrozê, wek dema Komara Mahabadê, wek dema 21ê sibatê an jî nimroya 21ê. Ev hersê jî dil didin ber dilê min. Zimanê min, dewletbûna gelê min, sersala min û bajarê ku li wir ez hatime dinyayê(Amed) tînin ber çavên min. Ma ji vana xweştir jî tu tişt hene? Roja zimanê zikmakî jî ji bo min ji wan rojan yek e. Baş e ku UNESCO yê (1999) ev roj kirîye roja zimanê zikmakî.

21 Sibatê wek dema Newrozê her tim bi heyecaneke mezin dibastana ku ez tê de kar dikim dixe nava çalakiyan. Hefteyek berya 21ê sibatê dibistan di nava liveke taybetî de gav bi gav reng diguhirîne.

Nivîs, gotin, helbest, çîrok, mamik, stran bi zimanên curbecur (19 ziman) di destên şagirdan de wek alên wan di navbera sinifên wan û sinifên mamosteyên zimanên zikmakî de diçin û tên. Hefteya temaya *Zimanê zikmakî* bi van livan dest pê dike. Şagird di nav çalakiyan de ne. Helbest, stran, û çîrokên bi zimanê dibêjin û werdigerînin swêdî. Govende xwe yên netewî digrên. Benda wê roja mezin in. Xwe amade dikin. Grubên govend û stran her roj îdman dikin.

Mitfaxa dibistanê jî di nava livên pît de li du xwarinên welatên din e. Ji bo wê rojê xwarinên welat ya jî çandên din çêdikin. An jî her şagird wê rojê ji mala xwe cureyêk xwarina ji çanda xwe tîne. Li

xwaringehê xwarinên ji çand û welatên cuda cuda li ser maseyan rêz dibin. Dilê kê kîjan xwarinê bixwaze ji wan xwarinan dixwe.

Li ser şanoyê helbest bi gelek zimanan têne xwendin. Bi zimanên cuda zarak disitirin. Wergerên nivîsan li derûdor bi wêne, al û nexşeyên welatan diwaran dixemilînin. Nivîs bi alfebeyên cuda bi alê wan welatan têne xemilandin. Zarak bi evîn bi kêf in.

Di dibistana Tallidê de jî her rojên zimanên zikmakî rengûreng e. Sêsed şagirdên dibistanê hene. Nêzî 120ê şagirdên kurd di vê dibistanê de dixwînin. Nêzî 100 şagirdên kurd diçine dersên zimanê zikmakî. Her hefte 19 mamosteyên zimanên zikmakî yên jî 19 zimanan têne dibistanê bi zimanên xwe ders didin zarakên ku bi zimanên wan dizanin. Bi erebî, urduyî, asurî, ermenî, îspanyolî, mandarîni û hw. Di vê dibistanê de ev bîst sal in ku ez wek mamosteyê zimanê kurdî bi zaravayê kurmançî kar dikim.

Şagirdên ku têne dursa zimanê zikmakî jî sedî 98ê wan kurdên Anatolîya Navîn, jî derûdora bajarê Konyayê ne.

Belê kurdên Anatolîya Navîn, ew kurdên ku bi sedan salan e li axa biyanîyan bi înad ziman û çanda xwe parastine. Niha jî li Evrûpayê, li Swêdê ziman û çanda xwe diparêzin. Bi kurdî dijîn, bi kurdî deng dikin, bi kurdî stranên xwe guhdar dikin, bi kurdî dilivin.

Di van rojan de zarakên wan bi stran, helbest, çîrok beşdarê cejnan dibin. Govendên kurdî dikşînin. Li ser şanoya dibistanê bi kurdî helbestan dixwînin, stranan dibêjin. Û malbatên wan bi alîkariyên xwe gelê xwe û kultura kurdî bi serfrazî di nava grûbên din de temsîl dikin.

Fermo: Yên li ser şanoyê ku civînê îdare dikin, programê pêşkeş dikin du zarakên kurd in. Ciwan û Ayşegul. Di nava grubên govend û stranan de bi piranî zarakên kurd in.

Bi kurdiyêk xweşik roja 21ê sibatê, roja *Zimanê zikmakî* li hemû mirovan pîroz dikin.

Roja zimanê dayîkê li we, li xwendevanên *Bîrnebûnê* jî pîroz be!

TRT 6: DEWLETA TÏRK HEQÊ WEŞANA BÏ KURMANCÎ DA XWE!

Nuh Ateş

Manewreyeke sîyasî

Ji ber zora konjuktura sîyasî, faktorên navxweyî û dervayî serdarîya Tirkîyê serê salê ji nişkava gavek avêt û li ser fermana wê qenalekî TRT dest bi weşana bi zimanê kurmancî kir. Ku meriv li şekla amadekirina vê projeyê û li programê wê mêz dike, ew nikane ji xeyrî manewrayeke sîyasî navekî din li wê bike.

Çima serdarîya Tirkîyeyê di vê konaxê da pêwîst dît ku rê li ber weşana bi kurmancî di qenalê televîzyonê dewlêtê TRT de vebike?

Tirkîye di mijara çareserkirina pîrsa kurdî da zûva ye ku di tengîyê da ye, bi gotineke din rê li ber wê xetimî bû. Ew li her derê, çî li hundur û çî li derva dibû miheteba rexneyan û ji aliyê sîyasî da her dem di pozîsyoneke defensîv da bû. Wê bi vê gavavêtinê xwest ku însîyatîfa sîyasî bi dest xe û pê rê li ber xwestekên kurmancan yên sîyasî û bingehî bigrê.

Ma çima va gava û ne yeke din?

Kurmanc û dinya û alêm li bendê bûn ku Tirkîyê rêxistinên kurmanca yên sîyasî û sîvîl mihetab qebûl bike û daxwazên kurdan bîcîh bîne.

Ma xêr e serdarîya Tirkîyeyê bi van diwazên kurmancan negirtiye?:

– Qebulkirina kurmancan mîna xelkekî cihê û bi serî xwe!

– Zimanê kurmancî jî li Kurdistanê zimanê resmî be û perwerdeya bi kurmancî ferz be!

– Navên bajar û herêmên bajarokan yên bi kurmancî bi fermî bin!

– Partîyên sîyasî bi nav û nasnameya kurmancî serbest bin!

– Efeke sîyasî ji bo mehkûmên di zîندان da û li derî welat bê êlan kirin!

– Mafê referandûmê li ser pîrsa îdarekirina xwebixwe bê dayîn!

Serdarîya Tirkîyê bi van daxwazan nagire û di ser van ra bazdide û dêst diavê weşana bi kurmancî di TRT da. Ma çima ew zimanê kurdî di qada

resmî da û li ser bingeheke qanûnî qebûl nake? Hîngê pirsê weşana kurmancî di TV û Radyo da jî dê bixwe hal bibe û nakeve monopola dewletê. Ger serdariya dewletê di vê gavavêtina xwe da durist bûya, diviya bû ku wê partî û rêxistinê kurmancan, qet nebê Kürt-Kav û Enstîtuya Kurdî wekî mihetab bidîya. Ji vê meriv dikane derbixe ku tu nêt û armanca serdariya dewletê li ser mijara bicîkirina daxwazên kurmancan tune. Eksî nêta wê bi weşana bi kurmancî di qenalê televîzyonê dewletê TRT da ew e ku rê li ber xwaztekên kurmancan yê siyasî bigre û zor û barên li ser xwe yê ji aliyê têkoşîna kurmancan û raya giştî ya demokrat da sîfîk bike. Ku meriv mêla xwe bide reaksiyonên raya giştî û mineqeseyên nav kurmancan yê li ser vê mijarê û bi taybetî jî matmayî û pesnên ji aliyên hinek elitên kurmancan va dê bibîne ku serdariya Tirkîyê bi vê manewraya siyasî heta derecekî serketî bûye.

Gaveke hêsan, kêmrîsk û bitîn

Wer xuya dike ku serdariya Tirkîyeyê û berdevkên wê di vê konaxê da gavavêtinek hewce dîtine û li ser wê hûr û kûr şewirîne. Wan li dawîyê li ser gaveke hêsan, kêmrîsk û bitîn biryar dane û ji bo vê, weşana bi kurmancî di qenalê televîzyona dewletê, TRT da minasib dîtine. Çunkî ji bo vê projeyê danîn an guhêrtina qanûnên ne pêwîst e yan pêwîst nedîtine û duzanameya

RÛTÛKê têrkirî hatiye dîtîn. Dîsa wana bi vê rê heqê monopola weşana bi kurmancî dane dewletê û bi vê jî helwestên din yê monopolperest legîtîme dikin. Her kes dizane ku weşana televîzyonê bitîn e û meriv dikane pê xwe bigîhîne bi milyonan sêyrdaran, ango ew ji bo propagandayê û qezenckirina reyan hacetekî têrkê e. Lewma wan ev projeya helbijêrîne. Hewceyî gotinê ye ku bingeha vê projeyê ji aliyê qanûnî da ne pît e û guman heye ku ew têk jî here.

Programeke malbatî ji bo armanceke siyasî

Bi gotina serdarê TRT Îbrahîm Şahîn armanca TRT ya giştî hûkirina zimanê tirkî ye û weşana bi kurmancî jî ji bo kurmancên tirkînezan hatiye çêkirin. Şahîn programa weşana bi kurmancî di TRT 6ê da wekî programeke malbatî mîna yê di TRT yê din da bi nav dike: Kilam, sohbet, şahî, rêzefilme wergerandî, deng û behs dê têda hebin. Ji van gotinan jî derdikeve meydane ku armanca weşana bi kurmancî ne parêztin û pêşvaxistina ziman û kultura kurmancan e. Yanê weşaneke bi kurmancî û programeke malbatî ji bo armancên siyasî. Daxwaz û hêvî ew e ku bi kilam, reklam, sohbet û rêzefilman yê ji siyasetê dûr sêyrdarên kurmanc ji pirs û daxwazên kurmancan yê ku di eslê xwe da siyasî ne bi dûr kevin û bibin terefdarên dewletê û AKP.

Weşaneke bi zimanekî nenas

TRT6 bi kurmancî diweşîne lê kurmancî zimanekî ne serbest e. Di tu belgeyên fermî da navê kurmancî derbas nabe. Devên resmî wî di bin navê "zar û zarawayên cîwarî" da heldidin. Di protokolên meclîsê da kurmancî rewayî navê "zimanekî nenas" tê dîtin. Di mehkeme û mekteban da bikaranîna wî ne serbest e. Di vekirina weşana TRT6ê da jî navê wî neheta heldan. Serokwezîr Erdoğan gotibû "*TRT6 bi xêr be!*" Wî nexwest yan şik nebir ku bibê "weşana bi kurmancî bi xêr be!"

Di zîhnîyeta qedexeperest ya dewlet û hukumeta AKP da tu guhertin çênebûye. Yanê heyamê înkariya hebûna xelkê kurmanc û zimanê wî didome. Di bin van şertan da kanala televîzyona dewletê bi kurmancî diweşîne.

Ma va ne sêreke di ser sêran ra ye?

Bêşik weşaneke ha dê sansurbar û bendkirî be. Qiymetdayîna zimanên ji xêyrî tirkî ew e ku zemînekî qanûnî ji bo hînbûn û bikaranîna wan di her qada jîyanê da bê deynin. Lê wana çarçaveke weng hewce nedîtine.

Gaveke bi armanceke nerênî û encameke erênî

Ji kîjan hêlê da lê binêrî, TRT6 wekî dezgeha manewreyeke sîyasî hatiye amadekirin. Ew ê bi armanca paşvaxistîna daxwazên kurmancan yên sîyasî û bingehî bê bikaranîn. Û ew ê li hember

televîzyonên kurmancan û zêdetir jî li hember *Kurd 1ê* bê bikaranîn. Lewma bi lez û bi dengê bilind erênî mêrandina vê projeyê ji aliyê partî, sazî û kesetîyên kurmanc da şaş e. Gerek e ku ronakbîr û hunermendên kurmanc yên bi nav û deng alîkariya wê nekin. Rewa ye ku meriv wê ji aliyê sîyasî da wekî projeyeke nerênî binav bike. Mitalakirina vê projeyê wekî encameke rasterast ya têkoşîna kurmancan çiqas rast e? Ku weng be, hîngê çima dewlet sewa xatirê têkoşîna kurmanca yan jî ji ber zor û qudreta wê rê li ber perwerdeya bi kurmancî venake? Ji dijderketinê mexsed ew e ku meriv nêt û armancên li paş vê gavê aşkere û teşhîr bike.

Encaxjalîyê zimên da, encamên erênî yên weşana bi kurmancî di televîzyona dewletê da hene. Meriv dikane bibê, herçiqas ku ne bi dilê xwedîyan be jî, ji vê projeya bi armanceke nerênî encameke erênî derket. Bi weşana bi kurmancî di TRT6ê da dewlet rûreşîya xwe ya 85 salan li xwe dine û siyaseta xwe ya asîmîlekar û zimankûj pûç dike. Bi vê jî guman heye ku tîn û têsîra tirs û tabûyên li ser kurmancîyê û dengkirin û hêvîsîna wî kêmbibe û îmaja kurmancîyê bilind bibe. Gerek e ku meriv vê erênîya nexwestî piçûk nebîne. Ji ber vê şaş e ku meriv kesên ku di TRT6ê da kar dikin bi xêrnexwazî yan xayîntî suçdar bike. Rexne li wan kirin divê bi kêr û hêşarkirî be.

Elmanya, 06.02.2009

Xelatgirê xelata edebiyata nobela sala 2008

Jean-Marie Gustave Le Clézio

13 nîsana 1940ê li Nice hatiye dunyayê. Koka dê û bavê wî ji Mauritiusê ye. Le Clézio di heşt saliya xwe de bi malbata xwe re bar dike Nîjerîyayê. Piştî Şerê Duyem bavê wî wek doktor li wir dimîne. Rêwîtiya wî ya ku bi gemiyê mehekê çûbû Nîjeryayê, bûye destpêka kariyera wî ya niviskariyê. Di vê rêwîtiya xwe ya dîr û dirêj de, du kitêbên biçûk bi navê *Un long voyage* och *Oradi noir* bi berhev aniye û daye weşandin.

Ew bi du zimanan mezin bûye: farnsî û îngîlîzî. Di sala 1950î de tev malbata xwe bi paş ve vedigere Nice. 1957an de lîsyê xilas dike û di sala 1958-59an de li Bistolê, di 1960-61an de jî li Londonê îngîlîzî dixwîne. Eksama xwe ya bingehîn li Instituta d'Études Littéraires di 1963an de dide. Dîploma xwe ya bilind jî li universîteya Aix-en-Provenceyê di 1964an de, teza xwe ya doktorayê jî li ser dîroka Meksîkaya kevn li unîversiteya Perpignanê di 1983an de temam dike. Li unîversîteyên Bangkok, Meksîko City, Bosto, Austin och Albuquerqueyê dersan dide.

Le Clézio bi nivîsandina essay, novel û romanên xwe kariyera xwe ava

Wêne ji arşîva Akademiya nobelê

kiriye. Bi nivîsandinên xwe yê pêşîn li ser xeteka romana nû "*nouveau roman*" nêzî *Sartre* û *Camus* dibe.

Mijar û vebêjerên berhemên wî bêtir ên gelên bindest, kolonî û derbederên welatên xwe ne. Le Clézio bi ruh û rastiya mijar û vebêjerên xwe rexneyên vekirî û veşarî li welatên ewrûpî dike ku ew bi ruhên xwe, bi mentaliteyên xwe nikanin ji kaînetê û ji kulturên cihêreng hez bikin.

Le Clézio romana xwe ya pêşîn *Le procès-verbal* di sala 1963an de û di pey re jî gelek berhemên din nivîsand.

Le Clézio bi romana xwe ya *Désert* (1988) kariyera romanivîsiya xwe xwûrttir kir û bi wê romana xwe jî xelata Akademiya Fransayê wergirt.

Xelatgiriya edebiyata nobelê ya sala 2008an jî wek ku me dît, bû para Le Clézio.

GERA LI DÛ KOKA XWE MIKAÎLÎYÊ WAN Û AGIRÎYÊ

Dr. Mikailî

Heryek ji me dizane ku ji berê da li Anatoliya Navîn, li gund û bajarên ku çend kurd dihatin ba hev, şor ê tim çerx bibûya û bihata ser kokê. Ka em ji ku hatine, kînga hatine, wekhevî û cudatîya me bi kurmancên din va çi ne, çi ninin, ew tiştana ê bihatana qalkirin.

Deh sal berî vê ku me dest bi derxistina Bîrnebûne kir, yek ji sebeba me, yan jî ya min, ew bû ku em bersiva vê pirsê bidin. Ew rêyeke dûr û dirêj bû, ew di wê wextê da xewnek bû, lê me dest pê kir. Ji wê royê heta îro pir gav hatin avêtin, gelek tiştên hîn nû hatin hûkirin.

Ez dixwazim li vir ji we re qala gera li du koka bingeha mala xwe û Mikailîya bikim. Ji ber ku min zêdetir li ser wan lê pirsî û lê kola ye.

Li dû çêkirina malpera gundî me ya internetê, ji Mikailîyên din çend mesaj hatin. Yên ku têda digotin; Em jî Mikailî ne!, Em ji Ercişê-Wanê ne, Agirîyê ne, Hamur, Tutak û Çaldıranê ne!

Min berê jî hindik tişt li ser wan bîhîstîbûn û xwendîbûn, lê bi tu kesekî Mikailî va nedabû û nestandû bû. Bi hatina wan mesajana ketim coş û heyecanek bêhempa. Ma gera me, lêpîrsîna me hindik hindik dihate dawîyê?

Lê tişteke hebû ku pir balkêş bû. Heta nika mezinê me, tim ji me re digotin ku ewna ji Viranşehirê hatine (Bi wê Urfa difikirîn). Le hîn heta îro jî ji Urfa-Viranşehirê tu kesi ji me re ne e-mailek, ne jî telefonêk şandîye.

Ji ber ku di hîn çend çavkanîyên din da jî hatina Mikailîyan wek D. Beyazit dihat nivîsandin, ew bi ya min hîn realist e, nêzikî rastîyê ye. (Binêrin; *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da Cemmat, Oymak Aşiretler-Cevdet Türkay, Nuh Ateş- İç Anadolu Kürtleri, H. İbrahim Uçak, Tarih İçinde Haymana û Abdulkerim Doğru,-Tarih İçinde Polatlı*).

Ji boyî van faktorana jî min xwe bi wan telefon û tîkiliyên ku ji Erciş-Vanê û Agirî(Karaköse) hatîbûn va, girt û

dest pê kir ji wan bipirsim ka ewna û em çiqas nêzî hev in? Ji kokekê ne yan na?

HEVDÎTINA ME BI BIRÊZ HASAN FECRI ALPASLAN RA

Di heyata meriyan da hîn tişt hene, wek tesaduf peyda diwin yan jî eger hûn îna dikin wek qeder e. Min navê birêz Fecri Alpaslan cara yekê di kitêwa Aşîret Raporları, da dît ku ew yek ji mezinên Mikailîyên Agirîyê ye. Dû re qederê li Elmanya xarzekî wî va em kirin dost û heval. Wî jî min re got ku Mikailî xalanê bavî wî ne û bi tevayî li ser çiyayên Aladaxê dijîn û ji Hamur û Tutakê bigre heta Çaldıran û Ercişê terin.

Li ser vê yekê min li dû hin berhevkirina çend agahîyên din, informasyonên din, ji birêz Fecrî Alpaslan re telefon kir, min xwe da nasandin û jê re got ku ez ê bêm Tirkiyê û dixwazim wî nas bikim. Wî ew bi dilekî germ qebûl kir. Berî wê jî min bi hin çend Mikailîyên din ji Agirîyê va, bi rîya e-mailan û telefonan deng kiribû. Paşê êşkere bû ku ewna gîştik jî merî û xisimê hev in. Ji malikê ne...

Ez çûm Enqêrê, min ji birêz Fecrî re bi rîya telefonê hevdîtinek xwest. Me şora xwe da hev û ez çûm meqama wî. Ew li meqama xwe xadan şûneke bilind e. Wî ez li ber dêrî û bi awakî gelek

germ hemêz kirim, xêrhatin li min kir. Ew cara yekê ji boyî min çiqas muhîm bû, girîng bû ez nikarim li vir bi rîya nivîsa, bi rîya peyva bînim ziman.

Bi rastî wexta ku wî ez hemêz kirim, min jî ew, germahîya apekî, pismamekî, birayekî hilgirt. Qasî çar saetan wî pirsî, min pirsî. Lê wextê qîm nekir, têrê nekir. Wî ji wir bangî birayî xwe Heci Xalit Begê û Mamoste Kasim û lawî xwe Ehmet Beg jî kir, em bi hevdu dan nasandin. Min dît ku ew yek ji bo wana jî balkêş û bi heyecan bû.

Çend ro şûn va wî, ez bi ew merivên xwe va dawetî xarinekê kirim. Em dîsa li Xwaringeha RECEP USTA çend saeta rûniştin û me qala Mikailîya kir. Di wir da ew êškere bû;

Mikailî gîştik ji Bavekî ne, yanê malek in, dû re bi salan zêde bûne, bûne eşîreke bi nav û deng. Serokatiya Ademîya (Adaman) jî bi salan di destî wan da bûye. Mikailîyê Agirî û Wanê berî 300 salî ji Îranê hatine. Pêşta li Erdîşê (Ercîş) bi cîh bûne û ji wir jî hînek ber bi Hamur û Tutaxê, hînek jî ber bi Çaldıranê ve çûne.

Di destî mikailîyên Agirîyê da secereyek gelek dûr û dirêj jî heye. Ew bi alîkariya birêz Servet Alpaslan hatiye çêkirin. Ez ê li vir wa secerana jî çap bikim û bi secerana me va bidim ber hev. Ka di nav van de nêzîktî heye yan na?

Bi gotina wana; ku Mîkaîlî ji Îranê hatinewan derana, li doragola Wanê hîn tu kurd tune bûne. Welatê Yêrmenîya (Ermeni) bûye. Ew sê bira bûne. Ji wa sê birayana du ji hêla Ermenîyan va hatine kuştin û tenê Miko(Mikaîl) maye. Ew Mikaîliyên îro, gîştik ji Miko û Lawên wî bûne.

Îro bi tevayî li Hamurê heşt gund, li Taşlıçayê du gund, li Erdîşê şeş gund, li Çaldıranê heft gund û li Ankara Polatlıyê şeş gund in. Li navça Ağrı, Wan, Erciş, Çaldıran, Hamur, Tutak û Taşlıçayê jî gelek malên Mikaîlîyan hene, xadan hukum in. Pîr kes ji wana jî li her derê Tirkîyê û dunê belaw bûne. Em ê di vir da yek yek qala wan jî bikin.

Di dewra Osmanî û Farisan da ew der wek Bazîd dihat naskirin, gîştik bi Bazîdê va girêdayî bû. Îro Doğu Bayazıt tenê bajarekî girêdayî ye Karaköseyê ye. Dewletê li dû Qetlîama Agirîyê û Zılanê di Sala 1934an da, Bazîda berê gî xera kiriye û li jêrî bajarî kevn, li hozê navçeyê nû ava kiriye û gundê Karakilise ku gundekî ermenîya bûye, nav guhartîye û kiriye Karaköse û navenda wîlayeta Ağrîyê.

Li gor gotinên Mamoste Kasım jî secera Mikaîlîya heta Mevlana Xalidî Baxdadî tere. Ji bo kesên pê nizanin, dixwazim li vir çend tiştan li ser kesayetiya wî bibêjim.

MEVLANA XALÎDÎ BEXDADÎ

Ew kesê ku di nav Kurdan da Neqşîbendîtî belav kiriye. Bi xwe ji eşîra Mikaîlîya ye. Ew Mikaîlîyana li nêzikî Silêmanî, bajarê Qeredax û Helebçeyê dijîn û beşek ji konfederasyona eşîra kurd a CAFê ye. Serokatiya Cafan Mikaîlî dikin. Caf bi tevayî ji 22 eşîran peyda ye û nufusa xwe îro li Îran û Kurdistana Federal qasî yek milyonekî tê texmîn kirin.

Birek ji kurdên ku li Helebçê bi gazên kîmyewî ji hêla Ereban va hatibûn kuştin, Mikaîlî bûne.

Min ew yek îsal di meha 10an da çûm Helebçê û li wir jî pirsî û da tesdiqkirin, serrast kirin. Navî bavî Mevlana Xalid Ehmed e û navî kalî wî jî Îsmail e. Navê Mikaîlîyan ji Pîr Mikaîlî Şeşşenguş tê. Li gor Mamoste Kasım Ablaslan, Pîr Mikaîl jî di salên 860an da ji malbata Hz. Osman, bi Fatma Xanimê va dizewice û Mikaîlî gîştik ji wan diwin.

Li Erdîşê-Gundî Payê birêz Heci Osman Axa (81 salî ye) jî iddia dikir ku him Pîr Mikaîl û him jî Xanima wî Fatma Xanim herdu jî ji Mekkeyê hatine. Lê dîsa ji Erdîşê, insanekî zane û dîndar Mela Kemal digot ku Mikaîlî ji Iraqê hatine Kurdistana îro, bi cîh bûne û ji sedî sed kurd in. Ji wana ya ku meri baş dizane ew e; Mevlana Xalidî Baxdadî ji

Mikaîliyên ji payê Behra Wanê

eşîra Mikaîliya ye. Lê ew Mikaîliyanan bi kurdîya soranî deng dikan û ne Şafî ne. Nêzîkî şiyayîna ne, yan jî Elewîyên kurd in. Mikaîliyê Wan-Ağrîyê îro Sûnnî-Şafî ne, Mikaîliyê Enqerê gî Sûnnî - Hanefî ne û bi kurmancîya devoka Serhedê yan jî Meraşê deng dikan.

Di vir da birêz Fecrî jî min pirs kir ku ka em tu îddiaya Seyyîdiyê dikan yan na. Bi rastî me ew nedikir. Lê mezinên me pîr dîndar bûn. Ku min kevîrê mezelen mezinên me li gund dan xwendinê, (Li vir jî mela Mustafa Çetînkaya re ji bo ew karî baş rêzên xwe carek din pêşkeş dikim) eşkere bû ku li ser hin kevîran ew nivîsara heyê; *“Mikaîlî Hanedan Kadîminden Meh-*

metoğlu Seyyit Eyyup Sabri.”

Tarîxa mirîna wan jî 1840 e. Gorîstan bi xwe jî ji sala Hicrî 1197 (Miladî 1782) maye û kalî kalî min Hecî Osmanî, lawî Usîfî Hecî Îbrahîm dora wê bi dîwarekî çex kiriye. Di sala 1837an da jî ji gund re Mizgeft (camî) daye çekirinê.

Yanî eger ew Seyyit jî wê bê, erê ew delîlek e! Seyyit di erebî da jî kesên ku ji koka Hz. Muhammed in re tê gotin. Lê tenê ne ji wan re. Ji kesên bi qedr û qîymet re jî tê gotin. Li şûna peyva “birêz” a kurdî û „sayın“ a tirkî tê bikaranîn. Kurd îro jî li Kurdistanê ji kesên xwenda û rûmetdar re wek rêzdarî diwêjin; “seyda”. Padişahê Osmanîya jî

dewrekê ew tişt wek paye bi ferman daye hin kesan û piranî daye kurdan. Bi rîya vê ewna mezin kirine û bi xwe va girêdane. Ji ber ku Padîşah bi xwe jî Xelifeyê Îslamê bûn. Yanî Temsilkarê Pêxember Aleyhiselam li ser dunê...

Lê birêz Fecri got ku; "Ji me re jî wekîna diwêjin, lê di destî me da tu tiştêkî nivîskî tune ye û em jî di wê id-diaya mezin da nînin."

Devoka kurmanciya me hînekî ji a wana va ji hew cuda bû.

Dibe ku Mikailî hatin Serhedê û li wir ketin bin tesîra kurmanciya wan û bawerîya wan. Em jî ji wir hatin Enqerêyê, Anatoliyê û me Mezheba Padîşahî Osmanîya hilgirtiye. Ji ber ku Sultanî Osmanîyan Sûnnî-Henefî bûn. Li gor ku mezinên me qal dikirin; kalî kalî min Heci Osmanî Usif (Yusuf, Us) jî li dor salên 1820an da li Istanbûlê di medreseyeke Neqşibendîyan a girêdayî rîya Mevlana Xalîd bûye, xwendîye û dû re jî ew bawerî bi xwe re anîye, rayî Eşîr û Malbata xwe daye.

Kurmanciya ku em îro deng dikin di bin tesîra kurmanciya canbega û reşîya (Rişvan) da ye û ew jî gîştik ji dorberî Kahta (Kolik), Mereş û Entepê hatine Anatoliyê. Dîsa jî di kurmanciya mikailîyên Polatîyê da cûdatîyên mezin jî hene ku ne wek reşî û canbega ne. Eger em deng bikin, meri dikari bi-

zane ku em Mikailî ne, ne Reşî yan jî canbeg in.

ÇÛYINA MIN A ERDÎŞ-WANÊ

Li dû wê hevdîtina me, min biryara xwe da ku di havîna 2008an da herim Erdîş-Wanê. Ji ber ku birazîye min li Erdîşê (Erciş) wek (Endazyar) Muhendis kar dikir û li wir bi Mikailîyan va jî tîkiliyên baş danî bû. Ez ji Elmanyayê bo tatîla havînê hatim Enqerê û ji wir jî bi rîya firokê çûme Wanê. Birazîyî min Azad, ez ji Firokxanê hilgirtim û em bi Ereba wî pêsta ber bi Gewaş û Extirmanê çûn. Li wir me li ser girava Extirmanê dêra Extirmanê (Kilisa Ermenûya) ya herî kevntir dît, me li hêla gola Wanê masî xwarin, vizika jî em xwarin.

Ez weqas dilşa bûm ku min tu tiştêkî negatîv, neyênî nedît, tiştê ji bo min a herî muhîm ew bû ku ez Mikailîya nas bikim, gundê wana, rabûn û rûniştin xarin, kilam û kurdîya wana, yanî her tiştî wana bi çavî xwe biwînim. Ka em û wana nezikî hev in yan na. Ka em ji wir hatine Anatoliyê, Heymana-Ankarayê yan na. Ew pirsên ku bi deh salan ez jê re li bersivêkê digerîyam, di heşî min da tevlihev çerx dibûn.

Li dû ger û xwarinê em çûn Erdîşê, lojmana Azad û li wir raketin. Siwê ji bo xwerînîyê (taştê) em çûn bazara

Mikailiyên ji hêla Agiriyê

Erdîşê. Li Wanê, li Erdîşê xwarina siwê pir bi nav û deng e. Bi hungivî wira, penêrî bi sirmask (otlu peynir), rişkîn û rûnî kal. Me tehm jê derxist.

Çavê min tim li meriyan bûn, ka ew çito bûn, çito deng dikirin?

Li du xwarina me, Azad ji çend Mikailiyan re telefon kir. Li dora nîvro birayî hêja Avukat M. Emin Macit û birayî wî Mamoste Ugur hatin. Em bi germahîyeke hemêz kirin. Me jî ew. Te ê bigota me hevûdu ji nêz da nas dikir. Wek du pismamên îro. Lê yê ku koka xwe berî 300 salan da mayî! Bi wana va em pêsta çûn gundî Partaşê (Agaçhan), yan jî gundî malê Elîyî Tausê! Ew nav jî ji bo min û ji bo mikailiyan

gelek balkêş e. Gund qasî 15 km ji navça Erdîşê dûr bû. Li ber gund dewletê bendavek çêkiriye. Di nav dar û baxça da malan xanî nedikirin. Me li berî gund çend resim kişandin. Gundê berê di bin bendavê da maye. Birayî M. Emîn em bi çend meriyên xwe va dan nasandin, wek Cahit û Mixtarî gund apî wî va. Wan jî bi çavên, nerînên bi meraq, bi matmayî li me dinêrîn.

Merikî 50 salî ji Enqerê, ji Elmanya rabûye, hatiye û iddia dike ku ew jî mikailî ye, kal û pîrî wî jî berî 250 salî ji vir, ji Kurdistanê bar kirine çûne Enqerê. Ji ber çî çûne wê jî nizanin! Piraniya wana şaş û metal li me dinêrîn lê pê hez jî dibûn.

Du re wana ji min re qal kirin, gotin ku ew dera Geliya Zîlanê ye. Ew geliya ku di sala 1929an da berî komkujîya Agiriyê, tenê ji bo çavtirsandina kurdan dewletê têde qasî 15000-40000 insanên bêguneh, zar û zec bi hovane, barbarî qir kirine! Ew Gelîya Zila an jî ZÎLAN!...

Gundî mikaîlîyan gîşt li dora bendavê û di geliyê Zila da bûn. Wê ez hîn jî tiji kirim. Ku ez li wir digeriyam, dilê min kelkelî bû, yekî tiştêk ji min re bigota ez ê bigîryama. Ew milletî min î bêxadî û mazlûm. Ji ber destî zalima qe çi nekişandîye û hîn jî dikşîne. Lê gelo ew ê heta kînga here? Ew ê rokê bi dawî neyê?

Qasî ku ji destî min dihat, min ji wan di derheqa Secera wan, erf edet û rûsimên wan da tişt jê dipirsîn.

Di komkujîya Zîlanê da ji mikaîlîyan jî insan hatine qetilkirin, qir kirin. Lê hîn kes jî bi hîkmeta Xwadê jê xilas bûne. Ji min re qala mesela Xaltiya Xezal kirin. Eskerê Tirkan insan gî li derekê berhev kirine, kom kirine û di serhev da kuştine, hinek di goman da bi zîndî şewitandine. Xaltîya Xezal di bin miriyan da maye û li dû qetlîamê du birayî xwe û bi xwe ji wir xelas kirine, revîyane. Min xwest ez destî wê paç kim. Lê ji ber ku ew dîndar bû, destê xwe neda min.

Li dû hevdişîna me bi M. Emin va, birazîyî min ez bi birayî Cemal Macit û Ali Macît va dan nasandin. Min behsa wana hîn berê da bîhistî bû. Ji Agiriyê Ayhan Yılmaz ji min re qala wan dikir. Ez dikarim biwêjim. Ew hurmeta, mîvandarîya ku kek Cemal ji me re kir, bira ji birayî xwe re nake. Wî em tu deqekê tenê bernedan. Bi ereba xwe em li Erdîşê, Çaldiranê û heta Agiriyê gerandin. Me çiqas li berxwe da jî feyde nekir. Ez bi vê hîn jî pir mehçûb im.

Wî em yek bi yek li wan derana bi mikaîlîyan va da nasandin, di rê da jî ji me re qala meritiya li nav mikaîlîyan dikir.

Min dît ku pir tiştê ku ew qalê dike, bi ya birêz Fecri va hevûdu digrê, wek hev in. Ya herî muhîm jî, min dît ku mikaîlî li vir gî merî û xisim in. Gî ji bavikî hatine. Secere gî tîna di bavekî da digihêjin hevûdu. Yanî eger em jî ji wan mikaîlîyana ne, em jî berî 300 salî pismame wan bûn. Nişana wê jî di secera da hebûn. Navî kala bi pirani hevûdu digirtin. Karakterên mikaîlîyan, kultura wan da tiştên wek hev zêde bûn. Lê min li jor jî qala wê kiribû, devok û bawerî çîçikî hatibû guherandinê.

Gundi mikaîlîyan li Erdîşê ev in:

1- Payê (Pay):Texte Pay(Payitaxt) jî diwêjin, Ji ber ku begî wana wextekê

begtîya Ademîyan kiriye, 400 mal in. Mala Çelika mezinê wan ne.

2- Çağırbeg (Karakilise): Sedî pênce mikaîlî ne. Ji mala Efdî Axa, Mala Usifî Heso mezinê wan in, Mixtarî wana Mihemedi Beşîr Axa mikaîlî ye. Secera wan wekîna tere Kasim- Usif- Heso- Efdî Axa.

3- Îşbaşı: Gî mikaîlî ne. Digêje Partaşê.

4-Partaş (Agaçhan) Pêşîyê mikaîlîyan ew in. Gundê mala Elîyî Tausê jî diwêjin. Kek Cemal Macit, Ali Macit û Avukat M. Emin Macit ji wir in.

5- Mamadel (Imam Abdal): Gundê herî xweşiktir ya mikaîlîyan li Erdîşê ew bû ye. Wext nebû em biçiyana wir.

6- Mezre.

Mezinê mikaîlîyan li Erdîşê evana bûne;

Mîrliva Mihemed Efdî Axa

Elîyî Tausê

Heci Usman Axa (Osman)

Reşîr Axa

Şewêş Axa

Qeymaqamî Erdîşê Selman Beg

Ji gundî Partaşê mala Tausê bi xûşka Simko va zewicîne, Elîyî Tausê xarziyê Simko Axayî Îsmailî ye. Yanî bi kurdên Îranê va jî didin û distînin. Li vir meri dikare qala mesela kuştina Elîyî

Tausê jî bike. Ew di dema Osmanîya da tehsîldar bûye. Bi pismamên xwe, Mala Keko va navbera wan xeraw diwe û di pevçûnekê da tê kuştin. Li ser vê meselê Mala Keko bar dikin terin li Hamur - Karakose bi cîh diwin.

Ji vê jî meri berda teri ku mikaîlî pêşta li alîyî Erdîş (Erciş) û Bazîdaxa (Çaldıran) bi cîh bûne û dû re ji vir jî çûne Hamur û Tütaxê. Lê li gor gotina wan, ew 300 sal berî vê ji Îranê hatine Bazîdê.

Li gor min mikaîlîyên Anatoliyê, Enqerê ji wê wextê da bi wana va rîya xwe qetandine û berve roava hatine. Dibe ku ew rê ji ser Ruha (Urfa), Kahta û çola Qonyê be.

Li hêla Gola Wanê min ji gundî Payê birêz Ubeyd û Zubeyd naskirin û navê govend û kilamên govendan ji wan pirsikin. Ji bo ku em binêrin ka ê wana û ê me va hevdu digrin yan na. Wana ew ji min re rêz kirin û birayî Zubeyd jî em neşikandin û ji me re kilama Hesiko Weli Welî strand. Di şora kilamê da hin tişt ji hev cûda bûn. Lê melodî ji sedî sed wek hev bû.

Navên govendan ev in:

Giranî

Dolawê

Hesiko Welî

Narê

Mikailiyên Çaldiranê

Koçerê

Laçîn

Papûrê

Ji vana xeynî Xencî Laçîn û Papûrê ên din wek ên me ne.

Ji wir jî em roya din bi birayî Kek Cemal va çûn Bazidaxayê (Çaldiran).

BAZIDAXA (ÇALDIRAN)

Bazîdaxa navê wê ya kurdî ye. Di navçê da mikailî, şemsikî û şêxkî hene. Bajarekî bi qasî 15000 welatîya ye. Serokbajarî Bazîdaxa î dewra berê ji Mikailîya birêz Faruk bûye, merivekî gelek zane û camêr e, însallah ew ê dîsa bê hîlbijartin.

Kekê Cemal em birin dukana apî Selahaddin Saxlik. Însanekî dilpak û comerd. Dukan li ser rîya herî mezin a Bazîdaxayê ye. Li wir hacetê malan difroşe. Gavek kin da qasî 15 mikailîyê din jî hatin dukanê li dor me rûniştin. Min yek yek li wana dinêrî, wana jî li min û birazîyî min. Ku wana bihîstin, birazîyî min Azad serokê Karayollariyê ye, elaqayek zêde rayî wî dan.

Kek Cemal em dan nasandin û qala sebeba hatina me kir. Dû re em ketin nava sohbetê. Yek ji mezinê wan Ape Mistefa Demir, 82 salî bû. Giştika guh didan wî, gotina wî. Însanekî xoşsohbet û henekçi bû. Yaranîyên bi aqil dikirin.

Wek karakter te yê bigota ew ji bera me ye, Hecî Îbrahîmî ye. Wana em berra nedan, gavek şûn va em gî tevûhev rabûn çûn mala apî Selahaddin. Malek li taxa Çaldiranê, malike mezin.

Ji me re pezek serjêkiribûn, xarin amade kiribûn. Wek edeta kurdan me li erdê nan xar. Min li wir jî carek din mîvandarîya kurdan, bi taybetî jî ya mikaîlîyan dît. Wana em tu ji berêda nasnedikirin lê ji bo me pezek serjêkiribûn û ew kesên li dor me bûn, gîştik dawet kiribûn.

Ew mîvandarîya ku gerokî Fransî George Perrot di sala 1861an da li nav mikaîlîyên Enqerê da dîtiye û ew di kitêba xwe da jî pesandiyê! Gelo ka tu miletekî din wekîna destfere û comerd heye?

Me ji Apî Mistefa jî secera wana pirs kir. Bi alîkarîya yê din jî em gelek tişt hîn bûn.

Li gor gotinên wana; Ademî berê du birrên mezin bûne. Yek Mikoyî (Mikaîlî), yek jî Ecoyî. Seroke Ademî (Adaman) ya ji Mikaîlîyê Efdî Axa bûye. Keça wî Heno Xatunê jî serokatiya eşîrê kiriye û li Çakirbegê rûniştiye. Qeymaqamê Erdişê di sala 1890an da lawê Heno Xatunê Selman Beg bûye. Ji malbata wan Ahmedê Mihemed li Zîlanê jî hêla dewletê va hatiye kuştin.

Torinê wana hatine li Bazîdaxayê

bi cîh bûne û paşnavê wan jî Paçal in. (Paçal ji "Bac almak" tê). Dayîn û standina wana bi kurdên Îranê va ji berê da hebûne. Pîranî jî bi Emoxans -Xoyê va.

Dîsa li Makuyê, gundî Qerenî û Sêpira mala Reşîdî Ūsîf Axa ji Bazîdaxayê çûne wê derê.

Wek anekdotekê li vir meri dikare qala van tiştên li jêr jî bike.

Mikaîlî di dewra serokatiya Ademîyan Efdî Axa da bi serokî Heyderan va, ji torinîya Kor Huseyîn Paşa va tim diketine hev. Ji mala Kor Huseyîn Paşa re mala Şêro jî diwêjin. Îro paşnavî wana Erhan, Suphandagli û Gormez in.

Îro seroktiya Ademîyan derbasî eşîra Şemsikîya bûye.

Mikaîlîyan pir bi Toriniya îna nakin. Li gor rîwayetekê, wana mezinê Mikaîlîya Mihemed Axa li Erzinganê ji bo paşabûyînê bi jehrê dane kuştinê.

Wekî tê zanîn, Kor Huseyîn Paşa pêşta li hember serhildana Şêx Saîd sekiniye û li dij şer kiriyê, lê li qederê binêrin, çend sal li dû wê bi xwe di şerê Girî Daxê (Ağrı Dağı Başkaldırısı) da li dijî dewletê û ji bo Kurdistanê azad şer kiriyê. Neviyê wî Cemil Erhan jî di dewrekê da Bakan bû. Îro li Anatoliyê pîranî jî li Gundê Konya - Kulu û Cihanbeyliyê malên Torinîya hene.

**Li gor gotinê Apî Mistefa û yên din,
Malê mezin ê mikaîlîyan ev in.**

- 1-Mala Osmanî Şewêş
(ji Mala Feqî Mîrze)
- 2-Mala Tausê
- 3-Mala Efdî Axa
- 4-Mala Şewêş
- 5-Mala Uzman (Osman) Axa
- 6-Mala Brahîm Axa
- 7-Mala Temî Miko

Şewêş Axa û Efdî Axa jî pismamê
hevî heq in.

Gundên mikaîlîyan li Bazîdaxayê:

1- Xan Koy, ew bera bi mala Keko
(Hamur-Alpaslan) va meriye hev in,
digîhije wan. Mezinê wana Mala Heci
Bekir û Mala Heci Mihemed in.

- 2- Pira Efdî (Yaşkûtûk)
- 3- Tırşik (Demircik), ew digîhijin
mala Tausê.
- 4- Bîşî (Xweni Koy) = Erginler
- 5- Haci Ziyaret (Yatirli)
- 6- Şerefhanê jêrî (Aşağı Mutlu)
- 7- Nanparêz (Kuzgunkiran)

**Mikaîlîyên girêdayîyên navça Wanê li
van gundana rûdinin:**

- 1-Ayanis (Alakoy)
- 2-Sari Mehmed Koyu

Govendên mikaîlîyên Bazîdaxayê ev in:

- 1-Temiraxa
- 2-Qurskî
- 3-Romanî
- 4-Hesiko Welî
- 5-Dolawê
- 6-Koçerî
- 7-Narê

Ji wan jî xencî Romanî, Qurskî û
Koçerî yên din li cem me hene.

**Çend edetên mikaîlîyên Bazîdaxayê ev
in:**

Di dawata da beberciye bûkê re
diwêjin Lîstika Rûvî. Ew Rûvi hewce
ye bi dizika di mala bûkê keve. Gere ew
camêr û çînzane be. Eger ew hat girtin,
ezîyetên û heqaretên mezin pê tê kirin.
Bi tekera gaxniyê va tê girêdan û ji jor
da tê tol kirin.

Cirit li vir jî heye, berê li ba me jî
hebûye. Lê nika li cem me ne hesp
maye, ne cirîd!

Suwarî li dawata rastê hev tîn, ji hev
kumekî ji serî direvînin. Ku yek kumî
xwe ji serî bide revandin, ew heqaretek
mezin e.

Henekek wana ji Apî Mustafa De-
mir;

Mela kirine govendê, mela ji Xwadê
re gotiye "Xwadê, tu min ef ke, Tu gu-
neh nenivisine!

Mîkaîliyên Partaşê

Mela epey govend cerx kiriye. Dû re gotine "Mela tu govendê dikşînî, tu ê stranekê jî bistirê!" Mela bi dengî def-zirnê û kişandina govendê ji xwe derbas bûye, hatiye eşqê û gotiye; Xwadêyo tu guneh dinîvîsîne jî tu dizanî, tu guneh nenîvîsînî jî tu dizanî! Û dest bi kilamên govendê jî kiriye.

AGRI / DÎROKA BAZÎDÊ

Ji ber ku pir tişt bi tarîxa Bazîdê va girêdayî ye, em li vir qut qala dîroka Bazîdê jî bikin. Îhtimalek mezin bi hatina mîkaîliyan va jî girêdayî ye.

Di 1514 da ew derana ji destî îranîyan dikeve destî osmanîyan. Di sala 1590an da ji alî Ferqînê bi Qara

Behlûl Paşayî Silvanî va Eşîrên Bisiya, Sipkîya û Zîlan tèn dor berî Bazîdê şên dîkin, (Pisiya îro li Kirşehîrê hene, Sipkî û Zîl hîn jî li wan derana ne, piranîya Zîla di sala 1929an da ji alîyê dewletê da hatine qirkirin.) Ji ber ku ew derana ji ber şerê Îran, osmanî û rusan vala bûye. Gund nemane.

Ji wê şûn va heta 1744an bi rîya Ocaxlixê ew sancax ji hêla wê malbatê va tê îdarekirin. Di 1744 an da Şahî Îranî Şah Abbas êrîşî ser Bazîdê dike û bi tevayî wê sancaxê ji hevda dixî. Li dû wana jî Xanedana Îshak Paşa diwe hukumdarî wê derê.

Diwe ku Mîkaîlî û piranîya Kurmancên Serhedê ji wan dewrana

hatine wê derê û ji wir jî belaw bûne, çûne derên din. Tarîxa koçê, barkirinê hevudu digre.

Li Tahrir Defterîya Bazîdê di dewra Sultan Murad III da wek sancax wekîna bûye:

1. Beyazid
2. Diyardîn
3. Eleşgîr
4. Şelwe (Hamar û Tutak)

1887 di Salnameya Erzurumê da Beyazid Sancagi:

1. Merkez (Beyazid)
2. Antap (Tutak û Patnos jî wek bucak girêdayî vira bûye)
3. Karakilise (Karaköse)
4. Diyardin
5. Eleşgîrt

Meriv li vir diwîne ku cîhê ku Mikailî lê jiyane wek Hamur û Tutak bi navî Şelwe û Antap hatiye binavkirin. Ew jî balkêş e. Gelo ew jî ne Antep (Gazî Antep) a îro be?

Lê navî Şelwe ji ku tê û çû ye ku?

TIRBA EHMEDÎ XANÊ

Ji Bazîdaxa jî dîsa bi kek Cemal va em ketin rê û ber bi Agirî û Bazîdê çûn. Li ser rîya me û di programa me da pêsta serlêdana Tirba bavî kurdayetîyê, filozofî nemir Ehmedî Xanî hebû.

Qasî sê saetan şûn va em gihîştin Doğu Bayazîda îro. Bajar bi xwe li bintaxa çîyayî Agirîyê ye. Li ser hozekê ava bûye. Heta 1934an Bazîd bi sedsalan wek navendeke mezin û bi deng bûye. Lê li dû serhildana Agirîyê dewletê bajar, yê ku li ser çîyê, li dorî qesra Îshak Paşa bûye, bi erdê va kiriye yek, gî şewitandîye û li şûna wê, li jêr bi navî Doğu Beyazîtê bajarokekî nû ava kiriye. Ji ber ku Bazîdê ji serhildana Agirî re navendîtî dikiriyê. Piştî serhildanê girtiye. Serbajarî jî hilgirtine birine Karaköseyê.

Lê ew ruhiyata ku Ehmedî Xanî dixwestîye di nav kurdan da hewe, hîn jî li va derana gelek xwurt dijî. Bazîda îro dîsa bûye navendek bi her awayî, kurdî. Serokê bajêr jineka kurd e ji partiya kurdan a DTPê ye.

Em ji nav bajêr da derbas bûn û me berê xwe da palê û me da ser rîya Qesra Îshak Paşa. Ew li ser çîyê wek bazekî kon bûbû. Bazekî nobedarê mîrata Ehmedî Xanî. Nobedarê mîrata Îshak Paşayî Kurd. Rê me dida ku em herin gora wî, herin li wir ruhîyata xwe ya kurdîtîyî teze bikin û xwert bikin.

Li paş wan jî ji wana mezintir wek yêzdanekî, çîyayî Agirîyê çûk û a mezin!... Ê di teyba Kek Cemal da Heme Hecî kilama Dewrêşî Evdî distira. Min welatê kal û bavan, welatê hezar salan

nika didît, bîhn dikir û dibihîst. Her-çik em bi erebê derdiketin jor, heşê min hîn jî li ser min diçûn, ez pê sermest dibûm.

Rîya tirba Ehmedî Xanê û a qesra Îshak Paşa di nav garnizonên eskerîyê da derbas dibûn. Min li wir carek din bi çavî xwe dît ku eskerî tirkan xwe wek mîvan diwîne. Ne xadîye wir û bi tirs e!!! Li ser her holikek nobedaran sê esker hebûn. Ku te lê dinerî, dor paşî Bazîdê bi tevayî ji hêla wan va hatibû pêçandin. Lê ew yeka tu xema kesî nebû. Kes ji wan neditirsiya!

Li dû 15 deqa em gîhiştin qesrê. Meriv nikare wê tasvir bike, tenê ji wir carek din dîtina Bazîdê û çiyayî Agîrîyê bedela dunê ye.

Ew qesr di sê nesla da ava bûye. Li dor paşî wê meriv xirawên kevn yê Bazîdê nas dike. Sê mizgeft hîn li pê ne. Yek ji wan jî tirba Ehmedê Xanî û mizgefta wî ye. Em çûn wir jî. Ew der wek mehşerê ye. Ji her derê kurd hatine û seri li bavî kurdayetîyê, filozofî kurdan dixîne, rêz û hurmeta xwe re wî didin. Hinek memurên tirkan jî hebûn.

Me avdesta xwe girt û li ber gorna wî, tirba wî di zikî xweda bi zimanî ku wî pir qedr û qiymet didayê ji wî re dua xwendin. Ji ber ku wî hîn di 16/17 sedsalan da dizanî ku Xwadê ji her zimanî fehm dike û kurdî jî yek ji

wan zimanan e. Ji ber wê jî bi zimanî me yî qedîm ji me re û zarokên me re Nûbihara biçûkan nivîsandîye.

Li vir ez dikarim çend tiştên ku bala min kişandin jî ji xwendevanan, mezin û rêberên kurdan re binîvîsinim. Li gor min ewna gelek muhîm in. Berî her tiştî jî bajarvanîya Bazîdê hewce ye li ser wê bisekine, giranîyê bide wê.

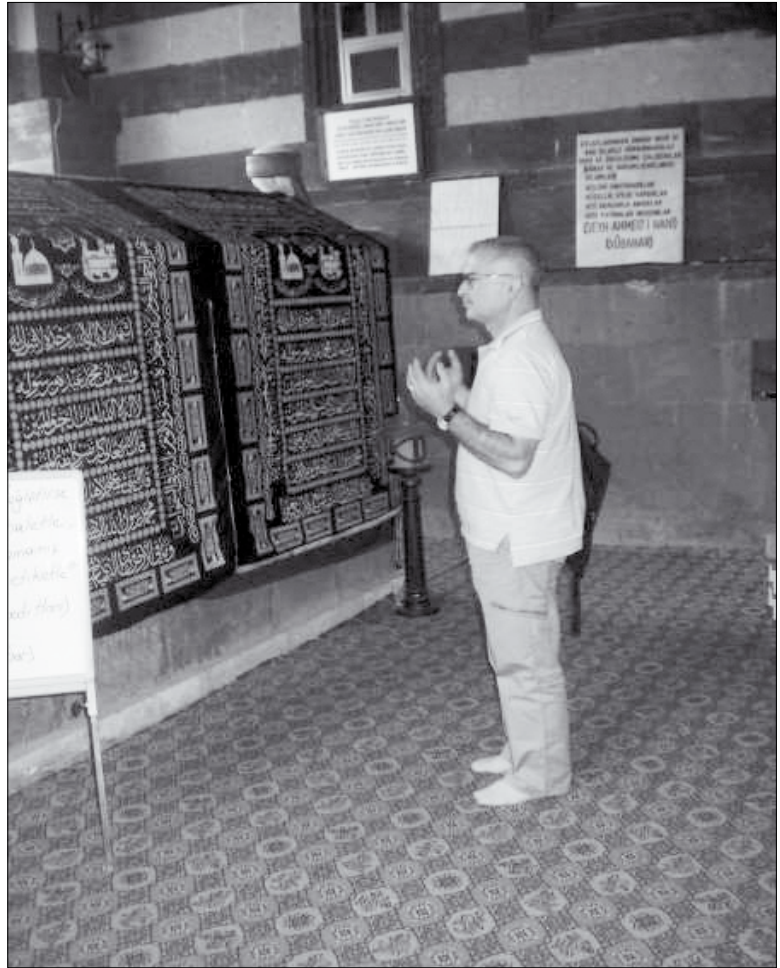
A yekê ew bû ku tu li derekê behsa kurdîtiya wî nedihat kirin. Ew kîtabe yan jî nivîsên ku wek Tabela li ser tirba wî bûn, gelek jê bêmane bûn.

Ya duduya jî li hundir û derva li ser tabelayên gelek mezin secera malbata Arvasîya hebû. Gelo min ew jî fehm nekir. Wana xwe ji 99 bavan heta Hz. (S.A.V) Adem dibirin. Baş e eger Mala Arvasîya bi îspat wê dizanin yan jî bi wê bawer in, dikarin binîvîsinin.

Lê ne li ser tirba Ehmedê Xanî û ne bi wê mezintîyê. Ewna dikarin secera xwe di goristana xwe ya taybet da dardakin. Lê em dizanin li cem Xwadêyî mezin ew jî guneh e. Ew tişt him ji bo malbata Arvasî eyb e, him ji bo kurdan.

Ew sîyê dixîne ser kesayetîya Ehmedî Xanî. Lazim e ew bêt guhertinê.

Li gor min hewce ye ew der bi alîkarîya dîrokzanên kurd careke din bê bicîhkirin. Bi konseptek hîn nû. Ji boyî kesên ku serî li wir xe, bila ji wir

Dr. Mikailî li ser tirba
Ehmedê Xanî

bîhna fikra û ruhîyeta Ehmedê Xanî
hilgire û bizivire.

Tiştêkî din ku min dît, hinek mal-
batan mezinên xwe, kal û bavê xwe li
hewşa tirba wî da dabûn erdê. Baş e ez
wan jî gelek rind fehm dikim. Lê ge-
rek wê jî çend prensîbên xwe yê kurdî
hewin.

Wekî din dîsa jî li cem wî bûyîn
huzurekê, kêfêkê dide meriya. Ez ji her
kurdekî re çûyîna vir tevsîye dikim. Bi

vê meri ji welatî xwe hîn zêdetir hez
dike.

Ji ber ku wexta me kêm, progra-
ma gera me jî tijî bû, em mecbûr man
û dîsa di rê kevin. Tabiatek xweşik,
eyamekî nerm û sivik hebû. Her der
hêşin bû.

Qasî demekê em gîhiştin Agiriyê.
Kek Cemal em birin dukanên Yılmaz,
ên xal û pismamên wî, xisimên wî.

Di navbera mikailîyên Erdîş û

Agiriyê da bi rîya zewacê hîn merivantî berdewam e. Mala Elîyî Tausê bi mala Temî Miko (Gundî Tanaqîran) va keç dane hev. Dîsa Çelik ji Payê-Erdîşê bi Alpaslanan va bi rîya xisimtiyê hîn vê merivantiyê dewam dîkin. Wek yaranî li çend deran ji me ra jî gotin. "Eger hûn dixwazin merivantiya xwe, bi mikailîyên vir va dewam kin, hewce ye em keçan bidin hev."

Ew çiqas gotineke rast e! Le xortê vê dewrê bi guhra me nakin. Ew li gor dilî xwe dizewcin, yan jî tu nazewicin jî. Ez wek kes bi vê pir diêşim.

Mikaîliyên li Karakose mala Yilmaz û Alpaslan a di nav bajêr da gelek xadî îmkan in. Bi karî danûstandinê va mijûl in. Biserketî ne.

Ji ber ku em mecbûr bûn wê şevê dîsa bizivirin Wanê, me hema di dukanê da dest bi lêpirsinê kir, dû re wan xwestin em herin buroyeke wan.

Em çûn wir. Buro jî di îşxanî ya mala Alpaslanan da bû. Xortekî Yilmaz Ayhan, jêhatî û hêja, Bavê wî mamoste, mixtarê Tanaqîranê û hîn ji mala Yilmaz çend kesên din hebûn. Min di derheqa mikailîyên Agiriyê da pirsî, wan bersiv dan.

Wana em bernedan û birin xwarinê. Lê min pir dixwest ez herim gundekî wana jî biwînîm. Inşallah Xwadê wê jî ji min re bike qismet.

Li gor gotinên mezinên mikailîyên Agiriyê mikailî gîştik ji van sê kalan bûne:

- 1-Mala Temiri Miko
- 2-Mala Mihemed
- 3-Mala Osman Axa

Gundê mikailîyên Agiriyê ev in:

TAŞLIÇAY

1- Extiyar (Alakoç), mezinê wan Reşît Axa (Çakmak) bûye. Nika mala Hacı Abdullah, Halil Çakmak û Hacı Tahir Çakmak e.

2- Delavê Qîre (Akyildiz)

Ji bera malê Bekir Axa ye. Mala Akyildiz û Hacı Fewzî Goksun e.

HAMUR

1- Taneqîran (Danakîran):

Ji sedî sed gî mikailî ne. Ji ber ku ji berê da ji derva keç nehanîne û keç jî nedane. Malên mezin, Mala Hacı Mehmet Salih Yilmaz e. Ji bera Temir Paşa ye. Temir Paşa di dewra seferberlixê da surgunî Rihayê bûye. Wî çardeh lawên xwe hebûne. Ji ber ku ew gelek bi qewet bûye, îdara wê derê, belavkirina genim, zahire didin wî. Ew li gundî Qilît-Urfayê bi cî bûye (dibe ku îro ew gundî Qilîtê yê Merdînê jî be). pênc ji lawên wî dû ra li Muş-Bulanik -Xarabeşehîr (Navi Îro Orenkent) bi cîh bûne.

**Navê zaroyê Temir Paşa
(Temirê Miko) ev in:**

- 1-Cemşîd Axa
- 2-Yunis Axa
- 3-Îbrahim
- 4-Ali
- 5-Tahir
- 6-Reşît
- 7-Ahmet
- 8-Mahmut
- 9-Mustafa
- 10-Abdulhamit (Rehmeti)
- 11-Mehmet (Rehmeti)
- 12-Kudret Xatûn
- 13-Fatma Xatûn

2- **Xanemer:** Mala Zubeyd Gîrgîn

3- Qandil Dax (Şêxtokil):

Mala Îbrahim Alpaslan

4- Demirkapi (Karavun):

Mala Mehmet Alpaslan

5- Karaseyithanli: Mala Reşît Axa,

lawê wî Mehmet Çelik

6- Xano (Karabulak):

Mala Mela Kemal, bera Mustafa

Axa ye

7- Seyitxan Beg: Bera Şûkrî Beg e.

Mala M. Ali Alpaslan

Mezra Akyurt (Goma Dudera):

Mezra Seyitxan Beg e. Mezinê wana berê bave H. Fecri Alpaslan, Ehmed Axa bûye (H.F.A. Sê cara di parlamentoyê da milletvekîlî kiriye), Ehmed Axa jî

dewrekê di parlamentoya Tirkîyê da Milletvekîlî kiriye.

8- Gelutan (Kaçmaz):

Govendê wan ev in;

1-Sêling

2-Şêxanî

3-Dolawê

4-Hesiko Welî welî

5-Narê

6-Delîlo

7-Xezalê

8-Lingeling

9-Laçîn

10 Papûrê

Ji vana Laçîn, Papûrê û Şêxanî yê bêtir, yên din gîştik li cem mikailîyên Enqerê jî tên lîstin, kişandin. Dibe ku ew Papûrê û Laçîn ji kurdên alîyî Serhedê li du hatina xwe ya vir girtine, hîn bûne! Ji ber ku civak ji hev jî pir tiştê digrin û didin jî.

Çend navê xarinên mikailîyên Wan-Agriyê ev in;

1-Hevrîşk

2-Qelîsêl

3-Helîse

4-Keşke

5-Sengsîr

6-Avdan (Şivankî)

7-Avsîra Toraqê

8-Yaware serme

9-Keledoş

- 10-Xaşil
- 11-Kuftefirik
- 12-Girara dêw
- 13-Girara sibê
- 14-Xaşila qartola
- 15-Naziknan
- 16-Bişî
- 17-Kade
- 18-Mirtoxe
- 19-Helaw
- 20-Jajenûr
- 21-Zad

Kiloçe nave nanekî ye, qaling e. Li Îdirê (Igdir) ji kiloçe ra kilor diwêjin. Ew bi ya me hevûdu digre, wek hev e. Navî nên yên din ev in:

- 1-Nane refikê
- 2-Nane tirş
- 3-Nane hişkava
- 4-Rişte
- 5-Berzawar

Merî li vir dibîne ku aşxana, mitbaxa kurdên mikaîliyên vê derê pir dewletî ye, fere ye. Ji vana kêman li cem me hene.

Lê navê du çîn nan li cem me jî hîn hene, Ew jî nanê hişkava û nanê tirş e. Nanê tirş ji bo hema xarinê tê çêkirinê, nanê hişkava jî ji boyî zivistanê heta sê mehanê tê pêstandinê. Li zivistanê herçik hewce bû, wê gavê derdixin, şil dikin û dixwin.

Ji wan xarinan tenê navê helise,

hevrişk û keşkeyê li cem mikaîliyên Enqerê hene.

BAWERÎYA MIKAÎLÎYA

Ji ber ku navî Elîyî Tausê navekî kurdên ku dînê xwe Êzdahî (Yezidilik) ye pîroz e, min ji çend kesan ew nava pirs kir. Li gor wana hin kes ji mikaîliyan re, yan jî ji mezinên mikaîliyan re dibêjin File an jî Êzdî. Lê îro mikaîlî wek insanên dîndar, mîsulman tên naskirin. Hinek koka xwe heta Mekkê, Hz Osman jî diwin. Ew tişteki niqaşê ye. Ji ber ku piranîya kurdan li hêla Serhedê berê êzîdî bûne, dibe ku ew rast be. Di nav Mikaîliyên Anatoliyê de jî pir tîşt hene, hîn îro jî di nav êzdîyan da wek dînî, olî tên kirin, wek pîroz tên qebul kirin.

Wekî Ar (Agir) pîroz e, nayê vemirandin, li ser êr av nayê rijandin û li ser da nayê mîz kirin. Li şev serî kuliga gerek meri pêlê neke. Cin ê li meriya xîn. Por-pirç nayê avêtin, dikin qulê dîwaran.

Di zaroktîya me de em bi lîstikekê dilîstin. Navî xwe çember bû. Ku me dora zarokekî çember çêkir, heta ku me bi xwe ew pa nekira, wî nedikarî jê derkeve. Dara zîyaretê, moriya çavê, malê ocax hebûn. Ew edet û rûsimana hîn jî di nav kurdên êzîdî da hene. Kinc û cilên jinan jî wek yê êzdîyan e. Şar, kîtana spî, xeftan û pêşgîr e.

Me li jor jî qalê kir; mikaîlî li Agrî û Wan ê sûnnî-şafi ne, li Enqerê sûnnî-hanefî ne, li Kurdistana Iraqê (Îro Kurdistana Federal) jî soran û pîranîya wan jî Ehl î Heq in. Lê em dizanin hundirî sedsalan de him ziman û him jî bawerîya dînî dibe ku bê guhertinê.

KARAKTERÊN KESAYETÎYA MIKAÎLÎYA ÊN BALKÊŞ

Min li herderê ji mikaîlîyan pîrs kir ka ew bi çi û çito tên nas kirin. Wan ev karakterana ji min re hjmartin;

- 1-Dîndar in, lê di dîn da şan û şuretê (gosterîş) hez nakin
- 2-Tim serokatîyê dikin
- 3-Ji bo tiştî nû ne
- 4-Idare dikin
- 5-Comerd in, hebûna xwe bi kesî din va jî parve dikin.
- 6-Xêrê û rindî kirinê hez dikin.
- 7-Serî xwe stûyî xwe li ber kesî xar nakin.
- 8-Mezintiyê dikin
- 9-Tîcaretê baş nikarin
- 10-Xwendinê hez dikin
- 11-Xwarinê hez dikin
- 12-Zulûmkar nînin
- 13-Kenînê hez dikin
- 14-Kêfçî, henekçî û qerfçî ne
- 15-Mikaîlî dirêj najîn, zû dimirin.

MIKAÎLÎYÊN LI DERÛDORÊN DIN

Li Adapazarî, Guneşler mahallesi 50-60 mal ji Partaşê ji bera Şewêş Axa.

Denizli-Saraykoy-Ikinci Koyu, ji mala Tausê 30 mal ji Xaçîna çûne wir.

Aydin Soke-Ortaklarê 30 mal ji mala Temirê Miko.

Mikaîliyê Polatli û Enqerê ji şeş gund in. Îro bi hesabekî gilover meri dikare qala 10000 kesî bike. Pir kes ji wana li Bursa, Istanbul û Aydin-Soke-Ortaklarê bi cîh bûne.

Wekî din jî yeko yek li dera malên mikaîliya hene. Wek mînak ji Urfa-Vîranşehîr yan jî Bozovayê, mala Haci Arif Dodanlî gotine em mikaîlî ne. Zaro û neviyê wî îro pîranî li Istenbolê ne. Dr Necati Dodanli yek ji wana ye. Dîsa li Bitlisê Êmit Dodanlî jî ji mala wî ye. Heci Arif Dodanli tucar bûye û gund bi gund li va derana tişt difirotiye. Ji ber wê jî ji Wanê bigrê heta Agriyê mikaîlî gîştik wî nas dikin. Dukanek wî bi navê Dodanli Ticaret li Enqerê -Hergele Meydanî jî hebûye.

Lê gelo ew mikaîlî ye yan na, ez bi wê baş nizanim. Gerek meriv bi zarok û neviyê wî va deng ke.

Li Heymanê Mela Qadir ji Tutaxê ye,

Mala Kepoglu ji Hesenkêfê Şêxdodi ne, lê ji hêla dayikê da mikaîlî ne.

Li Burhaniyê ji mala Heci Osman Axa Haci Abdullatif û zarokên wî Hakkî Gûnonû hene.

Ji Mûş Haskoyê mala Sado Axa jî bidirî ne, lê dawa mikaîlîtiyê dikin. Hinek diwêjin ew lawê Temir Paşa ne. Îro mezinê wan Alican Axa (Er)ye.

Li Bingol-Karliovayê çênd mal hene.

Birêz Hasan Fecri Alpaslan bi zarokên xwe va li navça Enqerê bi cîh bûne.

Li Bursa û Karacabeyê ji bera Keko, Mala Heci Feridun Alpaslan heye.

Li Licê-Diyarbakirê Ahmed Axa heye. Li Konya-Cihanbeyliyê Muzaffer, Haci, Durdu Mentêş hene, polis bûne, Nika mala xwe barî Adanê kirine.

Dîsa li Konya -Kuluyê mala Ahmet Dîkbaş ji mala Keko qetiyane û berî 60-70 salî li Qulekê bi cîh bûne. Zarokên xwe îro li Ewropê dimînin.

Li seranserî Ewropa jî qasî 100 kesî mîkaîlîyên ji her derê dijîn.

Bi vê nivîsa li ser gera xwe min xwest ez him informasyonê xwe, him jî netîca gero ku li du koka xwe, bingeha xwe bi xwendevanên Birnebûnê va parve kim. Li gor min ev lêkolîn û ger hate dawiyê.

Ez dikarim biwêjim ku em ji bingehê da ji mikaîlîyên Wan û Agriyê qetiyane. Di qasî 30-50 salî da li derên cudayê Anatoliyê geriyane û di dawiyê da jî li ser Fermana (Haymanateyn Fermani 1804) Padişahî Osmanîya jî li gundî Mîkaîla û dorberê bi cîh bûne. Ji gund mal gî mikaîlî nînin. Bi texmîna min sê berê mezin mikaîlî ne. Le yê din pê li hev ji Kurdistanê hatine û li wir mane bi mikaîlîya va jî zewicîne û ji gundî

Mikaîlîya bûne.

Hatina mikaîlîya ya herî sade û ez jî pê bawer im, birêz Mela Kemal ji min re got, ku ew yeka bi ya birêz Fecri, birêz Heci Osman Axa û birêz Ali û Cemal Macit va jî hevûdu digrin, wek hev in. Ew wekîna bûye;

Ji Kurdistana Iraq-Îranê hatine Bazîdaxayê (Çaldiran), dû re Erdîş û dû re jî Hamurê. Ê me di kîjan merhalê da ji wan qetiyane em wê pir baş nizanin. Lê mezinê me digotin ewna bi bira û pismamê xwe va ji hev sê hatine û ji ber wê welat terikandine!

Ev cudatîya zar û zimên, cudatîya olî û bawerîya olî di navbera mikaîlîyên Enqere û ê Agri-Wanê jî tişt hene. Di hundirî 300 salî da pir tişt tên guhertinê. Ew 300 sal, ji zaroktiya min da bihesiwînin neh bav in.

Ez ê li vir hinek secereyên mikaîlîyên Wan û Agriyê jî biweşînim. Ji bo ku kesî dixwaze bira wana bide ber hev.

Ji bo mala me, bera me Heci Ibrahîma ez dikarim biwêjim ku hinek navên kalên me û yê mikaîlîyên Erdîşê, bi taybetî jî ya Payê bi mala Çelîka va hevûdu digrin. Dîsa bi navên malbata Alpasana va jî gelek navên wek hev hene.

Ev ne tesaduf e. Ji ber ku kurdan berê tim navê bav, kal, ap û xalên xwe li zarokên xwe dikirin.

Dîsa tiştî herî balkêş ew bû ku, mikaîlîyan gîştika secera xwe dianîn û bi bavekî va girêdidan, yanî gî ji bavekî bûne. Eger wekîna be, em 8-9 nesil berî

vê bi wan va pismamên hev in.

Li gundî me jî hin mal hene wek me Heci Îbrahîmî ne, ji bera me ne. Lê tu îro here, ji zarokên wana û yê me pirs ke, tu yê bê ku wana tu qe ne meriyê hevûdu ne jî. Kes bi meritiya hev nizane.

Lê îspata wê di goristana Mikailîya da ye. Kalî me Yusufî (Us) Heci Îbrahîm bi du birê xwe, Îsmail Axa û Hesen va li hêla hev dane erdê. Tarixa mirina wan 1841, 1842 û 1843 ne. Yanî wana

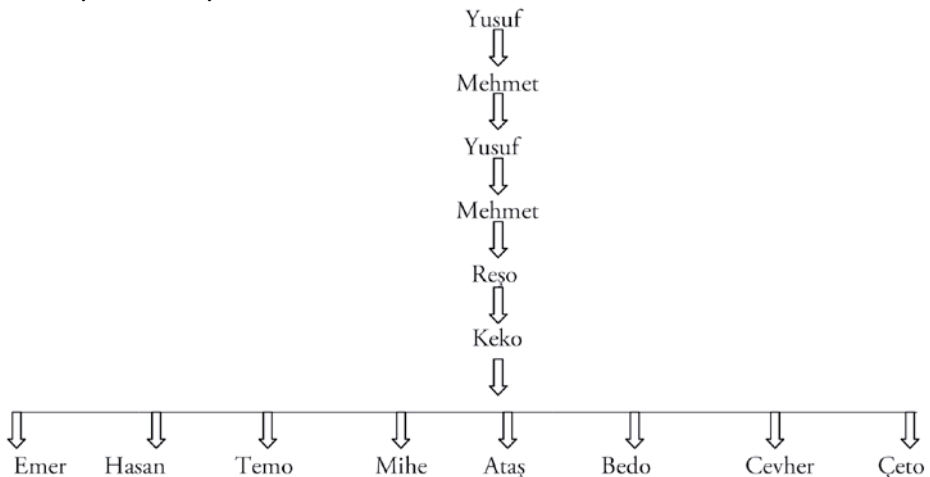
Kurdistan dîne û meriyê xwe yî Wan û Agirî nas dikirin. Gorna bavî wana Heci Îbrahîm tuneye. Bi ihtimalek mezin ew li ser rîya koçê, barkirinê da rehmetî bûye. Xwadê ji wa kesana sed cara razî be ku ew kevrana dane ser va gornana.

Bo ku ev tiştana baş bèn fehmkirinê, têgihîştinê, min xwest di dawiyê da secerekê ji Kurdistanê û secerekê ji Enqerê wek numûne li jêr binivîsinim û qala hinek wekhevîyên wan bikim:

Secera Şelwêran / Agrî:

Ji ber ku meri secera mikailîyê Enqerê û Wan-Agrî bide ber çavan, me ev secere dirêj nekîr, gîştik negirt vira. Bi vê meri ê wê baştir fehm bike. Birêz Serwet Alparslan ji Agrî ji me re secereke pir dirêj û bi detay şandî bû.

Hatina kalê me digêje nesla Keko û Elîyî Tausê. Yanî kalî me yî herî mezin î ku ji Kurdistanê hatiye Enqerê di wê wextê da jîyaye. Ku em li nava dinêrin wekhevî zêde ne. Di vir da tiştî ku bala meriya dikşîne, ji bo min ev e: Eger kalî me Hacı Îbrahîm navê du zarokên xwe Hasan û Yusuf lêkirine, ewna ji sedî sed navê bav û kalî wî ne. Ji ber ku berê ew di nav kurmanca da edet bûye. Navê bav û kala yan jî bira li zarokên xwe dikirine. Ku em li navî kalê mikailîyên Agrî û Wanê jî binêrin ev pir êşkere ye. Wana jî navê kali xwe Yusuf e, Mehmet e. Him jî ew ducar diwe. Di nav navên zarokên wan da jî Hasan heye, Meh heye.

DAWETÊN DEMA NÛ

Muzaffer Özgür

Çend roj berî dawetê qert hatibûn belav kirin. Roja dawetê ber malê rêşkirin û avkirin. Lambeyên elektrîkê bi dardakirin. Ji bo mêvanan kursî li ber malê rîz kirin û kon dagirtin. Dol û zurne ji gundê Kutlicamîyê, koma muzîkê jî ji Enqerê anîbûn. Bê dil al li ser xênî têhêldan.

Îzina(miseda) dawetê ji jenderme hatibû girtin. Li gor îzîne heta saet donzde şevê dol û zurne dikane lêkeve, muzîk were pêşkeşkirin.

Di hoperloya camiyê de dawet eşkere kirin. Ji nimîyê nîvro bi şun de însanê camiyê çûn mala dawetê. Xwedanên dawetê li ber malê mîvan xêrhatî dikirin.

Nanê beyraxê bi riya firmekê hatibû. Kesê wî karî dikin ê xwarinê bi erebê xwe tînin û karkirên wan xizmetê mêwana dikin. Êdî kewanîyên ku ji daweta, şînan û sunetan re xwarinê dikelînin nemane. Telaşa jinan êdî li aşxanan nemabû. Tama şîvên berê jî tunebû!..

Sifrê amade dikirin; xwarin bi lez bela dibû. Şorbe, goşt, pîlav, şîranî û şerbet dîtenan ser sifra. Mîvan qor bi

Li daweteka KAN, Kemalê Amedê

qor li ser sifrê rûdiniştin. Di garajê malê de teleşa xwarinê hebû. Xortên malbatê û cîranan jî xizmetê mêvana dikirin. Yên ku xwarina xwe xwarî oxintîya xwe didan xwediyê dawetê. Yên ku oxintîya xwe didan navê wana li lîstê dinivisandin.

Li mala bûkê telaşê heqîbê û haziriya hinê (hennê) hebû. Mala bûkê merlixîya xwe, cîran û heval dawet kiribûn. Yên dihatin ser heqîbê ji bo bûkê xelat tînan û pîroz dikirin.

Li malê zêve jin, keç û xortanên xwe xemilandî li ereba sîyar dibûn. Kinc û cilên wan dibiriqîn.

Daweta Aysun Kurmuş û Musa Özdoğan/Celika

Li ser erebeyê dengê dol û zurnê ezman didirand. Li ber malê bûkê govend dihat girtin. Bi giraniyê dest pê dikirin, sêgavî û li gora rîtma muzîkê govend dikişandin. Di hundir da jinan henê li destê bûkê dikirin. Jineka salên xwe mezin bang kir ku ma keçik kilamekê bistirên. Lê yeka ku kilamekê bi kurmançî bê tunebû. Yekê got:

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler...

Jinêpîrê di ber xwe da got; "*Xwedê bela xwe bide we, ma zimanê me tune.*

Klamê me çir bûn?"

Ji aliyê din de yekê got: "Xaltiyê niha ew mode..."

Êdi êvar bû. Dengê dol û zurnê li ewrên gund da belav dibû. Hemû gundî li ber mala dawetê gehiştibûn hev. Xort, keç, jin û mêran govend dikişandin. Zave û bûkê jî di govende da cîh girtibûn. Li mêvanan çay dihate belavkirin. Çend kesan arak, bîra an jî wîskî-kola vedixwarin. Pîranîya wan jî Ewropa hatibûn. Sohbetên wan li ser dawetê, rewşa welat ya siyasî bû. Li

navbera jî dema ku hîş dihatin sêrî yar-
ni dikirin. Pir kesan bi telefonên destan
resm dikişandin. Dawet bi kamerekê jî
dihate kişandin.

Dema dol û zurne disekinî koma
musîkê dest pê dikir. Stranbêj profes-
yonel bû. Çend saetan dilê gundîyan şa
dikir. Ew ji welat bû. Pîranîya kilamên
tên gotin li ser şer, xizanî, bindestî,
zordarî û welat bûn. Kilamên ji aliyê
me jî yek-duduye digotin û xwe pê xe-
las dikir. Dema însanan klamên aliyê
me dixwestin, bersiva wan nedida,
nedibîst. û distira:

*"...Siyar hatin peya çûn,
Ji ber gurzê gerilla tarimar bûn..."*

Xorta jî fişekên hewayî vêdixistin.
Di bin çîk, alav û ronahîya rengan de
ezman dibiriqîn û patapata wan guhê
însanan diêşandin. Dengê fişekan heta
gundên cîran diçû.

Tu bê ku ez î li Evrupa me û serê
salê têye pîroz kirin!..

Stranbêj distira:

*Oramarê bilind e, zozan û geli, gund e
Gerilla lê bûne kom, car havir dor govend e.*

*Canê canê canê, were meydanê,
Dilê min pir xwaşê bi vê dilanê...*

Çend kesên di govendê da destên
xwe avetin piştî xwe û sîlehên xwe
derxwistin û reqa reqa kurşunan bi

stranên tîn gotin va govend digirtin.
Mezînan digot:

– Wan dabancana çî ne loo, qeza û
bela çê dibin, kurik li meydanê nel!..

Mezinekî malê digot:

– Walle min bi xorta nikanî, meriv
vêra baş nake. Kî gotina me dibîze!..

Çend kesan xwestibûn kamçî
bilîzin. Lê nove nedihate wan. Henin
din jî, ji du çal kermê pêz anîbûn, ji
motirê jî mazot derxistîbûn. Wan jî
dixwest ar dadin û sinsîng bilîzîn. Lê
xortan pir dil nebûn û amadekaran jî
dest jê berdabûn.

Wextekê bi şûn da dengê musîkê xe-
las bû. Li gor agahdarîyên hatin gotin
wexta pastê bû. Çend deqa bi şûn da
li ser maseyekê pasta ji qezê hatikirînî
anîn meydanê. Heft katbûn. Bûk û
zavê û malbatên wan li dor gehştin hev.
Tevûhev pasta hat birin di nav toz û
xaliyê da pasta li zarokan hat belavki-
rin.

Bi musîka klasîk bûk û zavê li dansê
dastîn, çend merivên wan jî bi keçikên
xwe an jî bi jinên xwe ra rabûn çûn dans
kirin. Dansa modern ku di dema sedsa-
la 17an û 18an da li welatên Ewropa
li koşk û serayên kralan da dihatkirin
niha li gundan û dawetan da hebû.

Nîvê şevê bûbû. Mêvanê ji bo
oxintîyê hatibûn xatirê xwe xastin û
vegerîyan çûn gundên xwe. Dem ne
mîna berê bû, erebe pir bûn, rê, banî

Daweta Yeşim Bilici û Îlhan Kiliñçalp / Xelika Jorî(Karacadağ)

hebûn. Ne gregê bû mala dawetê serê
xwe bixelîne. Oda mevana amade bike.
Dol û zurnê dest pê kiribû. Koma arak
(alkol) vexwarî rabûn tevûhev govend
girtin û stran digotin.

*Wey zalim zalim zalim,
ez ne xort im ne kal im
Bi xorta re heval im
bi qala re li mal im...*

Dema solix didan, zurnê dest pê
dikir û diçû li ber govendê disekinî.
Çend kesan jî destê xwe dawetin berîka
xwe pere didan muzîkvanan. Wan dîsa
dest bi stranê dikirin.

*Helbê tulbe lêê, fat qilotê lêê
Tu çima natî lee lêê, fat qilotê lêê...*

Mêvan giran giran belavdibûn...

Sibê telaşê bukderxistinê bû.

Otomobîl ketin rezê. Li nav gund çerx
bûn û çûn ber mala bûkê.

Dema bûk ware derxistinê ereba
hespa-paytonek- hat. Payton bi balon û
kaxizên rengîn hatibû xemilandin. Bûk
û zave lê şiyar bûn. Di bin şîng şînga
paytonê de Mercedes, Ford, Nisan,
WV jî ketin rê. Giran giran dor aliyê
gund re çex bûn û hatin mala zêve...
Daweteka din jî weng xilas bû.

Her dawetek ku xelas dibe bi xwe
re mirasçanda me xizan dike û şûnê
edetên me yê hezar salan ku jiyana
med qelew kiriye pazarganîyê digre.
Pîvanga her tiştî bûye pere û şov!

Li ser daxkirinê

Altun Başaran

Berê li gundan îmkân wek îro tunebûn. Wexta ku zar nexweş diketin jinan wekî doxtori dikirin, bêpere hem ji gundê xwe ra hem jî ji gundê dorpaş ra xizmet dikirin. Tabikî ne her jinekê. Bi taybetî kesên ku destê wan bi berdewamîyê ev kar dikir. Yek ji van jinan jî li gundê Altîlarê, bi navê Hava Ehmed hebû û karê daxkirinê girtibû. Wexta ku zarok bi zikêşî(vijikî) dibûn diçûn ba Hawa Ehmed. Wê li argûnê xwe ar dadida. Dûstan texist ser agir û du ra pêçiya xwe şil dikir, di rejayê dida îşareta xaçê li ser zikê wan, li hundurê destan, li binê nîngan û li ser eniya wan dida. Kirş dişkêna, di ser wan ra davit û digot: derbasî be! Dûra diya kurika destmiz didayê. Ji dilê wan da çi dihat ew didayîne.

Wexta ku bûk li çavî însanekî dihat, diçûn ba jina ku bi pismamê xwe re zewicî ye. Porê wê jinê li çavê ku bûk lêhatî didan û ew bûk li çavan wenda dibû.

Dema mîrîstan li laşê yekî dihat ew jî bi hebê cê tev didan, li ser dixwendin û derbas dibû.

Wexta ku yek ditirsî, diçûn bend kolaç dikirin, sê caran, car bi car kut tebû, di vir da xayî dikir ku çiqas tirsîye.

Wexta ku bi zerikê diketin çîr texistin nav mizê didan ber sevrika (stêrk) sê şeva û dûra sê siba li xwerinê sê kefçî vedixwarin.

Wexta ku bi nexwaşiya hespira diketin, di nav genim da hespir dibijartin bi mûjan va li hev diqelibandin û didan nexweş. Ev nexwaşiya pê derbas tebû.

Bavê min ji "kirik/çiqikan" fahm dikir û ji bo wê jî jê ra digotin "qirikçi". Wexta yekî junîyê xwe dişkêşt, siftê yê bi sabûnê rind mista

û bişûşt, di dûre cawî ecer dîna mûj li ser cêw lêdixist ew mûşana bi dûre didan ser juni. Dukana xwe hebû. Sandiqên loquma dema boş tebûn ew dixelandin û mujên li ser cawêkî ecer lêtexist ew dixistin ser birîne. Bi wan textên sandiqên loquma pê jûniyê jikeştî dipêça.

Ji bo xwedêdana zaroyan jî li her gundekî yek an du pîrejînen zana hebûn. Dema xwedêdana zarokan diçûn ew jinana wek "ebe" dînan. Li gundê me yeka bi navê Fata Soslî hebû. Keçîka wê jî ji dayîka xwe hîn bûbû, bi xwe alîkariya xwe dikir, dargûşa xwe bi xwe tîna dunê. Navê wê Rahma Osmên bû. Her salekê zerek tîna dunê. Li gund baxên me li hemberî hev bûn. Di nav baxê wan de kaniyeka ku jê ra digotin "kaniya bi qapax" hebû. Ew bi ducanî bû. Sanciyana da ser, li kêleka ava vê kaniyê dergûşa xwe anî dunê. Ez wê wextê dehsalî bûm. Qet ji bîra min naçê ku wê jina bi cesaret bi serê xwe tenê li kêleka vê kaniyê, di wê çolê de dergûşa xwe anî dunê. Ew xweya bû bi hazirî hatibû. Piştî ku dergûşa xwe anî dunê, bi xwe bi ciletê navîka dergûşê birî bi dêzî girêda. Hevalbiçûka xwe xist. Herd kola û hevalbiçûk kir herdê. Dergûşa xwe pêça, koç kir. Wê ew xûn û xezira xwe şûşt, dergûşa xwe xist berbanga xwe û çû mal. Bi rê da xwelîya ku mişkî kûr derxistî bi xwe re heyna, li mal ew xalîya germ kir, hen li ser paçan kir û pê dergûşa xwe qindax kir. A mayîn jî di bind xwe re kir, dergûşa xwe kire hembêza xwe û raket. Diya xwe Fata Soslî hate malê jê re gewolek çêkir û da ber.

Erê, jîyan berê li gundên me weng bû. A niha tu nikarî li wan gundana însanên weha bibîn!

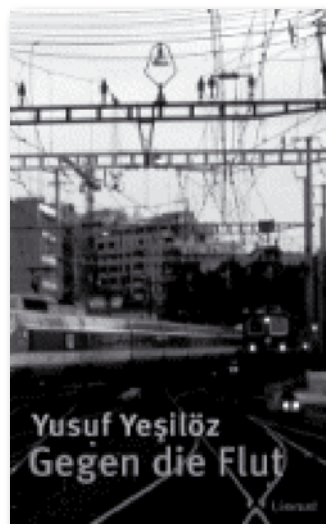
Li ser romana Yusuf Yeşilöz ya bi navê

Li hember lehîyê

DÎ NAVBERÊ RABÛN Û RÛNÎŞTÎNEKÊ DA Carcaran her tişt li serhev tê. Li ba dengbêj Alan, egîtê romana Yusuf Yeşilöz ya nû wer dibe:

Zewaca wî ya bi jinika swîzreyî, Dagmarê va dixele. Kêşandinên ji bo CD wî ya nû giran bi rê dikevin. Bi ser van da, nerehetîya wîdana wî ji ber berxweketina bi keça xwe ya ku bê wî li Tirkîyê mezin dibe, nahêle ku ew bihewe. Serûbinhevrabûna hundurê Alan nîşan dide ku derd û kul di jîyîna wî da çing hatine û tîn ber wî. Yeşilöz tecrubeyên merivên din yên ku rastî tahlîyên weng hatine, dide ser: Meyrema tirk ya ku wî pê va kurtehezîyek jîniye û bavê wê Azîz û keça Alan ya ji zewaca berê ku ew bi barkirina xwe ya Swîzrê jê bi dûrketibû. Di katkîrin, rojenivîs û dengkirinên wê da behsa lêdanên malbatên li Tirkîyê, wexta ku ew ar û namûsa xwe lekekirî dibînin, tê kirin.

"Li hember lehîyê" rojên ku herdê bin nigên Alan yê pîtnebûyî her çû dilerizandin salix dide. Bi çûyin û hatinên navberê dîwana li kevnexaniyê malbatê yê ku ew lê her du zarokan hinek şevan dike nav nivînan û odeya bêrehetî û kufikî ya ku wî bi lez kirê kiribû, her çû ew dixûşî nav krîzê. Ew ji tradîsyon û rûmetdayînên gundê xwe yê li Tirkîyê bi dûr ketibû. Lê dîsa jî tesîra wan li ser jîniya wî, ji pêzaniya wî pirtir bû. Yusuf Yeşilöz vê

rêşayîyê, ya jî zêdetir vê pênekaniya merivekî ku di tengîya navberê du nirxesîsteman da mayî çing di serê Alan da digîhîne hev, cihên nixmandî yên vê kitabê ne.

Nivîskar teslîme xagbûniyê jî nebûye ku pê pîrserîtiya psîkolojîya rewşê li dawîya romanê sivik bibûya. Ji vê ye ku ne Alan ne jî Dagmar, dema ku wana li mehkemê cihêbûna xwe kirin rê, zelaltir nizanîn ku çi ew ji hev veqetandîye. Xwe li jineke din girtîbûyî rastesebeb bû? Kêmbûna hestên êvîniyê bûn? Yan jî cihêtiyên kulturî bûn yên ku debara rojejiyanê weng berteng kiribûn? Lê dîsa jî hêjayî gotinê ye ku Dagmar û Alan ji bo ku ji hev ra hurmetkar bimînin, rêlêkirîyên rind dîtîbûn. Wan vajoyî herikîya çemê pêşhukimîyê ajînî dikirin.

Ev nivîsa di rojnameya Neue Zürcher Zeitung ya 2ê îlonê 2008an da hatiye weşandin. Nuh Ateş ew ji zimanê elmanî wegerenda kurmançî.

Bettina Spoerri
Werger: Nuh Ateş

ŞOPA ZENGİLÊ DIL

Xizan Şilan

Min li xewa tarûmar, di xewna xwe ya gerok de dil girtibû. Dimeşiyam û dibeziyam bi gavên mereqdar, bi çavên evîndar ku bighêjim wê û ji nêzik ve bibînim. Mereqek hebû di dilê min de, mereqa dîtina bejn û bala delaliya wê. Min hesret dikişand, hesreta sewdayê, hesreta dîtina melûliya awirên çavên wê. Şabûn û çoşek hebû di kelkela xwîna rayên min de û bi wê çoşê dimeşiyam. Li ber deriyê wê rawestiyam. Bêyî ku di şuna xwe de bilevim, min guhdariya dengê dilê xwe dikir. Dilê min lédiket, mîna zengilê deriyê wê. Min bi heyecan û bi tiliyên xwe yên diricifî zengilê derî dihejand û lédixist. Ji nişka ve derî vebû, wê deriyê koşka qefesa xwe vekirîbû ji min re. Dilê "Z" ye...

Dengê wê yê nazik û nermik di guhê min de mîna dengê Kewa nikulsor bû. Awirên wê yên nazdar weke roja berbangê dibiriqî di bibîkên çavên min de. Tîra brûyên wê yên kevanî mîna xençereke tûj di kezeba min re diçû xwarê. Ez bi dest û pî û lingên tevzînok derbasî hundur bûm. Bi tirs û heyecana laşê xwe ve li ber çokên wê rûniştim. Min bi kesera hêviyên qurmiçî xweşbêhna keziyên wê dikişand cîgerên xwe. Çavên min têkilî çavên wê yên melûl û xemgîn bûn. Piştî

demekê çavên wê yên zeytûnî dibişirîn û dikeniyên di giyanê min yên şermok de. Di navbera me de peyva awirên bêdeng dest pê kiribû. Hesreta evîndarî û bêrikirina salên ku li ber bareşa feleka xayîn berba bûyî ji nû ve li min vedijenî û geş dibûn.

Carnan bêdengiyek, carnan kenekî nazik di navbera lêvên wê yên xweşik de belav dibû li odê. Bêyî ku qedehek mey vexwim serxweş û sermest û heyranê wê dibûm. Kelecana tayeke zirav xwe li bedena min dipêça. Qey tu dibêjî min şûşê araqê bi carekê re di gewriyê xwe re berdabû û ez ji xwe derbas bibûm. Min dîsa keserek û hilmek ji cixara xwe kûr kûr kişand. Carnan di navbera bêdengiya me de awirên min ji çavên wê dûr diketin û min li derdora xwe temaşe dikir. Li dîwaran, wêneyan, çiçekan û li şewqa fînda ku bi çoş vêdîketî mêze dikir. Dîponijîm, ketibûm nav ramanên kûr û ji xwe gelek dûr ketibûm. Pêjna laşê min li nav pêlên deryaya jankêş wînda bûbûn, dîl hatibûn girtin û fetisî bûn. Min çavên xwe berdabûn noktekê û bi tîrêjên awirên xwe yên xemgîn li derdora wê nokteyê semah digêrand. Ew nokte, êşa tenêtî û perîşaniya min ya li kolanên xerîbiyê bû. Sewda, nasname, stran, dîlan, bêrikirin û hesreta Welatê

min yê bindest bû. Min dixwast, êşa kul û kedera sîngê xwe, bêdengî û jana xwe li ser wê nokteyê biperçiqînim, bihelînîm, pê bigrim bişeqînim, bavêjim û tune bikim bi agirpêta çirûskên awirên xwe yên bizdonek. Finda ku li ser masê vêdiketî hêz û çoşek dida pêlên kaniya hestên min yê newêrek. Min çavên xwe kiribûn qelem û firçe, dilê wê jî tabloya spî. Min firçeya xwe li ser tabloya spî digerland;

Wêneyê baxê gula sor; li gulîstana biharan dibişkivîm û bi bêhna qurnefîlan ber bi wê ve difûrîm.

Wêneyêstêrkan; li koretariya şevêşên xewle di gerdûna nava xwe de dibiriqîm û ber bi wê ve dixwericîm. wêneyê xanîyekî biçûk; li şevên oda wê di hewîm, di hembêza wê de radimedîm û dibûm zavayê textê bûkaniya wê. wêneyê ewrên reş û tarî; min perdeya toz û dûmanê çolistanan diçirand û bi rengê keskesora dilê westiyayî ber bi wê ve dibezîm.

Wêneyê gola baranê; min di bin şil û şepaliya dilopan de sakoya eşqa hesretê li xwe dikir û ber bi wê ve diherikîm.

Wêneyê kuliyên berfa spî; li seqema zivistanên sar û li ser rêya qeşa girtî bi gavên şemitok ber bi wê ve dipekîm.

Bi wêneyê xwendina çûkên asîmanan re, min jî mîna bazê zinaran baskên xwe diçirpand, radiperîm, serî radikir û ber bi wê ve difirîm.

Xoşewîsta ku giyanê min yê çilmisî û hêviyên derbeder bûyî ji nû ve vejandî û ken û şadî li min bexşandî... Dilê "Z" ye...

Em li derve, li nav daristanan digeriyan. Pelên daran diweşiyên xwarê û bayekî hênîk yê Payîzê rûyê me mizdida. Ji ber bayê hênîk laşê min diricifî. Kenê wê yê nermik, dilgermî û dengê wê yê şîrîn û nazik, porê wê yê xwemrî û hunandî, bejna wê ya fîdanî, germiya qefesa wê ez dîn û sergêj û sermest kiribûm. Laneta bîranînên qurmiçî li min şad dibûn. Ez ji nû ve hatibûm afirandin û bêhna jiyaneke aram li ber pozê min difûrî. Coş û heyecan û hesteke şad xwe li tenêtiya şevên min radipêça. Weke gul û çiçeka ku çilmisî ji nû ve bipişkive û şîn bibe jiyan jî li min xweş û geş dibû. Min bi maçên xwenava lêvên hesretkêş gerdana wê ya spî bi morî û mircanan dineqîşand û ew tevî hezkirin û bêrîkirina salên bihûrî hembêz dikir.

Ez êsîrê şewqa awirên wê yên di çirîsandina stêrkan de diçirîsî...

Ez mehkûmê tiliyên wê yên qolincên min mizdida...

Ez êsîrê germa henasa wê ya dilnêrm...

Ez bi dil û mêjiyê xwe ve û bi laş û giyanê xwe ve mehkûmê wê bûm.

Belê dixwazim wê gavê û wê demê bijîm. Ne rojên bihûrî, ne jî rojên dahatû...

Bes haz û heyecana wê gavê û bextewariya wê demê...

Mehkûmek di zîndana dilê wê de...

Dilê "Z" ye...

2008-11-11 Stockholm

Di şerê Çanakkaleyê de ciwanên kurd

Rohat Alakom

Heta niha di derbarê beşdarbûna kurdan di Şerê Çanakkaleyê de kêm tişt hatine nivîsîn. Gelek kurd çûne Şerê Çanakkaleyê û venegeriyane! Wek mîsal tenê li gundê Xelika (Karacadağ) bi dehan kes şehîd ketine, kilam li ser wan hatine gotin.¹ Nivîskar Emîne Uçak Erdoğan, di pirtûka xwe ya nû de qala kurdên ku di Şerê Çanakkaleyê de birîndar bûne û li wê derê şehîd ketine, dike.² Ev cara yekem ku kurdên di Şerê Çanakkaleyê (1915-1916) de cîh girtine, dibê babeta pirtûkekê. Yek ji wan kesên ku çûye Şerê Çanakkaleyê, lîstikvanê futbolê Celalê Kurd bûye. Di Koma Galatasarayê de lîstiyê. Di nav wan kesên ku di vî şerî de birîndar bûne û mirine, komeke mezin ji kurdên Anataoliya Navîn in. Wek Malbata Hesiko ji gundê Yenîceyê. Ji vê malbatê herdu bira, Mûsa û Tahir diçin Şerê Çanakkaleyê, lêbelê herdu jî di vî şerî de şehîd dikevin.³ Nivîskar di dawîya pirtûka xwe de her wisa jî lişteke çavkanîyan pêşkêşî xwendevanan dike û di nav wan de çend çavkanî hene ku dikarin di pêşerojê de kêrî lêkolanan bên.⁴

Emîne Uçak Erdoğan, gelek kes dîtine û bi wan re hevpeyvîn kiriye. Bîranînên wan rokiriye ser kaxiz. Ji wan kesên ku dîtine û bi wan re peyivîye, hinek ji wan

Beşek ji bergê pirtûka Emîne Uçak Erdoğan.

1 Nuh Ateş, Kilama Şêxê Hec Elî, Bîrnebûn, nr 32/2006.

2 Emine Uçak Erdoğan, *Çanakkale Savaşı'nda Kürt Civanları*, Yarımada Yayınları, 2008.

3 Emine Uçak Erdoğan, *Çanakkale Savaşı'nda Kürt Civanları*, rûp.69-70.

4 Halit Bilici, *Balkan Savaşlarından Milli Mücadelenin Sonuna Kadar Haymana Kazasında Şehid Olanlar Üzerine Bir Araştırma*, Konya, 2005. Mehmet Demirtaş, *Doğu Anadolu Nüfus Hareketi*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 1996.

kurdên Anatoliyê ne. Yek ji wan jî Selahattîn Duman e. Ew ji eşîra Şexbizînî ye, wek nivîskar û rojnamevanekî navdar li Tirkîyê tê nasîn, vê gavê di rojnameya Vatan de kar dike. Selahattîn Duman, di vê pirtûkê de dût û dirêj qala kalkê xwe, Harûn Efendî dike ku di Şerê Çanakkaleyê de birîndar bûye û paşê li Suriyê leşkerî kiriye, li wir maye, tam heşt salan leşkerî kiriye. Harûn Efendî di sala 1889an de li gundê Yenîcê hatiye dinê. Ew, di xortaniya xwe de çûye medresê, xwendin û nivîsandin fêr bûye û dest bi nivîsîna helbestan jî kiriye. Selahattîn Duman, kalkê xwe wek kesê ku asoyê wan vekirîye, dide nasîn: “Vîzyona wî pêşîya malbata me jî vekirîye”. Harûn Efendî di sala 1914an de diçe leşkeriyê, piştî ku cepheya Çanakkaleyê vedibe, di sala 1915an de wî dişînin wê hêlê. Di şer da birîndar dibe.

Dizewice, kurek jê re çêdibe (Abdullah Duman, bavê Selahattîn Duman). Piştî demekê jina wî dimire. Abdullah bêdak û bêbav, sêwî dimîne. Gelek tişt têne serê Harûn Efendî. Harûn Efendî jina xwe re wextere dirêj namîne. Herwiha Abdullah jî dayîka xwe têr nabîne. Piştî Şerê Çanakkaleyê, vê carê wî dişînin enîya Sûriyê. Dema ji wir tê, vê carê di sala 1921an de Şerê Rizgariya Tirkîyê dest pê dike û Harûn Efendî li tevî vî şerî dibe. Jîyanekê gelek tîrş û tal li serê Harûn Efendî re derbas bûye. Li jêr min beşek ji bîranînên Selahattîn Duman wergerande zimanê kurdî û hêvî dikim ku serpêhatiya Harûn Efendî bala xwendevanan bikêşîne.

Serpêhatiya Harûn Efendî

“Eger ez îro heme, belkî jî deyndarî Şerên Çanakkaleyê me. Kalkê min ê rehmetî Harûn Efendî di enîya Çanakkaleyê bi du gullên Îngîlîzan ve birîndar bibû. Piştî qenckirina wî, ji nexwaşxaneyê derxistine, sê mehan bi îzna tebdîl-i hava (hine guhartin çêbe) şandine welêt. Ew jî bi lez û bez li gund zewiciye, jina xwe ango dayîka bavê min bi ducanî hîştîye û vegeyriyaye nav yekiniya xwe. Bavê min, dema bavê wî li enîya Suriyê bûye, hatiye dinê. Bavê min jî, min wek xelatekê dîyarî mirovatîyê dike. Ji kuderê heta kuderê. Dema Îngîlîzan guleberî kalkê min dane, sankî di hundirê xwe de gotiye “Bi xêr be” û bûye sedemê min. Ji ber ku ez van zanim, Şerên Çanakkaleyê dikevin nav sahaya mijûlîya min a dereceya yekem. Ez hemû lîteratûra ser Şerên Çanakkaleyê rêz bi rêz zanim.

Harûn Efendî (kesê bi palto)
û kurê wî Abdullah Duman (bavê rojnamevan Selahattîn Duman) bi malbata xwe re.

Li wir (li Suriyê), hêrsa ereban gelek ji Ittîhatçiyên ku ceyranên netewetîyê û tirkîtiyê diparastin, sîyasetên ji ummetê dûr dişopandin, dihat. Leşker didan ber lêpirsînan. Tiştên xirab tînin li serê kesên tirk. Kalkê min kurdî zane. Di nav demeke kurt de kurdî hînî cînar û hevalê xwe yê şer Mewlud Efendî dike. Herduyan jî dema ku gotine, ew kurd in, ji ezîyet û mirinê xelas bûne. Piştî salan min Mevlûd Efendî li Haymanayê dît. Dikana manîfaturayê ya kalkê min hebû, ya wî jî kêlekê bû. Mewlûd Efendî, kişmîş fêkî û sebze difrot. Du dikanên nêzîkî hev. Neyse em dirêj nekin. Ev berdane. Lê ew nizanin, wê çawa vezerin. Kesekî ku di Ordiya Osmanî de kar kiriye û piştî veqetandina Suriyê li Şamê serbazî kiriye, van nas dike. Vî serbazi li wir di dibistanekê de sereketî dikir, kalkê min wek hademe (berdestî) hildaye ser kar û jê re maaş girêdane. Bi pereyên kalkê min ve erebeyek ji Mewlûd Efendî re stendine. Wî jî leblebî qelandine, firotine. Li Şamê hêvîya geştiya bi navê Gulcemal mane ku bê wan hilde bibe. Piştî du salan karibûne vezerin Îstenbolê.

Kalkê min di Belavbûna Kutahyayê de (1921) vê carê jî wek dîl dikeve destê huriman (yunan). Leşkerîyeke bi bela. Şerên Sakaryayê gişt li wan derên gundê

me qewimîn. Jin dema dinêrin hurim tên xwe li çiyar vedişêrin. Ji bo ku bavê min bêdê û bêbav, piçûk bûye li mal ji bîr dikin. Ebeya me hebû. Keça pizmamên me, qet mêt nekiribû. Me jê re Ahraz digot. Nedişeyîvî, bê zar û ziman, lal bû. Ew, nivê şevê hatiye gund hin tiştan hilde. Dema hurim dîtine derketiye ser banê xênî di kulekê de hundir mêze kiriye. Huriman nihêrîne di nav nivînan de zarokek digrî. Orxan avîtine ser, çûne. Ahraz hatiye bavê min hildaye biriyê serê çîya”

Kalkê min piştî leşkeriya 8-9 salan, veşeriyaye gundê xwe. Bavê min wê demê 7-8 salî bûye. Neçûye dibistanê. Ji bo ku di malbatê de jimara nifûs kêmtir bûye, apê wî xwestiye wî bike şivan. Lê belê kalkê min qet guh nedaye yek ji wana. Şandiyê dibistanê. Li hemberî hemû dişaretîyan dorber, bavê min bûye kesê yekem ku li wê heremê lîse û unîversîte qedandiye. Doxtorê yekem e nabêjim, yekem kesê ku unîversîte qedandiye. Vîzyona wî pêşîya malbata me jî vekiriyê”.

Kalkê Selahattîn Duman, Harûn Efendî di sala 1961an de li Haymanayê di mala xwe de diçe dilovaniya xwe. Di dawiya bîranînên xwe de Selahattîn Duman vê carê behsa kalkê xwe yê mayî (bavê dayîka wî) dike ku çawa tenê çar rojan! leşkerî kiriye, du tîp leşkeriyên ji hev cihê:

“Bavê dayîka min axayekî xwedî erd bûye. Danzdeh, sêzdeh gundên wî hebûne. Piraniya pîyasaya goşt li Îstebolê di destê wî de bûye. Dema çûye leşkeriyê qasî 400 zêr bi xwe re biriyê. Ji wan 60 zêr wek bertîl daye qûmandarê xwe. Di demên din de fena ku leşkeriyê dike, berdêla ku wan pereyên daye li şuna wî îmze hatiye avîtin. Paşê dokumenteke sexte ya terhîsê amade kiriye. Dema ku bertîl daye qûmandar, wê demê tenê çar rojan leşkerî kiriye. Dema behsa vê yekê dikir, çîrok xelas nedibû. Mirovekî gelek aqil û hêja bûye. Di dema Îsmet Paşa de bû parlamenter. Ji bo ku du tîpên cihê nîşan bidim, dibêjim. Yekî çar roj leşkerî kiribû, di her fîrsetê de qala wê dikir, yê din jî 8-9 sal leşkerî kiribû, serda jî ev leşkerî bi ezîyet derbas bibû, qet behsa wê nedikir”.⁵

---

5 Selahattîn Duman li vir behsa kalkê xwe Omer Kart dike. Binêre: Rohat Alakom, Orta Anadolu Kürtleri, Evrensel Yayıncılık, 2004, rûp.72-76.

EŞÎRA BİLİKAN

çendek hayadarî li ser tarîx û warên wan

Nuh Ateş**Şîfreyaya tarîxa eşîran**

Ji hêlekê da, tarîxa kurmancan di tarîxa eşîrên wan da veşartîye. Yek ji hacetên ku meriv xwe pê bigîhîne kanîyên tarîxa eşîran navên wan in. Navên eşîran şîfreyaya tarîxa wan in. Ku meriv xwe li navên wan bigre û lêbigere, ew ê bigihê kan û konaxên tarîxa wan. Navên eşîran kêma hatine guhêrin. Ku eşîr çûne ku derê navê xwe bi xwe ra birine û li cîh û warên ku lê ewrîne kirine. Bi vî awayî navên xwe nemir kirine û bi hezaran salan jiyandine. Lewma jî navên wan ketine çavkanîyên kevn yê dema entîk û klasîk. Ji ber vê jî meriv dikane di saye navên eşîran da xwe bigîhîne zanîstî û hayadarîyên li ser tarîx û warên wan. Çendek hayadarîyên li ser tarîx û warên eşîra bilikan yê ku min ji hinek çavkanîyên li ber destê min berehev kirine ji bo piştrastkirina vê dîtîne nimuneyeke lêhatî ye. Aşkere ye ku bê tarîxa eşîr û herêman tarîxa

milî û gîştî nayê serhev û stûnekî wê ye kêma bime. Her çiqas Tirkîye ji serî da xwastîbe ku navên eşîrên kurmanc û yê gund, qeseba, qeza û bajarên wan bi rêya înkariyê û tirkîkirinê bi bîrkirin bide, bi ser neket. Vajoyî vê, ev rûşî û xêrnexwazî hîro li rûyê we dikeve. Kurmanc li nav û nîşanên xwe xwedî derdikevin û daxwaze qebûlkirina wan dikin. Li vir hejayî gotinê ye ku pêzanîya bi tarîxê li hêla zimên û çand faktorekî girîng e ji bo nasnemaya etniyê û milî.

Bilikan li ber pozê paytexta Tirkîyê

Ji eşîra bilikan hêlek li başûrê paytexta Tirkîyê, Enqereyê xwedîmal e. Hejmarra bilikan li vê derê bi tehmîn 4-5 hezar e. Li vir 9 gundên bilikan hene û bi ser qezaya Enqereyê, Şereflî Koçhîsarê va ne. Gundên bilikan li başûrê Enqereyê dikevin û 90 û 100 kîlometreyî dûrî nava Enqereyê ne. Navên gundên

bilikan ev in: Akarca (Gera), Aktaş (Mihîna), Büyükdamlacık (Hesina), Büyükkışla (Qışle), Doğan kaya, Kanlıkışla (kanîya qışle), Küçükdamlacık (Hecîyo), Odunboğazi (Qeyner), Yusufkuyusu (Textalya)[1].

Bilikan li Anatolîyayê bi kurmancî deng dikin. Bi heldana Harun Coşar [x] zaravayê bilikên Enqereyê nêzikî yê herêmên alîyên Semsur, Entab û Bîrecîkê ye. Bilikanî li ser dîne Mihemed in û didin pey mezhebê sunnî-henefî. Gundên bilikan li vê herêma nava Anatolîyayê di zik hev da ne û li bakur û rojavaya bakûrê gola xwê dikevin. Ew li bakûrê bi gundên eşîra Hêcîban (Bala-Enqere) li rojhelatê bi gundên kurmanc yên bi ser qeza Kuluyê (Konya) va ciranê hev in. Bilikan li ser herdê paytexta Tirkîyeyê ne bi tenê ne. Di nav hududên Enqereyê da li qezayên Bala, Haymane û Polatliyê gundên kurmanc yên eşîrên hêcîban, şêxbazan (şêxbizin), rutan, canbegan, zirkan, şêxan, mikaîlî, têrikî û sêvkî jî hene. Li ser hev, yên bilikan jî tevê 104 gund û qesbayên kurmanc li ser herdê Enqereyê hene [2]. Gerek e bê gotin ku pir kurmanc li nava Enqereyê û qezayên wê, Bala, Haymane û Polatliyê

xwedîmal in. Hayadarîyên di vê nivîsê da bi me dinimînin ku bilikan eşîreke nas û nav da ye.

Navê Bilikan

Di çavkanîyan da navê bilikan bi van çeşîdan jî hatiye nivîsîn: balochan, belcanae, belican, belekan, balekî, balekan, belan, belekî, balik, balikan. Bilikîyên Anatolîyayê xwe bixwe bi navê bilikî û bilikan didin nasîn. Ji cîranên wan yên kurmanc jî hinek jî wana ra dibên, bilikan yan jî bilikî. Ji ber vê jî min di vê nivîsa xwe da bilikan bikar anî.

Ma navê bilikan ji ku tê û kîjan awayê bilêvkirinê rast e? Bersiva van pirsan ne hêsan e, ji ber ku tu çavkanî û delîl li ser vê mijarê di dest min da tunin. Hendik be jî navê bilikan, wekî xweya ye, li gorê dem û dewranan hatiye guhêrîn û va jî tişteki normal e.

Bi dîtina min bilikan yan bilikî jî hêskirin û bilezgotina navê belekan yan belekî peyda bûye. Gumanek e ku navê bilikan ji peyva belekan hatiye der û belekan jî digêhe Beloxan. Lê va gumanek e û ji ber vê jî, kokê navê bilikan wekî mijareke rewayî lêkolînê dimîne.

Keyatîya Baloxan li hêla deryayê

Hazar

Ji heft keyatîyên (mîrnişîn, qiraltî) kurmanc yên ku berê bi ser Împeratoriya Partan (1-225 paş Îse) û paşê bi ser Împeratoriya Kayosî û Sasanîyan (226 - 500 paş Îse) va bûn, yek Keyatîya Bilikan (Balochan) bû. Cîh û warê vê keyatîyê li rojavaya başûrê deryayê Hazar û nêzîkî bakûrê navanda welatê Medyayê diket [3]. Di nexşa 21 an ya ku Îzady amedekirî da warê vê Keyatîyê li herêma Makranê, li başûrê rojavaya Îranê jî hatiye nimandin. Gumanek e ku binemalîya bilikan digihê keyatîyên baloxan. Rojavaya welatê Ezerbeycanê herêmeke ku kurmanc lê her dem nişteci bûne. Îzady ji tarîx û coxrafyazan Yakubî neqil dike û dibê, di sala 891ê paş Îse da nifusa Ezerbeycanê ji du xelkên îranî peyda dibû, yek ji wana ezerî yê din cewanî (caf) yanê kurmanc bû. Îzady pê da dihere dibê, ji xeyrî kurmancên caf, bilikan (belikan), gergerî û badkî jî li rojavayê Ezerbeycanê dijîyan û îro jî eşîrên bi navê bilikan, baz û bazayn li wê herêmê dijîn [4].

Bilikan li kevîya deryayê Spî

Yek ji cîh û warên ku bilikan lê jîyane Eskenderûn û derûdorên wê

ne. Di demên klasîk da bilikan li ser xetê Enteqîya-Eskenderûn-Edeneyê li kevîyên çîyan nişteci bûne. Geh gihêştine kevîyên deryayê Spî û geh jî berbi rêzeçîyayên Nurheq û Balik kişiyane. Nivîskarê romayî Plîny nêzîka 2000 salan ber vê, di sala 100ê paş Îse da, di nav eşîrên vê herêmê da navê bilikan jî heldide [5]. Kurmanc di esrên klasîk da nişteciyên Enteqîya, kevîyên deryayê Spî û çîyayên Emenosê bûne. Keyayên Helenîyê Selokîd, di ber gîştan jî Entîyaxosê duduyan hewldaye ku di sala 300ê paş Îse da kurmancan li bajarê Enteqîyayê û xelîcê Eskenderûnê bi cîh bike. Pir malbatên ji keyatîya konfederasyona bilikan (belcanae) û barazan (Veras) li van navendên bazirganîyê ewirîne û bi serdarên romayî va ketina nav dan û standinê û eleqayên jihev bigîhanîyê. Kurmancên çîyayên Emanosê di herdu şerê navbera romayî û farisan (260ê paş Îse û 538ê paş Îse) yên li ser bidestxistina Enteqîyayê da li hemberî farisan Enteqîya parêztine [6].

Belkanîya, welatê Bilikan

Bakur û rojavaya bakûrê Helebê, yanê heremên hududê Tirkîye û Suriyeyê yê îro yek ji kevnewelatê bilikan

e. Zanayê caxrafayayê Ptolemy (90 -160 paş Îse) ji vê heremê ra gotiye, Belkanîya [7]. Hennerbichler di nav kevneşîrên kurmanc yên ku derengtir di sedsala 6ê paş Îse da li welatê xwe bi şûn û war in, navê bilikan (belikan) jî heldide û Entabe wekî warê wana nişan dide [8]. Hêleke mezin ya bilikan li bakûrê Çewlikê û başûr û rojawayaya başûrê Entabê rûdinê û elewî ne. Bilikên Çewlikê bi dimilkî û yên Entabê bi kurmancî deng dikin [9]. Li gorê çavkanîyên osmanîyan bilikan (belikanli) li Semsur, Nîzib, Sêvaz, Mereş, Rakka, Dîyarbekir û Erzurumê bi cîh û war in [10]. Gundekî Nîzibê (Entab) bi navî Kavunlu heye. Navê xwe yê berê Belkî(s) e, paşê guhêrîne kirine Kavunlu. Xerebeya Zeugma-Belkîs ya entîk di nav hududê gundê Belkî(s) da ye. Dibe ku va herêma bi bilikan (belkî) hatiye navkirin û Hêlênan (Yonanên berê) ji bilika ra gotibin belkîs. Di malpera amîdakurd da, navê Nîzibê bi kurmancî belkîs hatiyê destnîşankirin [11].

Koçberîya dema klasîk

Ji ber sebebên pir çeşîd eşîrên kurmanc di dem û dewranên klasîk da malbarkirine û şûngûhêrîne. Di vê

rêwîtiya koçberîyê ya ku bi sedan salan ajotiye da eşîr ji hev da ketine, hêl bi hêl bûne û çûne li herêmên curbecur êwirîne. Bi ya Îzady, va koçberîya dema klasîk di navbera salên 500î ber Îse û 500î paş Îse qewimîye û berîyê wê jî ji başûra rojhelatê berbi rojavaya bakûrê bûye. Kêm be jî, nimûneyên koçberîya kurmancan ya vajoyî vî îstîqametî yanê berbi heremên li rojhelata Îranê, Kirman, Sîstan û Belucîstanê pêkhatî hene [12].

Bilikan û Belucan

Îbnî Hewqal û Lawê Xelikan û hin kesên din jî îdîa dikin ku belucî nevîyên koçberên kurmanca ne [13]. Xweya ye ku navê belucan û bilikan (belekan) li hev tîn, tê bibejî ew ê ji kokekî ne. Di serdema Sasanîyan da belucan bi destê Anuşîrewan yê II an (591 – 579 paş Îse) û Xosrewê II an (591 – 628 paş Îse) surgune heremên volkanîk yên li durî rojavayê Makranê kirine. Gumanek e ku van belucanan paşê di îstîqemetê sûrgunê da berbi bakûra rojavayê barkiribin û belucî ji wan peyda bûne [14]. Ji aqilan ne dur e ku belucan û bilikan ji kokekî bin. Belucî bixwe Surîyê wekî welatê bavûkalên xwe nişan didin [15]. Hewceyî gotinê

ye ku zimanê belucîyan bi kurmancîyê va nêzikî hev in û ji malbatekê ne.

Bilikan li hinek cîh û warên din

Li bakûrê Rewandizê gundekî şên û ava bi navê balekan heye. Balekan li wê herêmê xwedîyê 60 gunda ye [16]. Van Bruînessen di beşa duduyan ya berhema xwe ya li ser eşîr, sereşîr û komen neeşîr da qala eşîra bilikan (balik) ya li vê herêmê dike [17]. Di nav eşîrên Bedlisê da navê balekîyan wekî bereke bilbasî derbas dibe [18]. Belikan/Belîcan li bakûrê Gimgimê (Varto) û başûra Zarayê (Sêvaz), li mintiqeya navberê Maku, Beyazîd û Qersê xwedîmal in [19]. Li gorê hinek çavkanîyên din bilikan (belekan) li Qeregeçî (Ruha) li Birecîkê (Ruha), li Mûşê, li Meletîyayê (Balan), li Sasonê (Belekî), bi şûn û war in [20]. Di nav eşîrên ku ji paşê da teve Konfederasyona Milan bûyî da navê bilikan (balekan) jî derbas dibe [21].

Pêzanîya Bilikan Bi Çêroka Mil û Zil
Mil û Zil du birên kurmancan yên binyadî ne û wekî Milan û Zilan jî tèn binavkirin. Eşîrên kurmanc bi koka xwe digihên Milan yan Zilan, wer dibê Celadet Bedirxan (bi navî Herekol Azîzan) di nivîsa xwe ya bi navê "Mil û Zil" da [22]. Mil çi ne û kî ne, Zil çi ne û

kî ne, kes bi awayêkî pak û zelal nizane. Bedirxan di nivîsa xwe da li bersiva van pirsan gerîyaye lê negihêştiye encameke têr. Di lêgera xwe da ew î sala 1919an li Zaxoyê raste kalemêrekî hatiye û wî jê ra çêrokek li ser Mil û Zil kat kiriye. Kalemêr jî ev çêroka ji yekî ji welatê jorî bihîstiye. Li gorê vê çêrokê mêrek li serê çîyayê agirî dijîniye. Navê xwe kurd bûye. Mêrekî gir mîna dêva bûye. Rojekê berfendeyek bi ser warê wî da hatiye xwarê, mêrik tev eşîra xwe di bin berfê da mane û mirine. Tenê du lawên wî flitîne. Ew ê wexta afatê li qûntera çîyê bûne. Navê yekî Mil û navê yê din jî Zil bûye.

Bedirxan dema ku nivîsa xwe ya li ser Mil û Zil ji bo çapê xelas kiriye, ji nivîsevanê Hawarê, Mîrze Rastedar ra xwandîye. Rastedar gotiye, "li deşta Mûşê eşîra belekan heye. Şevkê ez bûm mêvanê wan. Wan ji min ra çêroka Mil û Zil gotin. Xelkê belekan tev de pê dizanin. Tişte ku tê bîra min Mil û Zil birayên hev bûn, pev çûn û ji hev veqetîyan" [23]. Bi ya Rastedar bilikan gîşt bi vê çêrokê dizanin. Ma pêzanîna bilikan bi vê çêrokê jî ku da tê? Hen ne ejdadên wan ji nêzik da bûbûn şahîdê vê serhatîyê!?

Çem û çiyayên Bilikan

Li jor ji min gotibû, eşîran di rêwîtiya koçkirina xwe da ku çûne li ku derê êwirîne, navên xwe li çem û çîya, deşt û banî, gelî û kanîyên wê derê kirine. Di saye vê da jî ligerîna li şopên tarîx û li cîh û warên wan sivik û hêsan dibe. Gerok û zanayê inglîz D.Taylor di gera xwe ya sala 1866an Kurdistan û Ermenîstanê da, di nav eşîr/qebîleyên çiyayên Sasonê da navê bilikan (balikî) jî heldide û di derheqa wan da hayadarîyên balkêş dide: "Herêma

çiyayî ya Sasonê li ser navê balikî tê zanîn. Li wir qebîleya kurmanc balikî ya serbixwe û şernas dijine. Ew ne xiristîyan ne musliman û ne jî sersur (qizilbaş) e" [24]. Di sedasala XIXan da, yek ji herêmên di bin fermanariya Mîrîtiya Soran da herêma belikan (balakan) bû. Li vê herêmê, li aliyê Rewanduzê çem û çiyayen bi navê bilikan (belekan) hene [25]. Li Batmanê Şikeftên bilikan (belekan) hene [26].

Elmanya, Mainz, 04.12.2008

Çavkanî

[X] Harun Coşar Bilikî (ji gundê Qeynerê) ye. Ew li Swedê diji û yek ji avakarê Weqfa Kurdên Anatolîya ye

[1] www.birnebun.com /Gund û Bajar

[2] ç.b.v. (çavkanîya ber vê)

[3] Merhdad R. Îzady, El Kitabî - Kürtler, nexşên (xerite) 20-21, rûpel 104, 107

[4] ç.b.v., r. 1001-102

[5] ç.b.v., r.36

[6] ç.b.v., r. 91

[7] ç.b.v., r. 160

[8] Ferdînannd Hennerbîchler, Die Kurdên, r. 179

[9] M. R. Îzady, El Kitabî Kürtler, r. 176

[10] Cevdet Türkay, Osmanli İmparatorlugunda Oymak, Aşîret ve Cemaatlar, r. 240

[11] Nûhat Akdag, Navê Bajaran, www.amidakurd.com /

[12] M. R. Îzady, El Kitabî, Kürtler, r.188

[13] ç.b.v., r. 188 û M. Emîn Zekî, Kürdistan Tarihi, weşana beybûn, r. 29.30

[14] M. R. Îzady, El Kitabî, Kürtler, r. 200

[15] www.missionsmanschaft-rottes-meer 1

[16] C. Rojbeyanî: Şerefxan Bedlîsî, Şerefname, weşana apec, jêrenot 370, r.500

[17] M. M. Van Bruinessen, Axa, Şêx ve Dewlet, r. 108 . 111

[18] Ş. Bedlîsî, Şerefname, r. 381

[19] M. R. Îzady, El Kitabî, Kürtler, r. 42 û nexşeya 9an r. 172

[20] Goran Candan, Zarathustra News: www.xelkedondirme.com /dîrok/eşîr

[21] Eyüp Kiran, Kürt Milan Aşîret Konfederasyonu, r. 81

[22] Kovara Ronahî, Hejmar 12, sal 1943, r. 12-14

[23] ç.b.v., jêrenot, r. 14 û Eyüp Kiran, Kürt Milan Aşîret Konfederasyonu, r. 65-74

[24] Dr. Celilê Celîl, XIX. Yüzyil Osmanli İmparatorlugunda Kürtler, r. 24-25

[25] ç.b.v., r. 72 û M. R. Îzady, El Kitabî, Kürtler, r. 171

[26] mapsof.net/Belekan_Magaralari.

Allê Oxçî

Bekir Dari

Ezî li bin darê Tûyê rûniştîbûm û min çav li ser dersên ilm û filozofiyê çerx dikir. Her ku roja imtîhanê nêzîk dibû helêcan û hezîyanê bedena min zêde dibû û tirs dihat li hêlûnê xwa mexel dihat. Her dem wa yê ûsa bû. Wextê imtîhanê tirs dihat di qafesê sîngê min da hêlûnek çê dikir û di wir da dijîya. Ne min bi şa dikir ku ez wê bikewitînim ne jî tirsê dixwast ku here. Li kêleka min a rastê çemê Îkizarasî bi kille-wîlleka, şên û şahî dixûşê bi ser bajarê Kirşêre de. Ro, di navberê pelgen darê ra bi min ra dikenê û ez î ku bibhecême ji hersan

re. Di dilê min ra derbas dibê ku herim xwe bavê hundiirê çêm û ma ez jî, tirs jî bifetisin. Di vê navberê da qîrînik ji axzê malê da hat.»Bekoo, beko !« Mîna ku tirsî min ne bes e, mine wa jînkî e ku hundiir li min biqetîne. Firsendê nede min, ku ez tirsê xwe bavême çêm û bikujim. Ez jî şunê xwe firriyam û min pirtûka feylêzofiyê çeng kire çêm û jî imtîhan û zanyarî xilas bûm. Min, oooox ooxeka kûr kişand û bersiv da wê.

»Zeqûm, zêhêr >va pèyvan min bi dizekî di hundiirê xwe da got û aşkere

ji min dengê xwê rakir kire qîrînî<, Çî ye xaltê? çi bû?» Ez berva derîyê malê çûm. qasî demeke bi şunda wê got: »Beko, qurrbaan pêgê wa yî disa herîşîyê kap-kacaxa ku bifroşê«. Min gihot: »Eyy waax! Erişte çû.« Xaltîyê şor dayîbû min ku ew ji me ra bi nîvro xarînê êrişte çêke. Bi navê xwedê be ku min bîra êrişte kiribû. Lingê min ne xwastin ku herin cem wê. Bêçare ez çûme herdê deng. Manzerê ya ku min dît ez ji we ra bahs kim ku ma hûn bi şahîdê min bin. Vallah ne hûn tenê ma dinya û âlêm bi şahîdê min be.

Ez ketim hindur. Ji mawbênîyê derbasî êvligê (mitfak) bûm >çimkî deng û qîlle-wîll, ji wir dihat.

Apê All, î li ber refê kab-kacaxa dawestîyê û bi aseyê (Baston) xwe dixwazê ku di refê bilintirîn bigêhêje û qabeka paxir dahîne erdê. Ew î bi şa nakê ku bi destê xwe di wir bigêhê, ji bo wê wî aseyê xwe ters çerxkirîyê û axzê asê ya xar giheştandîyê qûlpê beroşekê û ji ser refê ku dîne erdê.

Xaltîya Zêz(Zêzik, me navê wê kurt kiribû û digot Zêz), jî dixwazê ku ji wê hewese wî re bi manî be û wî ji evlegê bi derxe. Ku wê, ez dîtîm, ew berda û hat li ber min gerîya »Bekoo qurban! Mehîle ku ma ev beroşê cîzê min bibe bifroşê«. Min, hu kiri bû. Perê (lîra, kayma) Allê xelasbûn, qabeka paxirî yê li rê. Yanî wa mîna dênklemê ku min

li matêmatîkê xandîyê. Denklemin jî usa yê. Perê Allê -(eksî, mînûs) = beroşek - (eksî, mînûs) yê li ser refê evligê, yan jî ji cîzê xaltîyê Zêz. Wa tişteki ku bûyê rûtîn li we malê, ema min dîsa jî, bi derewa got »Apî All, tu çing qamîşe beroşê xaltîya Zêz dibî ku bibî bifroşî?« Wî ku dengê min bihîst di ser millê xwa çepê ra li min mesekir û bi burîyê xwe, (Bi jorda rakirin û dîna, çav qirpî) tarîf kir ku ez tewe we meselê nebim û wî rehet bihîlim ku ma ew berdewam ke. Bi rastî, îşê ku wî dikir î bi zahmet bû. Di wê nawberê da çengelê asê kete qulpê beroşê û qişand, danî erdê. Şa bûn û kêfê wî mîna ku li suretê wî hatibû niwisandin. Mîna hirçeka ku hengiv dîtî av bi devê wî ket. Xaltîya Zêz dîsa hucum kir. Le, nebû. Wî xaltî azar kir û got; »Ji malekê ra beroşek bes e. Ji bo

çi weqes kap-kacax?«Beroşa paxir li bin çengê wî derket der. Li ber malê bang kir.

»Bekoo, ware wir.« Ez, mahçûp bûm. Min, ji xaltîye Zêz fedî kir. Mîna ku min beroşa paxir dizîyê. Derketim derva kêfê Allê ez ji helînamê bin çengê xwe. Bi dengê şa mîna dengê zîl-zengilê kerîk pez ku bihêrişe ser avê. Got; »Bi min ra ware ku em herin çarşîyê.« Min got: »Na, li qîsurê min mêze meke, ez nikarim ku bi te ra herim çarşîyê. Ez î ji xaltîyê fedî dikime« Wî mîna ku îtiraza min nebîhîstibe û got: »De zû, zêde dirêj meke!«.

Ez û All berve çarşîyê ketinê rê. Wî, beroş ji çengelê asê bi der xist û da min. Li naw bajêr bi min ra got: »Tu, li tukanê Tilgirin Mêmêt derîyê min çavke«. Ez, li neskiyê tukanê îştîm û çû. Tilgirin Mêmêt î ji gundê tirkayê ew û All ê hewdu ji gûnd da nasdikine û nasê hev in, ez çûme cem wî. Wî, ku ez dîtîm ji paş dezgeh da got »Ulaa gurban, hoş geldin yêgênim, nööriyon eyîming« Ez, kenîyam û ketime tukanê. Min jî got »Merhaba Mêmêt emî! Sagol êyîm, êyîm. Ya sen nasînsin? Îşler nasıl? Yengem Urxiye nasıl? Çol-çocuk, iyi mi?« Wî, di ber bersiv ê bange çiraxê xwe kir û bi wî ra got »Oolum, kop yel giming, aabene bi çay gap da gel« çerxe min bû got: »Ulla ey olmayıpda nöörecix, bundan kelli bostan olup göverecek halımız yok

ya. Sen keyfine bak«.

Kursîk dirêje min kir ku ez li ser rûnim, di wê nawberê da muşteriyê wî hatin paşê çaya min hat, dura All hat bi suretekî bi ken û bi moralekî xwerde mîna ba yê xerîp ku kî hate ber wî ew î wî paç bikê. Ji Tilgirin Mêmêt ra bi desta îşaret kir (muşteriyê wî pir bûn) xatir xwest. Bi min ra got: »De rabe, em herin!«.

Em li kêlekê çemê Îkizarasî da ber jêr, ber ve Dinekbağı diçûn û Alle ji min ra got: »Tu giran giran here li dawîyê bajêr derîyê min çav ke.« Sê-çar gav awitin çû û ji nûwa çerx bû hat û got: »Naa na tu jî bi min ra ware ku ez ji te ra dongdurmê bistînim ku tu bi rê da bixwî« Di pîyê min ra girt û ez di dû xwe va kişandim, ji solixekê bi şunda dawestî û pîyê min berda û got: »Tu vê tukanê nas dikî?« Qed îxtiyacıya wî bersivê min tunebû. Ji bo wê, bi xwe bersiv da xwe -»Tu yî ku li ku nasbikî! Ez ji te ra bejim wa tukana ya Kêbêlînîn Ökkeş e. Ew hevalê min î eskerê yî ji Îbîklîyê(gundekî tirka li ser rê ya Yerköyê) ye« Solixa xwe helîna bi şunda got: »Wî sê kes kuştin û bi genel afekê ji hepsê bi derket. Tirkekî rind e tu zeraê xwe bi kesî tunê« Ku em ketinê tukanê Allê dengê xwe rakir û got: »Nassın lan kêbêlînîn oglu?« Kêbêlînîn Ökkêş ji paş dezgê bi derket hat xwe li Allê peça ew hembez kir û got: »Hoş geldin

lan aşîrêt. Nerelêdesîn? Özletîyon gendînî» Hewdu hembez kirin All çû li paş dezgeh li sendelyê rûnişt. qasî vextê imre cixarekê runiştin li ber devî-hew sohbet kirin û ez û dondirmê ji bîr kirin. All rabû ji paş dezgeh bi derket û hate hêla min got »Tuu min temeli ji bîrkir ku ji te re dongdurme bînim!« Ber ve hewalî xwe çerx bû û got: »Ula pekmezçî,(li Kırşere navî Kurda hemû ula Aşîret û navî Tırka jî ula pekmezçî yê) bî kulah dongdurma verele.«

Em, bi kelekê çem de berjêr ber ve Dînekgagê diçûnî. Li ber dukanekê dawestî pere dane min û got: »Du tutun, kevrêkî heste û pakêtek burunotu

bistine«, du-sê gav awetin çû bi şûnda dawestîya û got: »bi perê ku maye jî şekirî akîde bistîne.« Çu kete dukana qasap, xwedîyê wê dikanê yî ji gundî me bû. Allê ji wî goşt bi deyn distand.

Ê ku li min tembekirî min sandin û derketim derva. Allê paketa goşt di desta î li ber qasep e goşt dirêje min kir em dîsa ketinî rê. Li dawîyê bajêr dawestîya li dor-alîyên xwe meskir û got: »Em li vir rûnîni?«. Rûnişt.

Li axzê me yê rastê çem di cihê xwe da bê deng dixweşîya, herdû hêlên wî darên qawaxa li axzê çepê çend darê akasyê di navberê darê akasyê fidanê çam û mêşê teze danane. Li pêş me

girekî biçûk î di bin çeyirê heşinî de combûye. Di bin gir ra, rêka teng dirêj dibe ber ve çîyayê Kerwanserê re. Li dor rê gîyayê gesgesok, sirîyê çaw kesk, tek-tuk zarmasî û di sîhê wan de gîyayê din, parîyê mîyê, tekircan, emtirşik u.d. Li paşîyê me bajarê Kirşêrê, mîna ku kulawekî bawêjî ser çelîkê dellekê qîl-wîlla wan di bin kulêw da bime û tanê dengê zumînîk ê ware. Zumîniyek ji kûrre da, ta ji binî erdê da ware. Ez jî li ser çehîrê rûniştîm.

Allê, tebaxa tutûnê bi derxist û cixarek pêça solixeka kûr kişand û bi ser çem da puf kir. Min dondurme xelaskiribû û çawdikir ku ma All, musadê bi min de ku ez dev bi şakirê akîdê bikim. Wî, xwe qad ji wan deran nekîr. Ku dûmanê cixarê belawbû şunda min dît, çavê wî li ser çîyayê Kerwanserê dawestînê û ew î di bin xayalada ye. Min, ne xwest ku ez wî ecz kim.

Mîna ku di xawê da deng bike: »Li wextekê... wexta ku ez î xort bûm« ber ve min çerx bû »Min kerîk pez bire Qersê«. Mîna ku min îmtîhan ke li çavê min meskir û pirsîya »Tu, dixwazî ku ji te ra qalê bikim?« Sohbeta Allê ji şekirê akîdê jî xwaştir e. Av, bi devê min ket. Min got: »Erê, erê«. Çavê wî dîsa çûne ser çîyayê Kêrwanserê dawestîyan.

»Berê, pir kes dihatin gundî me pez distandin. Pez pir bû û pezî gund î pirî çêbû. Ji bo vê yê n ku bîstin, dixwestin

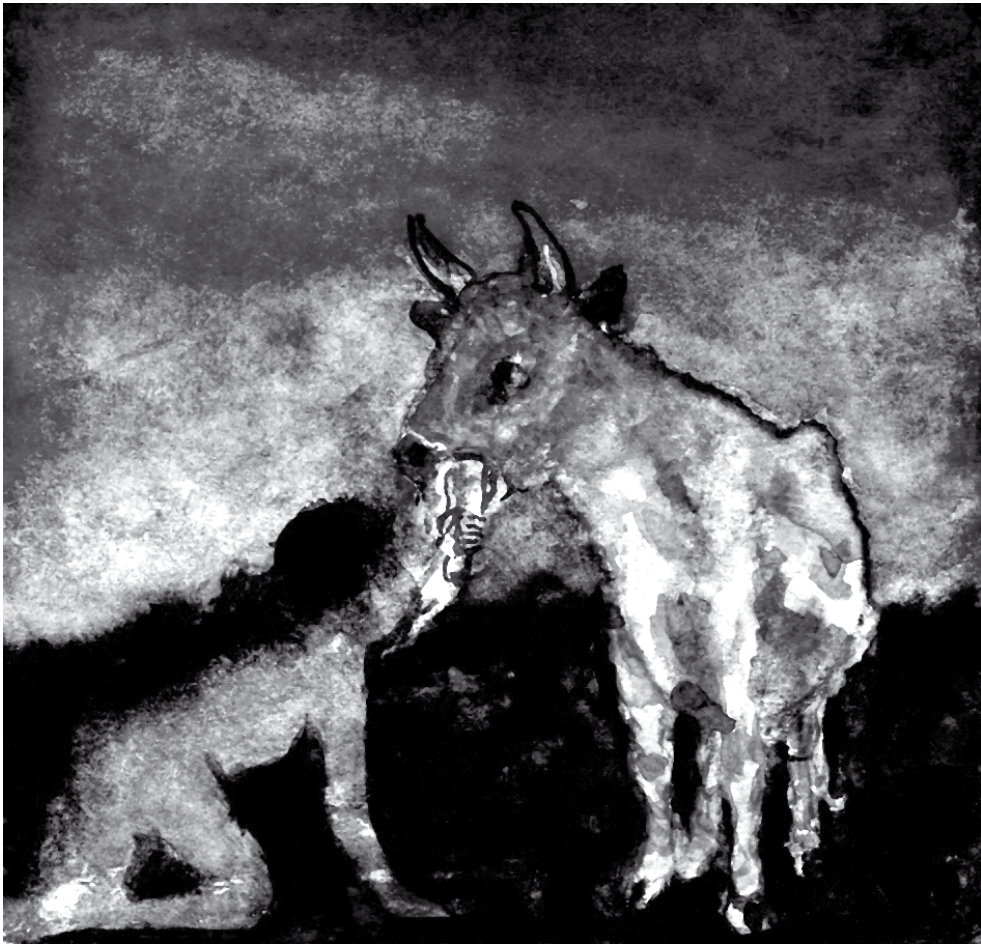
ku bîstînin ji tamizliqra. Ez jî eskerê nû hatibûm, hîn ne zewcîbûm. Du, kes hatibûn û ji malê xalê kerîyek pez standibûn û li şîwanekî digerîyan ku ma bi wan re berreber pez bibe welatê wan. Dê-bavê min ez bi wan re kirime rê.

Me pez him diçêrand him jî diçûnî. Em ê ji mehakê zedetir li rê bûnî. Ku em gehîştînî cihê wan, min heqê xwe helîna û wegerîyam, dîsan ketim rê.

Ez çend roja û yekcaran bi şew li bin şewqa heyvê çûm. Devdevî evarekê ez hatim binîyê gundekî, li kêlekê çemekî dawestîyam. Min derîya şewreşîyê çavkir ku ez di çêm da kincê xwe bişom. Ji sipîya min bi şunedikir ku bi rê herim. Her derên min dixwerîyan. Li hemperî çêm cec ê genim, cê, çewder, ka û sap hebûn. Li paş xermana gund î li ber lingen çîya ki mexel hatîyê bêdeng raketîye. Malê gund ê ji hew dûr in ne mîna gundê me li ser hev in.

Min, kinç şuştin şûnda rexistin û ez tazî, rût û ran çûm di nav sêp da min xwe dirêj kir. Hetanî ku kinçên min zîya bûna. Pir nekete navberê, şev reş bu. Min bi xwe- xwe got ez ê li wî cihî rakevim û sibê dere rê kevim. Ez î weng ketime xewê. Birbangê bi xişirtîyêkê ez bi xwe hesîyam ku

Li kêlekê min mangelê dikayê, qasî solixekê min li mangê serkir xewa min revîya. ez payî bûm. Pee..! Derlingê

kirasî min î junîya yî di devî mangêda ye, a wê dixwê. Min kire qîre-bar lê fêde nekir. Mange, ne bi tenê havalên wê jî kincên din xwarine. Ez bêçarê di naw sap de rûniştim û fikirîyam ku çi bikim. Min karar da ku hîn ku ro derneketîyê herim ji malekê kincna bixwazim ku ji rût-repalîyê xilasbim. Tu, li qederê mêzke, duhu min digot ez ê li malekê taştîyê subê bixwim û bi zik î têr derkewim rê.

Nuha, ez î ke kiras derpîyekî ji kesen ku nasnakim ricakime. Li davîyê gund

qeraltîyê malekê helîna ber çava û nezîkî malê bûm, ez li ber xwedê gerîyam ku ma kûçîk-mûçîk tunebûna, bi wê ra bereber herd ji bin linge min qedîta û ez bi boşahîkê da ketim. Ku tirsra min rabirt bi şun da min bedena xwe qontrol kir ku tu derê min şikeştine an na!.. »Şukur bi emre te ya rebbî!«, min got. Li dor-alîyên xwe mêz kir ku ez î mîna Hz. Ūsip di binîyê bîrekê da me.

Gundîyê wira sebê ziwistanê tiştê xwerinê di bîra da diparastine, ji bo wê her malekê bîreka xwe hebûye wa bîra jî

ketîyê para min. Ez ê qaragûnî. Bi fedî û bêçarê, min bang kir û li şewreşîya binî bîrê mes kir. Kesî bersiv neda dengê minî reş, mîna qatranê. Min, dîsa bang kir. Wê hobê dengê min qêm bi derket. Qasî solixekê bi şun da yekî bi kirasekî gewr mîna kefen di ser bîrê ra dawestî û got: »Tu, kî yî? Çi dixwazî?« Dengê jinekê bû. Jinikê bi kurmancî dengdikir. Min got: »Xangê, li qusûrê min mêz meke, tiştêk hatê serê min. Ez hatibûm ku ji we rica kim ku hûn kincna bi min din. Kincên min mangan xwarin. Ez î tazî me, di şawreşîyê da çavên min nedîn û ez gerbûme bîrê.« Jinikê hîna nekir û got: »Tu yî dînî... paqil î, niha mêrkî min ê ware ew ê te serjêke. «Ez dîsa li ber wê gerîyam, hekata xwe dîsa ji serî da ji wê ra kat kir. Dêmekî hîna kir. Xarwa hat destê xwe dirêje min kir ku, min bikşîne û ji bîrê bi derxe. Qûweta we negêhişt û ew jî lûl bû bîrê.

Bi qasî pênc dakîka em weng bédeng mahçûp û bi fedî rûniştinî li binîyê bîrê. Paşê jinekê(jinka ku ez navê wê nizanîm û bi kiras, lê bêderpe bi min ra di binîyê bîrekê da, di naw şewreşîyê mîna bextê min da dawestîye. Wê got: »Birango, mêrkê min, duhû çuyîbû êş. Ew ê tenîkê bi şun da ware mal. Tu yê bi nawî Xwedê kî ku me ji wê belayê xilas ke!« Ez ber ve wê çerx bûm. Yaa rebî! Ew çî çîçik in? Ew çî zik e? Ew

çî zikê bi çûk e? Lê baldirr!? Û, ê ku di navberê da xayî dikir! Ez, bi emrê Xwedê zû çûme ferkê ku bi tiştên weng ra yaranî nêne kirinê. Çend mehanê ku ez ji eskerê hatime. Min di umrê xwe da qed jinên tazî nedîne. Meratî...

Min bi jinekê re got: »Xangê, tiştê ku em bikinî em bi ecele ji wir bi dekevinî ku ma kes me weng nebîne« wê go: »Erê erê. Lê çing bi derkewinî?« Di wê navberê da yekî got; »Çuuu« ...! Jinikê go: »Ey waax ew e.« Merik deng bîst û hat di ser me ra dawestî û got: »Magê bēnamûsno. Hûn li wir çî dikin?« Tiştî ku ez bibejim tunebû. Ortelix êdi sipî bûbû û wî didît ku em ê tazî di binîyê bîrê da li kelekê hewdu e. Mêrik bi tēlaşê çû ji niv dekiye bi şun da nûva hat li ser bîrê dawestîya û di destê wî da kêr hebû, kêreka mîna şûrê Hz. Elî bi ser bîrê re xarwa bu û ji jinika xwe ra got: »Were vir.« Di piyê wê ra girt kişan bi dere derxist, çeketê xwe bi derxist awitê ser min û got: »Ka ji min ra bibêje, tu li vir li çî digerî û rût-oran çî îşê te bi jinika min re, di bîrê da hê?« Kêr dirêjî min kir. Got: »ku te derew kirin ez ê te serjêkim.« Ji tirsê re min bi şunekir ku ez deng kim, diranên min şaq. şaq li hew diketin mîna ku ez bi cina ketibûm. Wext ji min re mîna ku bēdawî dihat, min got: »Ez î ji Kirşêrê me merik kire kîrrinî, »Min ne bîhist te go çî?« Serê kêrê kuta bîrê, mîna ku

şewreşîyê kêr ke. Ez, li ber gerîyam min got: ›Birango, meherise! Ez î ji te ra hekate xwe bêjime, ku te hîna nekîr, we wextê min serjêke. ‹Mîn a ku hatî serî min, ji wî ra kat kir. Mêrik qed tişt ne got û bang jinika xwe kir û got: ›kiras derpîna wune‹ Kiras derpê awetin ser min ku min ew li xwe kirin bi şun da, di destê min ra girt ez ji bîrê bi derxistim. Ji min pirsîya; ›Mange yêka çing bû?‹ Dît ku min fahm nekîr carek di pirsîya ›Manga ku kincên te xwerî rengê wê yî çing bû?‹

Min ji wî ra tarîf kir û cihê ku xerman lê min kat kir wî bi jînikê xware got: ›Zu, here wê mangê ji min re wune, vir.‹ Bi min re got: ›Tu jî ji şûnê xwe melive.‹ Zatî halî ku ez ji şûnê xwe bilivêm tunebû, junîyê min dihezîyan. Ew, kêr di destê wî da di ser min re dawestî û ez î mîna lawkê Hz. Îbram ê ku ware serjêkirin weng bi tirs çavdikir. Jinik bi mangê va çerx bû hat. Merik hucum kir, kêr avite zîkê mangê, hûr-pirtîkê mangê ketin erdê, çu hûrê wê qalaşt di naw dûman-buxê da kirasê

minî junîya xayî kir. Min nefeseka kûr
 kişand. Mange hîn nemirî bû. Ku wî
 kiras dît gumana xwe pêhat ku ez î
 derawa nakime, giran giran mîna ku
 tamê jê bi derxe çû serîyê mangê jêkir,
 çenkire holê û bi min ra got: »bicehimê
 ji wir, ma çavên min te nebînin!..«

Min li paş xwe mêsnekir ketime rê«. Allê, çavên xwe ji ser çîyayê Kerwanserê helînan û giran, giran anî li ser çêm danî û weng dawestî. Mina ku ji nezerê Allê veciniqîn qorrek çûçikê ewra ji ser dallê qawaxa firrîyan çûn li kelekê çêm, li ser kûmê daniştin. Ji axzê bajêr da jinek dihat. Ro giran, giran xatir dixwest, wergerîbû axzê roava. All, ji nişkava rabû kenîya min tişt fahm nekir. Ku ez çerxbûme wê axzê min dit. Ew jinika li rê, ji rê bi derketibû ber ve me dihat. Allê bi min ra got »Ez ê ji te ra paşê bahskim ku ew kî ye. Ez, ne yî mîna te me ku di naw kitap-defterê hîşk de bijîm. Li kêlekê min mehaqaq tişteki nerm û germ î ku hebê wekî di qed wa jîyanê dine derew tê kişandine« Pakîta goşt, burunotû şekerê âkîdê(ji min ra yek bile nîşt ku bi rê de buxwim ma teselîyê min ware) helîna, ber ve jinikê çû. Ku hatine cem hewdû jinikê di destê wî ra girt danî ser pêsîra xwe ya çepê û got: »Te pir çav kir ruhê min?«

Allê li min mêskir, bi mêskirineka bilind, bigurur got,

»Tu jî giran giran derkewe rê. Tu ê ancax herî mal«

Min xatir ji wan xast, ketime rêya mal. Bi rê da min ji xwe dipirsîya wî qerf bi min kirin? Çi derewa bikim min ne dixwest ku tişteki weng hîna bikim. Şûna şekerêâkîdê tame hesûdî qisqancîyê li ser zimanê min ez bi kêleka çêm da çûm.

DEREWÎN

Seyfi Doğan

Li ber camiyê piçekê li ba kalan rûniştim. Kalan li ser serpehatiyên xwe sohbet dikirin û bi piranî jî ji xortaniya xwe behs dikirin û bi wî awayî, extiyerîya xwe ji bir dikirin.

Kalan pir caran, şor çerx dikirin tînan ser avketinê û diketin rûyê hevdu. Bi hevdu re digotin; çî ye te dîsa derdorê malê şil kiriye!

Herkeskî li xortbûna xwe digere. Wek Gilgamiş û Faust. Hevalê min î delal digot; ji bo ku merî, tim xort bimîne, gerek: "di devî marekî de, cê birişînî. Denê wî cêyî ku di devî mêr da ruştî, her sal jê denêkî bixwî".

Demekê rûniştim bi şûn da, ez ji ba kalan rabûm. Li nav gund, li şopên xwe geriyam. Şopên xwe yên kurikîyê. Şopên xwe yên xortîyê. Wexta min ê bêxemî. Li demeke ku jîyanê bedawî bû. Wextê ku saetan kar nedikirî û xwîn wek rojê dikelî.

Dûnê bi insanen şîrîn e. Dûnê bi insanen qelew e.

Kaniyê Malê Utê yê micikîye. Kaniyê Malê Şêxê şunê guherandine. Kaniyê Kûrikê hêdî û hêdî diherikê. Kaniyê jêriyê rewsîyê bûyê pûş û palax. Kaniyê Malê Hecê ye li ber micikînê ye.

Çîyayên hing li cihên xwe ne. Lê ji bir mekin! Ji çîyayî beşaxila da dest pê kirin ku piştê çîyan hûn in herdê. Lê xwedê nanêke bi destî rastê da ku; kevirên çîyê, ji rê asfaltkirinê re nebûn.

Li nav gund demekê geriyam bi şûn da, çûm dukana Memî Malê Utê.

Milê Hesêyî, hevalê minî delalî ki yî bi tenê li ber dukana Memê, li ser çalî genim rûniştîye. Min jî xwe da ser çêl. Ezî di xûyê da reş bû me.

Kamyonek derbas bû. Tentî kamyonê heta dev tiji tişt û ser tişt jî însan rûniştî bûn. Kal û pir, keç û xort, jin û bûk. Kamyonê em di nav toz û dûmanê da hiştin. Memê got; ew komyona Hesenî Mêrdinê ye. Hersal ê tèn. Ê weng li wê germê, der bi der digerin û ci kar dibe ye dikin. Piranî yê nîskan an jî kîmyon bi destan diçinin.

Milê ji min pirs kir; ji ku de têyî, ku da herî? Min got; hevalê delal. Tu dizanî! Xerîbî ye, hesreta heval û hogira û bîra mal û welat kirine ye.

Hasretê wek kozîyêk agir e. Herkî meri pifê kir, pêtiyê pêl û pêl bibin û te bişewitînin. Êdî ax û av fêda neka.

Mîn got; ez ê ji xwe re tenekê li nav gund, bi pêya çerx biwim û hasretîya xwe

derxim. Dema ku ez peya digirim, ez î tamê ji gund heytenim.

Merî der û dora xwe dibinê. Merî rastê insanên ku te bi salan nedîtîye tê. Cihên lê listîme dibînim. Bihnên ku min ji bîr kirine yê têne bîra min. Kevirên ku li lingên min lêketine û xwin kirine rastê têm.

Germiyê tîrêjên rojê. Tinê axê nerm. Listekên tîrêjan. Sihên xanîyên kevnên yên dramatik. Ronahîyêke ku pê ewlê min xenê dike.

Milê got; ê ê te çi dît, çi nedît?

Memê Malê Utê ji dukanê derket. Silava xwe da û li ser kursiyê kinikî ku şikestî rûnişt. Memê pîrskîr; hûnê çi wexwin? Ez gelek tî bibûm. Min av xwest Milê ji coca cola.

Gund hatîye guherandin. Ne wek berê hertişt di bin destên merîya da ye. Herder xanîyên ji beton û harimê di dor re cexkirine û herime pênekriyê ser diwarî herimê jî bi telênsirî xemilandine!.. Yek ji wanan jî ez im. Ma xeberê we jê hebe.

Berê hemî gund ji kurikên re cîhê listikê bû. Lê îro zarok tenê di nav harimên xwe de dilîzin. Helbet hertişt tê guherandin. Bêguman gerek tişt werin guherandin. Lê, li ba me, guherandin bi lezî birûskê dibe. Loma, harmonîya civatê jî xerab dibe.

Ji kekê xwe re bême çi. Di ber aşî xalana xwe, Usî Elî Haydar re derbas bûm. A were birê te, ji xerman heyne

bi şun da, derdorê êş mina bazarekê dibû. Îro zindîyek li dor alîye êş tune bû. Ne kurikên ku bi kaw dilîstên, ne çûcikên ku li hebê genim digerîn, ne erebên hespên gundên cîran, ne jî keçik û bûkên bi heftreng kinc li xwe kirî û gulîbûnî!..

Henek tişt jî min nexwast ku ez bibînim. Berde! Ma ew wek berê di giyanîyê min da şûne xwe biparêzên. Ez otantîke xwe ku di navbere min û tiştan û insanan de heye wenda nekim. Berde! Ma tilsim û cenneta ku min ji xwe re dagirtîye ma di mejoyî min da bijî. Berde! bîhnê nanî teze û axê ku serî sibê, bîhnê şilîyê jê dihat, ma di ruhî min da cîyên xwe veşêrin...

Kadirê Eşê Elî hat ba me rûnişt. Bi heycanekê rast û ji hundir da kala romana xwe ya bi navî "Hamoli Bizans Saraylarında" kir. Memê soda ikram Kêdir kir. Soda xwe wexar bi şûn da rabû berve camîyê çû.

Kadir çû bi şûn da me henek komantar kir. Ki em ê hing di wê da bûn, du law, li piştên wanan tûrêkên tiji genim li ber dukanê Memê pêyda bûn. Wexta zevi çinîne kurikê peya terin nav zavîyên nezîkê gund û ji xwe re genim berhev dikin û tînin li dukanan ji xwe re bi tişt didin an jî heqê genimê xwe wek pere distînin.

Li ser merdîwanê dukanê, yêkî li sala wan kurikana xwe gihand yekî ji wana û got; magî derewin.

Ez mat bûm dawestîyam. Ne ku ez wan pêyvan îro dibhîzime anjî min ew pêyvanan nedizanîn. Na! Di wê demê da û li wî cîhî, ew pêyva bi min pir hêja hat. Bi min, mina xezînekê bû. Bi rastî jî xezîneke ku neyê pîwandin.

Hezar salan bi şûn da, li gundê Xelika, li ber dukanê Memî Malê Utê, li ba min Milê Hesê, zimanê Avesta dibihîzime. Ew zimanê Zend Avesta ye. Ew zimanê ku însanan bi kêmasî 2500 salî ber wê li kuçên gawastîyê deng dikirî, ez î dibihizim!..

Xezîneke ku ez 2500 salî paş da birim û ez li ber dukanê Memê bi dîroka xwe re, bi koken xwe re, bi zimanê xwe re, bi dinê xwe re û bi nasnama xwe xwe re hunim ba hevdu û jîyana min qelew kir.

Ew pêyvên tarîxî, kanîstankên (çavkanî) filîlojî û etimolojîya zimên in.

Ji bo ku însanan ku nuha dijîn û nesilê pêş me mîrasçandîyê (kewneşopî) xwe wek kanîstankên zanîne bi kar binîn û gerek merî mîrasçandîyê xwe biparêze û neqil ke.

DEREWIN

Mazdaîzm -Dînê Zerduşt-Li ser du prensîban hatîye dagirtin. Rindî û Xerabî.

Xwedêya xwe Ahura Mazda ye.

Rindi Spenta Mainyu û xerabîyê jî Anglo Mainyu temsîl dike.

Felsefa Spenta Mainyu Aşa ye. Yanê rîya adîl, ronahî û agir e. Bi murîdên Aşa re

dibêjin aşawan. Felsefa Angra Mainyu-drug(druj) yanê bêheqî, xizanî, nezanî û tarîyê ye. Bi murîdên drug re digotin Derewin.

MAGÎ

Peyva magî îro negatîv tê bikaranîn. Lê eslê xwe, ji dînê Medan da têye. Navî dînê Meda Magî û ruhbanê xwe magar bûn. Ji însanan ku murîdê dînî magî bûn re, digotin magî. Li gorê dinê magî; meri bi kuweta sersiruştê dikane tesîr li ser dûnê bike.

Wek nimûne: berê li gunda dema ku heywanek wenda dibû devî gur girêdidan ku ma gur heywanê nexwe.

Peyve magî îro li ewrupê wek magisk, magie, magic û li Rojhelata Navîn wek sihîr tê bikaranîn.

GAVESTÎ

Gavastî warên ku di gunê dînê Zerduşt re, gundî lê bi cîh bûn re hatiye gotin. Warên ku nêzikî gomên ga an jî li nav gomên ga de ye.

Gavastî, ji du pêyvan pêyda bûye; GA û ŞÎTÎ.

Ga; apelativ e. Yanê ji bo tevayî deware(büyük baş hayvan) û bo merga ku ga lêdiçêrin jî tê bikaranîn.

Şîtî jî mena cîh e.

Gavestî li Kurdistanê navî eşîreke mezin e. Ziman zindî ye û prosesek e û wek her zindîtîyêkê tê guherandin. Çimkî yên zimên bikartînin ê zindî ne. Gavaştî jî hatîyê guherandin û bûyê gavastî.

Zanayê rojava ku waqîfê dinî Zerduşt in mana gavaştî yê wek Cîhê Ga (bi tirkî -inek yeri) werdigerînin.

SUCÊ BÊ BEXŞÎ

(EZ Ê EF NEKIM)

ji serî sibê da heta berêvarê
yekî dest bi çoyî
zimanî me tixesînê
û bi tirsê ruhî me dixemilînê
yekî dest bi çoyî
ji tarixê numûnê nîşanî me dide
û wênan rêber me dike
em ê mîna yek dîna li ser hidûdan
digerinî
em ê navekî dinivîsînî
ne carekê ne du cara
hezar û hezar carî
yekî dest bi çoyî
gulîyên keçiken ku
her yekî wek kelekî genim hetine
bûnûnê
bi tirpanê diqusînê
yekî dest bi çoyî
her roj me di erdê da dikê xwarê
û dibê gilîyê hevdu bikin
û tirsê giyanî me kotîn dike
yekî dest bi çoyî herroj
me dide sonda û dibêje
tûke şîrî xwe kin
yekî dest bi çoyî her roj
me gunehkar dike
û li newalê hînom dişewitînê.

Seyfi Doğan

Çen gotin li ser cejna Newrozê

Wêk tê zanîn di hundirê Newrozê da 21ê adarê (612 B.Z.) pir tişt hene.

1) xilas bûyîn (azad bûyîn.)

2) Damizirandina Împaratorîya

Medan, 612 B.Z va tarixa dibe destpêka salnamêya kurdan û hemû arîyan (iranîyan)

3) Destpêka biharê

Va salnamê (roja nû) li gor hereket kirina royê (güneş takvimi) roj û sal hatîye çêkirin. Salek 12 meh in. Şeş mehên pêşîyê 31 roj in. Çile(çileyê paşîn), sibat, adar(avdar), nîsan, gulan û hezîran. Pênç mehên din jî 30 roj in. Tîrmeh, tebax, îlon, çir û teşrîn. Ê dawîyê yanê meha kanûnê(çileyê pêşîn) 28 roj in. Lê her çar salê carekê meha kanûnê dibe 29 roj. Yanî her çar salê carekê rojek li salê zêdê dibe. Ew jî tê dikeve meha kanûnê. Ev sal (2008) dibê 366 roj.

Lê çî mixabê ku kurdên me yê Tirkîyê, bi taybêti jî kurdên Anatolîya Navîn sersala xiristîyanan an jî sersala eraban ji xwe re saleke nu dibînin û li hev pîroz dikan.

30 december 2008

Eşkîyayek*

Dibêjin carekê eşkîyayek hebû, navê wî Alo-Dîno bû, herêma Cezîrê xirab kirî bû. Hemû gundan talan dikir, agir berdida gundan û xwîn dirijand. Mîrê Cezîrê ca dikir ku wî bigrê. Axir, paşê bi gelek zehmetî ew girt û li ser bîryar da ku, wî bişewîtine. Lê bele hêdî bi hêdî. Alo di bin agirê da jan dida, lê tû hawar nedikir û bi agirê xwe va dihat vemirandin. Di vê demê da Mîr pîrsa halê wî kir û got: Alo! Heye li dunyayê, li halê te xirabtir û ezab?

Alo bersiv da û got: Ez benî, halê min ne gelek xirabe, lê belê ezabek heye hîç ne xweştir e. Ew jî ev e ku mirovekî mîvanek je re were û tû xwerin(şîv) tinebe ku ber mîvanê xwe dayne û ew û jina xwe serî daxin ber xwe.

Mîr bi vê persivê Alo ecepmayî ma. Mîr têngêşt ku Alo mirovekî bi namus û kamal bû û hacet kir ku xilas bike, lê bê-feyde! Alo di vê demê da vemirî.

**Grammaire Kurde, L'Abbé Paul Beidar.*

Librairie orientaliste Paul Geuthner.1926,

Jordan

MIN TU NEDÎYÎ

Mem Xelîkan

Gundekî Anatolîyê yî şêrîn. Li deşta Konyayê, pişta xwe li çîyan. Gundî giştik bi cîranan ve wek dost û bira bi qar û bar, bi alîkarî û dost û hevaltî dijîyan. Hetanî Melle Îbram, hate gund. Du mizgeftên gund hebûn. Li yekê, Melle Silêman melletî dikir. Çend salan şuva, dewletê Melle Îbram, ji mizgefta din re şande gund. Melle Îbram, cara siftê bû dest bi wezîfê dikir. Dewletê ew bi maaş şandibû û ew memûr bû. Di serê wî de pir tiştî xweş û rind hebû ku ji gundîyan re rêberîya olî (dinî) bike. Pirs û pîrgirêkên civatê yên olî, bi fikirên serê wî de hetanî pê zanî û hetanî zimanê wî lê gerîya, dixwest bersiv bide û wana ji bîr û baweriyên batilî bi dûr xe. Dixwest gundîyan, bi rastîyên olî yên bi fikir û rastîyên ew dizane, perwerde bike.

Meriyekî durust û sernerm bû. Li hember mezinan bi edeb bû. Ji bo wê jî, zû xwe bi gundîyan da hezkirin. Lê vava li hesabê Melle Silêman nedihat. Çend sal in bi

serê xwe, bi tenê cemeat dibir û dianî Silemên. Li malên ezni, quran û fatîhe dixwend. Mevlûd dixwend, cendên (meyît) miriyan dişûştin û ji bo vê jî gundîyan pere didane wî. Bi ser de, gundîyan fitr, zekat û sedeqeyên xwe jî didan wî. Melle Îbram, li hember erf û edetên weng bû. Digot:

– Ez ji dewletê ji bo xizmetê ku ez dikim, maaşê digirim. Van yên hûn teklif dikin ne heqê (maf) min e.

Ne li cend(meyit) şûştinê, ne li quran xwendinê û ne jî li mewlûd û ji bo miriyan xetim daynanê, tu caran pere qebûl nedikir. Vava, bi gundîyan xweş bû. Cara siftê bû, melleyekî weng diyîbûn. Bi wê re jî textê Melle Silêman dilerizî. Bi wan, gotin û kirinên Melle Îbram, rehetîya wî direvî û bêhuzûr dibû. Ji bo Melle Îbram, li nav gund û cemeatê got û go dikirin.

Melle Silêman digot:

– Îbram, ne melle ye. Dibe ku ew bi al şandibin gund. Gotinên wî

û kirinên wî wek yên qomînîstan e. Demekê şûn da gundî bûn du perçeyan. Her perçekî aliyê mellekî digirt.

Rojekê ji cemeata mizgeftê Hesên got:

– Îbram Xoce, Vaya yê tu dikî ne rast e. Kurikên te hûr in. Huro tu bi maaşê debara xwe dikî. Lê wexta ku kurikên te mezin bûn mesrefe te ê giran bibe. Her Melleyek çing ji bo xizmetê ku dike, pera digire dixwaze tu jî bigirî. Vaya li herda me, ne eyib e.

Melle Îbram got:

– Na, na ew ne heqê min e. Ez bi maaş kar dikim. Ez nanê heram nedixwim û ne jî bi kurikên xwe didim xwarin.

Melle Îbram, li her weaz û cemeetekê, ji bo wezîfe û ferzên misilmantîyê, yên ku wî rast dizanî, vikasî zimanê wî lê digirî tîna ziman. Wek: Hec, ferzeke olî ye. Ji meriyên dewlemend re ye. Rojî, ji meriyên sax û bi sihet re ye, ne ji meriyên nexwaş re ye. Lê wî dizanî yên zikê xwe bi qar û bar têr dikin xizan jî, ga û golikên xwe difiroşin û diherin Hec. Li her cemeetekê, ew tiştê cemeatê bi şaşitî dizanî rexne dikir, digot:

– Misilmantî, ne va ya ye. Xwedê ji meriyên xizan Hec, ji nexwaşan

rojîyê naxwaze. Her ferzek, ji bo yên gûca (qam) xwe gêştî re ye.

Lê ev gotinana, ji cem Silemên û yên ku li hember Melle Îbram ve, tim û tim li dij vî dihatin bikaranîn.

Hesên, biryara xwe dayîbû ku here mala Xwedê. Melle Îbram dema ev bihîst, banga Hesên kir û jê re got:

– Hesên, kurikên te dixwînin, birayekî te yî nexwaş heye û bêpere ye. Pereyên toxtor û dermanan, cîran û heval di navbera xwe de berhev dikine ku wî bişînin nexwaşanê. Tu guh bidî ser min, alîkarîya birayê xwe bike. Ew li cem Xwedê hê meqbûl e.

Lê vava qet neçû xoşa Hesên. Ew jî ji Îbram Xoce bi dûr diket. Wî jî bi devê Melle Silemên li nav gund dest bi qeremeta kir. Bi gundîyan re digot:

– Melle Silêman bi heqe, Îbram Xoce ne meriyekî rind e. Naxwaze ez herim Hec. Vaya yî eşkere, ferzên Xwedê înkâr dike.

Bi fiteftkirina Melle Silêman û got û gotên nava gund ve roj derbas dibûn, Îbram Xoce li nav gund bi tenê dima. Cîran, heval û cemeat ji dor wî belav dibû. Ew hê ji ya xwe bi şûva nedima. Lê êdî navê wî li nava gund, derketibû wek melleyê

gawir û qomûnîst. Rojek havînê, kele kela rojê, roja înyê. Cemeat, li mizgeftê berhev bûye. Melle Îbram, dest bi waazê kir û got:

– Cemeat, hûn jî dizanin, wexta xermana ye, her yek ji we bi kar û bar e. Ez dixwazim huro nimêya îne bi lez bikim û we zêde li vira negirim. Cîranino, berîya Xwedê de tu pere tunen bide we. Herkesek here ser kar û barê xwe û şuxila xwe bikin. Ji bo hûn rizqê zar û zêçên xwe peyda kin.

Ev gotina li serê wî her çû, bû bela. Naxwazên wî û şuxila Melle Silêmên, va gotina li nav gund carek din kirin got û go. Melleyê me, her diçû heval û cîranên dor alîyên xwe wenda dikirin. Sal derbas dibûn, Kurikên Melle Îbram mezin bûbûn. Lawê wî yî mezin, dest bi dibistana bilind kiribû. Melle ji bo debara dinê, hêdî hêdî diket tengasîyê. Li nava gund, bi fiteftkirina Silêmên û bi got û go û qeremetan li dor alîyê wî kesek nemabû.

Melle nimêya nîvro kir û diçû maleke ezni. Seri di ber de. Bi xwe û xwe, di serê xwe de difikirî. Lawê wî yê ku li zanîngahê dixwand pere dixwastin. Lê tune bûn. Ya herî neçê, kesekî here bi dên pera jê bixwaze jî li dor alîyê wî nemabû. Çû li mala ezni rûnişt. Ji mirî re fetîhek

xwand. Seri di ber de bi xwe û xwe difikirî, qet bi cemeatê re deng nedikir. Serê wî li ser lawê wî û pereyên dixwaze bû. Seatekê şuva, quranek xwand û misada xwe xwast. Li ser soka merasê xwe dikirin lingê xwe. Ji mala ezni, yekî destê xwe kire berîya xoce û bi derxist. Melle qet xwe ji tu dera nekir. Bi rê de, dest avite berîya xwe, mês kir pere kirine berîyê. Bi wê xenê bû û wek barekî giran ji ser milên wî dêhatî fireh bû.

Dû wê rojê ve, Melle Îbram jî wek her melleyekî, li malên ezni ji bo quran xwendin û bo ceneze şuştinê, ji bo miriyan xetim daynanê pere digirtin. Jiyanê an jî civatê ew jî dikişande derekê.

Lawê Hesên 45 salî bû. Bi nexwaşîyek bêcare çû ser heqîya xwe. Ew li gund bi alkol wexwarinê dihat nasîn. Alkolîk bû. Hesên banga Melle Silêman kir. Ji bo meyît şuştinê.

Silêman got:

– Ez naşom. Ew merîyekî alkolîk e. Ne caîz e ku ewana werin şuştinê.

Dûwa Hesên ji bo li nava gund lawê wî û ew neçê nebe, banga melle Îbram kir. Îbram hat û ew meyîta şuşt. Lê li gund hate rexnekirin. Îbram Xoce ji bo xwe biparêze di-

got:

– Ne xema min e, kê alkol wex-warîyê an jî çi nerindî kirîye. Ez perê xwe dizanim.

Dû vê va jî, Îbram Xoce rehetî nedî. Wek wana bûyînî jî ew xilas nekir. Melle Silêman, bi dest Hesên ji bo Melle Îbram, xeber da dozger(savcı) qezeyê. Ji bo Melle Îbram gilî kirinê.

Hesên çû, got:

– Melleyê me Îbram, bi pera candan dişo. Vaya, sûc e. Em dadgehkirina(yargılanma) wî dix-

wazin.

Dozger xeber da melle Îbram ji bo were dadgahê û xwe biparêze. Îbram, çû cem dozger.

Dozger pirsî:

– Dibêjin, tu meyîtan bi 1500 qeymeyî dişoyî. Rast e?

Melle Îbram got:

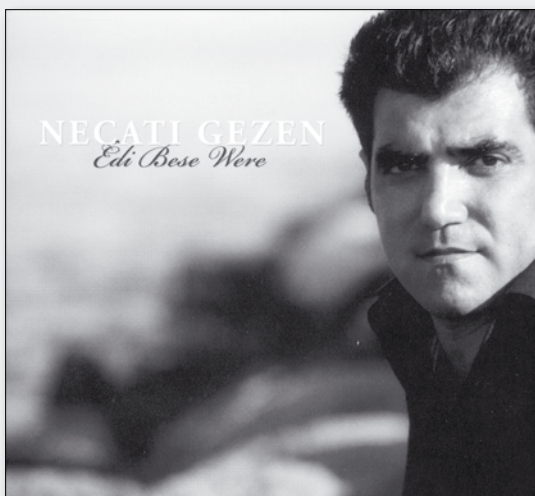
– Erê, rast e. Ez bi 1500 qeymeyî miriyan dişom. Lê ddozgerê min, ku ez 5000 qeymeyî bidim te, tu ê nava şeqên min bişoyî?

Dozger:

– Here, min tu, nediyî. Te jî, ez.

Necatî Gezen bi albuma xwe ya nû derket nava guhdarên xwe. Necatî Gezen ji kurdên Anatoliya Navîn, ji Hecîlera ye. Ev albuma Necatî Gezen ji 13 strananan pêk hatiye. Jê deh sitran bi kurdî û sê sitran jî tirkî ne.

Album: ÊDÎ BESE WERE
Stranbêj: NECATÎ GEZEN
Hejmara sitrana: 13
Studio: Studio Yildiz
Sal: 2007

VÊ MALÊ ŞEŞ LAWIKÊN XWE HENE

Ahmet Gezer

Wana bixûrê te şerjêkirin.

- Jê bipêrse bê kînge şerjêkirin?

- Dayê kînge şerjêkirin?

- Wextêk ez bûm bûk.

Vê malê şeş lawikên xwe hebûne, du bira li ser meselekê tên hemberî hewdû yek yekî dikûje. Bi ser vê bûyerê de dayîka lawikan, bi şev û roj digîrî û porê xwe dirûçkîne, rûyê xwe ji xûnê ji jor de dadixe ser qirîka xwe. Meh û sal derbas dibin, dayîka malê her tim di vê halî da ye. Gorê ku behsa bûyerê dikin di konê reş de dimayîne, kurd wê wextê hîng nû hatine vî arê xwe, yanî Anatolî Navîn.

Bi vê arê re dibên arê Malê Kûsik ji navçê Încovê.

Xerîbê nezanî û bêçareya dayîka malê ji vê tengezarîyê dernaxin. Wê çaxê hekîm, loqman û bijîşk(doktor) jî zêde nayên zanîn. Dayîka malê bi ser vê meselê de dîn dibe û aqlê xwe wenda dike. Çiqes zeman û wext derbas bû nayê zanîn.

Rojekê kerwanek di cih û arê wan re derbas dibe, ji wan birana du ji kerwanê

buxîrekî(heştîre nêr) jê vediqetînin û didizin. Berê ku heştîrê şerjêkin, dibên dîya me ya bêja(katke).

Yek dibe were em alekî (oynekî) li dayika xwe biknî. Serê dayika xwe dişon û porê wê şe dikin. Cil û bergê wê acer lê dikin, xêlîya wê bi ser serê wê de dixên. Lawikek, dayîkê li piştî xwe sîwar dike û di dor alî konê reş re digêrîne û dikin tîlîlî. Dayîk dipêrse dibê va çi ye? Lawikê wê dibên em te dîkinî bûk.

Hêştir şerjêdikin, her çiqes bixwerek be jî nêkarin hêştîreke bi hev ra bixwin û tevakin.

Piştê çend rojan mêze dikin, yek berva konê û arê wan tê. Texmîn dikin ku ew kesa xwudî bixwerî ye. Heman kon û arê xwe bi ser xwe de hêldiweşînin û destê xwe di ber xwe ve dikin. Berhenga mêrik diçin û dikin oy bavo, oy biro li jûnîyên xwe dixin û mêrik pêşwazî dikin.

Mêrik matmayî dimîne, mêrik dipêrse dibe çi bû û çi bi serê we de hat? Dibên birayê me mîr, me got tu

jî hatî şîna birayê me ji berve va em hatinî berhenga te. Mêrik dibê ma serê we sax be, teqdîr û Îllahî Xûdê ye. Ma hûn û baqî paşî xweş bin.

Mêrik gavekî li ba wan rûtine, ji dûwa xatirê xwe ji wan dixwaze. Wana dibên, are te xêr bû û şer bû? Mêrik dibê derdekî min jî heye. Bixwerekî min tûne, ku ji kerwan veqetî an jî kesî bir û dizî nizam. Mêrik dibê we qet nedît? Ku va çû, kê bir û hena şerjêkir?

Dayîka wan dibê, lawîkên min bixwere te şerjêkirin.

Mêrik vedigere dayîka wan, ku bêpirse wê çaxê lawikek heman peş dikeva û dibê.

Heta hîngê lawikek dibe gûh medê dêya min, wê bi ser mirina bira min de

aqlê xwe wenda kir û dîn bû.

Lawik bi mêrik re dibê, ji diya min bipirse be kîngê şerjêkirin.

Mêrik dîsa jî hîna nake, ji dayîka wan dipirse, dibê: dayê lawkê te kînge hêştir şerjêkirin?

Dîya wan dibêje wexta ku ez bûm bûk.

Mêrik mez dike jinik şestûpenc û heftê salî ye, dibê wextek bûyî bûk. Mêrik piştê xwe dide wana û bi rê xwe de diçe. Dayîkê aqil wenda kirî ve jî, lê lawikê xwe ji belakî jî xelas dike.

Ev mesela li Încove lê malê Kûsîk qewimî, Êwîşê Malê Kûsîk li cemaat û oda qal dikir. Lawîkê wê Mihemedê Êwîş ji min re qal kir. Min jî ji we re şîrove kir û nivîsand.

Oy oy etê

Amedekar: Gursel Dayan (Qemerî)

Ev strana "Oy oy etê" di nav kurdên Anatoliya Navîn de weke sitraneke gelêrî bi nav û deng e. Gelek dengbêjên ji navçe vê sitranê dibêjin. Gursel Dayan tev gotinên vê sitranê, notayên wê jî amade kiriye. Em amadekirina vê sitranê jî bo we xwendevanên hêja diweşînin. Red.

oy yo a tê oy oy a tê _____ di lêm ket ye _____ keç ka _____ me tê _____

keç ka rin de kû di lêm ke tî _____ bi rin da ne _____ law kê _____ xel kê _____

Oy oy etê, oy oy etê oy oy etê
 Dilêm kete keçka metê
 Keçika rindê dilêm ketê
 Birin dane dane lawkê xelkê

Rindam dane lawkê xelkê
 Serê dil xençer lêketê

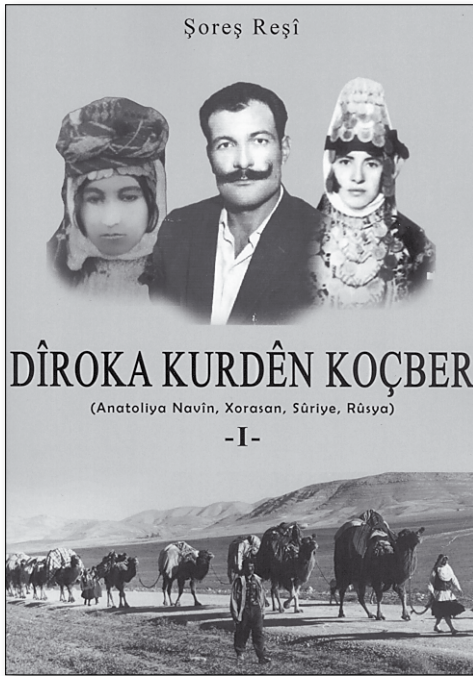
Ava bîrê germ û kelî
 Li ser pê bû hezret Elî
 Ez çûm dest lingê wî kalî
 Got dilê te ma dinya wî alî

-girêdan-

Rê gundî me gî mermer e
 Tu di ser re here û were
 Xortek bi dilê xwe nezewicî
 Mirin jê re zêrê zer e

-girêdan-

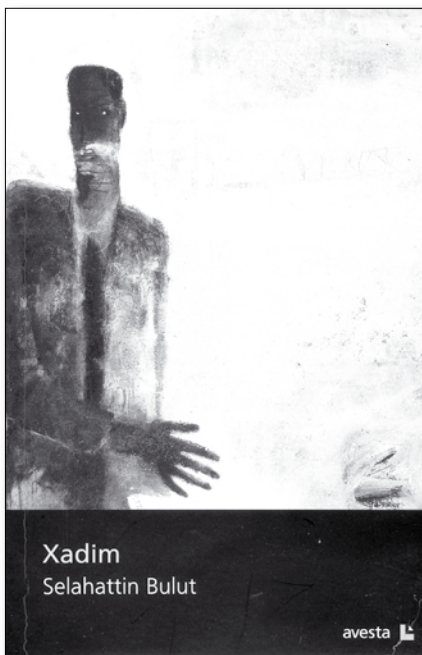
Şoreş Reşî bi navê *Dîroka kurdên koçber* berhemeka bi du cildan derdikeve pêş xwendevanan. Kitêb li ser koçberiya kurdan hatiye nivisîn. Nivîskarê kitêbê Şoreş Reşî ji kurdên Anatoliya Navîn e.

Herdu cildên berhemê bi wêne û nexşeyên rengîn in. Piraniya wêneyan nivîskar bi xwe kişandine û ji bo vê lêkolîn û lêgerîna xwe du seferên Xorasanî kiriye. Di van seferên xwe de bi kurdên wan deveran re peyiviye, wêneyên cih û warên wan ên koçerî, dîrokî, cografî û bi detayên balkêş cilûbergên wan kişandiye.

Cilda yekem ji destpêka dêmaniyê heta serdema kevirî, koka kurdan, ariyan, tofana Nûh, hûrî, mîtanî û heta serdema moxol û Tîmûr tê. Cilda yekem bi formateke mezin bi qasî 300 rûpelan e.

Cilda duyem jî ji serdema osmaniyan, hemû êl û eşîrên kurdan hene: Kîjan eşîr koçberî kuderê bûne, bi awayekî berfireh hatine nivisîn. Cilda duyem jî herweha bi formateke mezin 331 rûpel e.

Kitêb di nav weşanên Înstîtuya Kurdî li Stockholmê de derketiye.

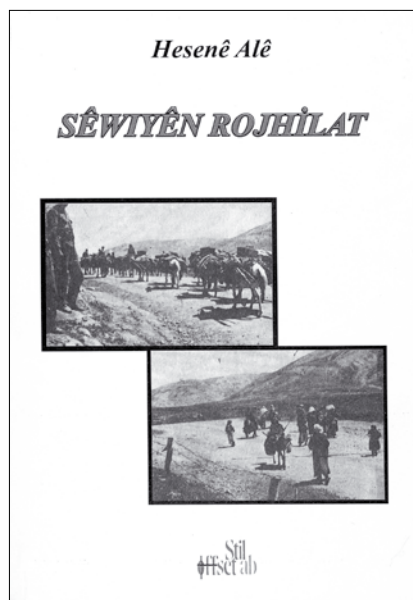
Piştî *Bibuşta Lal*, Selahattin Bulut bi "*Xadim*" a xwe derket pêşberî xwendevanên xwe. *Xadim* noveleka dirêj e ku bûyereka zîndaniyekî piştî zîndaniyê ji xwendevanan re vedibêje.

Selahattin Bulut bi zimanekî saf û sade, psîkolojiya zîndaniyekî bi hemû rastî û detayên rûhî ve radixe ser rûpelên kitêba xwe. Rastî û ruhiyetên ku her zîndaniyek nikane bi serbestî bahsê bike.

Xadim ji aliyê Weşanxaneya Avestayê li Îstenbolê derketiye û 90 rûpel e.

Hesenê Alê bi romana xwe ya nû pêrgî xwendevanên xwe dibe.

Romana Hesenê Alê bi navê "*Sêwiyên Rojhilat*" ji aliyê Weşanxaneya Stil Offsetê ve derketiye. 250 rupel e.

Ev hejmara jî tê de, ji vira ha kovara me bideng jî li ser CD tê weşandin. Kes an dezgehên ku bixwezin, dikarin sparişa xwe wek abonetiya bideng bidin.

Piştî kar û xebateke demeke dûr û dirêj Amed Tîgrîs tecrûbe û zanebûna xwe ya gelek salên mamostetiyê di kitêbekê de berhev kir:

Perwerdeya bi zimanê dayikê û pirzimana fermî. Ev kitêba mamoste Amed Tîgrîs ji du beşên lêkolînên esasî pêk tê:

Di beşa yekem de Amed Tîgrîs li ser giringî û fonksiyonên ziman, kar û kelka perwerdeya zimanê dayikê, encama asîmîlasyon û jenosîda çandî, zimanên mirî û yên li ber mirinê, zimanê fermî û perwerdeya bi zaravayan, komên zimanan û li kîjan welatî bi kîjan zimanî dipeyivin, dîrok, sedem û encamên îdeolojiya yek-dewletî, yekneteweyî, yekalayî û yekzimanî radiweste.

Di beşê duyem de jî li ser prosedur, statû û pratîka sîstema dibistanan li dewletên pirnetewe û li Swêdê perwerdeya zimanê zikmakî çawa ye û di çi astî de ye.

Mamoste Amed Tîgrîs ev berhema xwe "*Perwerdeya bi zimanê dayikê û pirzimana fermî.*" bi kurdî nivisandiye û herweha bi xwe jî ew wergerandiye tirkî. Tîrkiya wê bi navê "*Anadili eđitimi ve birden fazla resmi dil.*" e.

Herdu kitêbên Amed Tîgrîs îsal ji aliyê Weşanxaneya Apecê ve hatine weşandin. Kitêb bi reng û bi qasî 120 rûpelan e.

GİZLİ BELGELER IŞIĞINDA DERSİM'DE KATLIAM VE ASİMİLASYON

Mehmet Bayrak

Giriş

Kemalist yönetim, daha 1930'lu yılların başlarında hazırladığı gizli *Dersim Raporu*'nda; kimi Osmanlı yöneticilerinin de görüşlerini dayanak yaparak, Dersim katliamının altyapısını hazırlarken, katliamdan sonra hangi aşiretlerin Batı illerinde hangi belde ve köylerde iskân edileceğine ilişkin bir listeye de yer veriyordu.

Bazı muhbir-gazeteciler, çoban kılığında Dersim yöresinde gizli araştırmalar yaparken; kimi Elazığ Halkevi temsilcileri de, halk arasına karışarak, sözde etnolojik ve folklorik derleme yapma adına halkın malvarlığı, insan gücü ve silah sayısı konusunda da tesbitler yapıyordu.

Mustafa Kemal'in, bu ön incelemerin ardından 1936'da yaptığı şu açıklama, bir askeri manevra baha-

nesiyle 1937 yılı sonlarında başlayacak katliamın adeta habercisidir: „İç işlerimizde en önemli bir safha varsa, o da Dersim sorunudur. İçte bulunan iş bu yarayı, bu korkunç çıbanı temizleyip koparmak ve kökünden kesmek işi her ne pahasına olursa olsun yapılmalı ve bu hususta en acil kararların alınması için, hükümete tam ve geniş yetkiler verilmelidir.“

Dönemin Başbakanı Celal Bayar da, gerek o dönemde gerekse daha sonra yaptığı açıklamalarda bu katliamı açıkça itiraf eder : „*Dersim'de birtakım hareketler olduğunu duyuyorduk. O sıralar askeri manevralar vardı. Mareşal Fevzi Çakmak bu manevraları idare ediyordu. Bir haber geldi. Eşkîya bir karakolumuzu basmış; bazı askerlerimizin, jandarmanın tüfeklerini almış..Du-*

rumu Atatürk duymuş...Beni çağırıldı. Durumu biliyorsun, gerekeni yap, dedi...Hemen işe başladım. O gün Dersim'i vurduk...“ (Akis der. Sayı:13/ 1987)

Burada, Dersim olayını bir „eşkıyalık“ olarak sunmaya çalışan Celal Bayar, bundan bir yıl önceki bir açıklamasında ise şöyle demektedir: „*Dersim İsyanı tamamen Kürtler'in siyasi düşünceleridir. Bunlar ne anarşisttir, ne şudur budur. Bunlar doğrudan doğruya müstakil Kürt hükümetini kurmak istiyorlardı.*“ (Tercüman gaz. 10.9.1986)

Bu katliam devam ederken, Kemalist kalemler şu iddiada bulunuyorlardı: *Şefkat ve merhamet gibi en yüksek insanlık duygusuyla hareket edilmemiş olsaydı, Dersim onbeş günde tamamen yok edilebilirdi. (...)* *Son Dersim hadisesi, ordumuz için bir manevra, kötü düşünenler için bir ibret sahnesi olmuştur.*“ (Elazığ Halkevi /Altan Dergisi, 28 Eylül 1937)

Üzerinde durulması gereken ilginç hususlardan biri, döneme ilişkin belgelere ve Atatürk'ün, Dersim'i bizzat bombalayan (Ermeni asıllı) manevi/pilot kızı Sabiha Gökçen'in açıklamalarına rağmen; bazı kesim-

lerin, hasta yatağında olduğu için Atatürk'ün bu katliamdan haberdar olmadığı yolundaki garip iddialarıdır. Oysa, Atatürk, 1 Kasım 1938'de yani ölümünden yalnızca dokuz gün önce , Başbakanı Celal Bayar aracılığıyla Meclis'e gönderdiği mesajda, katliamın tamamlandığını şu sözlerle açıklamaktaydı:

„*Uzun yıllardan beri süregelen ve zaman zaman gergin bir şekil alan Tunceli'ndeki toplu haydutluk olayları belli bir program içindeki çalışmalar sonucu kısa bir sürede ortadan kaldırılmış, bölgede bu gibi olaylar bir daha tekrarlanmamak üzere tarihe aktarılmıştır.*“ (Hıdır Göktaş: Kürtler/ İsyân-Tenkil, 1991,s.141)

Şunu özellikle vurgulamamız gerekiyor ki, 1937/38 Dersim olayı, bir isyan değil; gerçek anlamda bir katliamdır...Yukardanberi anlatılan acılı gerçek karşısında, büyük Kürt yurtseveri **Mehmed Nuri Dersimî**'nin şu sözünü birkez daha hatırlatalım:

„*Yüzyıllardan beri hep yenildiğimiz, hep ezildiğimiz doğrudur. Ama en az bunun kadar doğru olan bir şey vardır ki, o da direnişten asla vazgeçmediğimizdir...*“

ZIMAN Û ZAROKÊN ME HEBÛN Û PÎROZÎYÊN ME NE!

Ji bilî zimanên din û ji bilî pirtûkên mezinan, weke Weşanxaneya APECê me heta nuha zêdeyî 80 pirtûkên zarokan bi zimanê kurdî weşandine û bêguman ew jî bi zaravayên zazakî, soranî û kurmancî ne. Pirtûkên me ji zimanê swêdî hatine wergerandin ji bo zarokên 3salî heta 16saliyan jî dikanin bi zimanê xwe jê îstîfade bikin.

Navnîşana xwestinê:
Box 8121
163 08 Spånga/Sweden
Telefon: 0046 (0)8 761 81 18
Fax: +46-8-761 24 90
E-mail: orderapec@telia.com

Navnîşana xwestinê:
Muzaffer Özgür
Postfach 900 348, D-51113 Köln
Telefon: 0049-172 298 24 51
Fax: 0049 (0)2203-30 16 30
E-mail: birnebun@hotmail.de

E-post
info@birnebun.com
 Internet
www.birnebun.com